

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GELENEKSEL PRİZREN EVLERİ ÜZERİNE
BİÇİM GRAMERİ ARAŞTIRMASI

CENKER VRŞEVÇİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Serkan PALABIYIK (Tez Danışmanı)**
 Prof. Dr. Fatma Nurhayat DEĞİRMENCİ
 Prof. Dr. Özlem KÖPRÜLÜ BAĞBANCI

BALIKESİR, NİSAN - 2023

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak tarafımda hazırlanan “**Geleneksel Prizren Evleri üzerine Biçim Grameri araştırması**” başlıklı tezde;

- Tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Kullanılan veriler ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tüm bilgi ve sonuçları bilimsel araştırma ve etik ilkelere uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Caner VRŞEVÇİ

ÖZET

GELENEKSEL PRİZREN EVLERİ ÜZERİNE BİÇİM GRAMERİ ARAŞTIRMASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
CENKER VRŞEVÇİ
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI:DOÇ. DR. SERKAN PALABIYIK)

BALIKESİR, NİSAN - 2023

Prizren, Kosova'nın tarihi ve kültürel bir şehridir. Şar Dağları'nın eteklerinde kurulan kent, üç taraftan dağlarla çevrilidir ve Arnavutluk sınırına yakın bir konumdadır. Osmanlı döneminde önemli bir sancak merkezi olan Prizren, Balkanlar'da Osmanlı etkisinin yoğun olarak hissedildiği yerlerden biridir. Prizren, aynı zamanda çok dinli ve hoşgörülü bir şehirdir. Burada Türk, Arnavut, Sırp ve Boşnak gibi farklı etnik gruplar bir arada yaşamaktadır. Kosova'nın kültür başkenti olarak da bilinen Prizren, camileri, kiliseleri, köprüleri ve sivil mimari örnekleri ile sürdürülebilir kültür turizmi bakımından önemli bir potansiyele sahiptir.

Bu tez çalışması kapsamında Prizren kent kimliğinin belirleyici unsurlarından biri olan, Prizren evlerinin tipolojilerini çıkarmak üzere tarihi kent merkezinde 17 adet konut seçilerek biçim grameri yöntemi üzerinden analizleri yapılmış, kural setleri elde edilmiş ve bu mimari dilden türeyen yeni plan şemaları üretilmiştir. Tarihi dokuya gelecekte yapılacak gerek eklemeler gerek yeni konut yapılarında, belirlenen bu kural setleri bağlamında tasarımların yapılması ile tarihi kent merkezin de ki mimari kimliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Geleneksel mimari doku, mimari tasarım, Prizren evleri, biçim grameri araştırması.

Bilim Kod / Kodları: 80107, 80111,
80117

Sayfa Sayısı: 121

ABSTRACT

SHAPE GRAMMAR STUDY ON TRADITIONAL HOUSES OF PRIZREN

PH.D THESIS

CENKER VRŞEVÇİ

BALIKESİR UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE

ARCHITECTURE

(SUPERVISOR:ASSOC. PROF. DR. SERKAN PALABIYIK)

BALIKESİR, APRIL - 2023

Prizren is a historical and cultural city in Kosovo. Located at the foot of the Šar Mountains, the city is surrounded by mountains on three sides and is close to the Albanian border. An important district center during the Ottoman period, Prizren is one of the places in the Balkans where Ottoman influence was strongly felt. Prizren is also a multi-religious and tolerant city. Different ethnic groups such as Turks, Albanians, Serbs and Bosniaks live together here. Known as the cultural capital of Kosovo, Prizren has significant potential for sustainable cultural tourism with its mosques, churches, bridges and examples of civil architecture.

Within the scope of this thesis study, 17 houses were selected in the historical city center of Prizren to extract the typologies of Prizren houses, which are one of the determining elements of Prizren city identity, and their analyses were made through shape grammar method, rule sets were obtained and new plan schemes derived from this architectural language were produced. It is aimed to ensure the sustainability of the architectural identity in the historical city center by making designs within the context of these rule sets determined in both additions to be made to the historical texture in the future and new housing constructions.

KEYWORDS: Traditional architectural texture, architectural design, Prizren houses, shape grammar research.

Science Code / Codes: 80107, 80111,
80117

Page Number : 121

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ	iv
TABLO LİSTESİ	vii
ÖNSÖZ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı.....	2
1.2 Çalışmanın Organizasyonu	3
2. PRİZREN KENTİ VE GELENEKSEL PRİZREN EVLERİ	4
2.1 Prizren Kenti Konumu ve Coğrafi Durumu	4
2.2 Kentin Tarihçesi ve Kent Dokusunun Mimari Birleşenleri	12
2.3 Sivil Mimari Örnekleri.....	19
2.4 Kentin Tarihi Yapı Sınırları	22
3. GELENEKSEL TÜRK EVLERİNİN PRİZREN EVLERİ İLE İLİŞKİSİ	27
3.1 Geleneksel Türk Evi Özellikleri	27
3.1.1 Türk Evi Plan Tipleri	28
3.1.2 Türk Evi Yapı Elemanları	30
3.2 Geleneksel Prizren Evlerinin Genel Özellikleri.....	32
3.3 Yöresel Dilde Kullanılan Mekânların Terminolojisi	43
4. MİMARİ DİLLERİN TANIMI VE MİMARİ BİÇİM GRAMERİ YÖNTEMİ ..	46
4.1 Mimari Dil Tanımları.....	46
4.2 Biçim Grameri	47
4.3 Biçim Grameri Uygulama Alanları.....	49
4.3.1 Sıfırdan Orijinal Stil veya Tip Üretim Çalışmaları	51
4.3.2 Mevcutta Olan Tasarımın Mimari Stil Analizinde Çalışmalar	53
4.3.3 Sentez ve Analizin Birleşmesiyle, Mevcut Formdan Yeni Form veya Sitiller Üretimi Çalışmaları	54
4.4 Konutlar Üzerine Biçim Grameri İle Yapılan Çalışmalar	57
5. PRİZREN EVLERİ'NİN BİÇİM GRAMERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ ...	63
5.1 Belirlenen Çalışma Alan Analizi	63
5.2 Prizren Evleri İçin Geliştirilen Biçim Grameri	70
5.2.1 Kural Setleri Oluşturulması İçin Sınıflandırılmış Plan Tipleri	75
5.3 Sofa Tipine Göre Konut Alanı Analizi	76
5.4 Biçim Grameri ile Geliştirilen Kural Setleri	78
5.5 Konutlar Bazında Kural Setleri İle Oluşturulan Analiz Paftaları	88
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	106
7. KAYNAKLAR	108
EKLER	114
EK A: Kosova Cumhuriyeti, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığının Prizren ili onaylı tescilli yapılar listesi.	114
ÖZGEÇMİŞ	121

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Balkan Yarımadası Coğrafya Haritası	4
Şekil 2.2: Balkan ülkeleri	5
Şekil 2.3: Kosova haritası	7
Şekil 2.4: Prizren il sınırları haritası.	8
Şekil 2.5: 1863 yılında Prizren kenti.....	9
Şekil 2.6: Prizren kenti.....	9
Şekil 2.7: Prizren Belediyesi'nin coğrafi bölgeleri.....	10
Şekil 2.8: Prizren Kenti'nin topoğrafya analizi	11
Şekil 2.9: XII. yüzyılda Avrupa	13
Şekil 2.10: 810 yılında inşa edilmiş Bizans Bazilikası (Cuma Camii)	15
Şekil 2.11: 1870 yılında inşa edilmiş Katedral	15
Şekil 2.12: 1887 yılında inşa edilmiş Aziz George Piskoposluk Kilisesi.....	16
Şekil 2.13: Kırık Cami / Namazgâh -1455 y.....	17
Şekil 2.14: Şemsettin Ahmet Bey saat kulesi ve hamam – 1498 y.	17
Şekil 2.15: Gazi Mehmet Paşa Hamamı – 1573 y.	18
Şekil 2.16: Prizren Taşköprü'sü- XV. yüzyıl sonları.....	18
Şekil 2.17: Sinan Paşa Camii – 1615 y.	19
Şekil 2.18: Sokol ailesinin evi.....	20
Şekil 2.19: Geleneksel Prizren evi 1	20
Şekil 2.20: Geleneksel Prizren evi 2	21
Şekil 2.21: Shuaip Spahiu evi	21
Şekil 2.22: Shani Efendi selamlığı.....	22
Şekil 2.23: Musa Paşa konağı	22
Şekil 2.24: Prizren tarihi merkezi kanununa göre Prizren tarihi merkezinin sınırları (Nr. 04/L-066/2012)	25
Şekil 3.1: Ahmet Kavukçu evi ve Çinçin Hikmet evi sofasız plan tipleri	29
Şekil 3.2: Gebze ve Antalya evlerinden dış sofalı plan tipleri.....	29
Şekil 3.3: Konya ve Ankara evlerinden iç sofalı plan tipleri	30
Şekil 3.4: Bolu ve Çengelköy evlerinden orta sofalı plan tipleri	30
Şekil 3.5: Kent 'in eski konut mahallesinden bir sokak.....	33
Şekil 3.6: Kent 'in eski çarşı mahallesi.....	33
Şekil 3.7: Geleneksel eski Prizren evleri 1913 y.....	35
Şekil 3.8: Sokaktan avluya giriş kapısı	36
Şekil 3.9: Avlu ve Otluk hane	36
Şekil 3.10: Sokak, otluk hane, avlu ve konut ilişkisi	36
Şekil 3.11: Evin Çepurlu potağı.....	37
Şekil 3.12: Avlu potokları	37
Şekil 3.13: Hayatlı evin giriş bölümü	38
Şekil 3.14: Sofa oda ilişkisi.....	39
Şekil 3.15: Hamamcık ve Çümleklık	40
Şekil 3.16: Soba/ocak ve yüklük.....	40
Şekil 3.17: Ahşap göbek tavan süsü... ..	41
Şekil 3.18: Ahşap tavan süslemesi	41
Şekil 4.1: Biçim Grameri yıllara göre yayın sayısı	48
Şekil 4.2: Kuralın uygulanması için başlangıç şekli	49

Şekil 4.3: Çin kafes tasarımları	51
Şekil 4.4: Kurallar	52
Şekil 4.5: Uygulanmış kurallar sonucu ortaya çıkan örüntü alternatifleri.	53
Şekil 4.6: Pencereler ile ilgili alt biçim düzenlemeleri	54
Şekil 4.7: Villa Malcontenta'nın üretimi - Kurallar	55
Şekil 4.8: Bileşenler ile oluşturulan bina	55
Şekil 4.9: Alternatif tasarımlar	56
Şekil 4.10: Kural şekilleri	56
Şekil 4.11: Cami tipolojileri ve bileşenlerin ilişkisi.....	57
Şekil 4.12: Yapılmış olan ve geliştirilen kır evleri	58
Şekil 4.13: Queen Anne Evleri üretim süreci.....	59
Şekil 4.14: Malagueira evlerinin vaziyet planı	60
Şekil 4.15: İç sofalı plan tipine göre oluşturulan kural setleri	61
Şekil 4.16: Yeni Hayat Evlerinin Üretimi.....	62
Şekil 5.1: Prizren şehrinin şekil-zemin ilişkisi.....	65
Şekil 5.2: 1958 - 2023 yılları arasında Prizren şehrinin gelişimi.....	66
Şekil 5.3: Prizren kenti merkezinde bulunan tescilli konutlar, anıtsal yapılar, tescilli ticari yapıların konum haritası.	68
Şekil 5.4: Prizren kalesi, Sinan Paşa Camii ve yamaç evler	69
Şekil 5.5: Prizren Şadırvan merkezi ve şehir dokusu.....	69
Şekil 5.6: Prizren Taş Köprüsü, tarihi evler.....	70
Şekil 5.7: İnceleme yapılan Prizren evleri konum haritası.	75
Şekil 5.8: Sofasız/hol, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri başlangıç kural setleri.	78
Şekil 5.9: Sofasız/hol plan tipinde oda yerleşimi.....	79
Şekil 5.10: İç sofalı plan tipinde oda yerleşimi.....	79
Şekil 5.11: Orta sofalı plan tipinde oda yerleşimi.....	79
Şekil 5.12: Sofasız/hol plan tipinde ek oda, mutfak ve ıslak hacim konumlanma kuralları.....	80
Şekil 5.13: İç sofalı plan tipinde ek oda, mutfak ve ıslak hacim konumlanma kuralları. ...	80
Şekil 5.14: Orta sofalı plan tipinde ek oda, mutfak ve ıslak hacim konumlanma kuralları. 80	
Şekil 5.15: Sofasız/hol plan tipinde pahlama kuralı.....	81
Şekil 5.16: İç sofalı plan tipinde ek mekânların belirlenmesi.	81
Şekil 5.17: Orta sofalı plan tipinde divanhane mekânlarının konumlanması.	81
Şekil 5.18: Sofasız/hol plan tipinde merdiven yerleşim, tipi ve yön kuralları.....	82
Şekil 5.19: İç sofalı plan tipinde çıkmaların belirlenmesi.	82
Şekil 5.20: Orta sofalı plan tipinde çıkmaların belirlenmesi.....	82
Şekil 5.21: Sofasız/hol plan tipinde konut, avlu-bahçe, giriş ve sokak ilişkisi kuralı.....	82
Şekil 5.22: İç sofalı plan tipinde pahlama kuralı.	83
Şekil 5.23: Orta sofalı plan tipinde pahlama kuralı.....	83
Şekil 5.24: İç sofalı plan tipinde merdiven yerleşim, tipi ve yön kuralları.	83
Şekil 5.25: Orta sofalı plan tipinde merdiven yerleşim, tipi ve yön kuralları.....	83
Şekil 5.26: İç sofalı plan tipinde konut, avlu/bahçe, giriş ve sokak ilişkisi kuralı.....	84
Şekil 5.27: Orta sofalı plan tipinde konut, avlu/bahçe, giriş ve sokak ilişkisi kuralı.....	84
Şekil 5.28: Sofasız/hol plan tipi için geliştirilen kural setleri.	85
Şekil 5.29: İç sofalı plan tipi için geliştirilen kural setleri.	86
Şekil 5.30: Orta sofalı plan tipi için geliştirilen kural setleri.	87
Şekil 5.31: 1 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.....	89
Şekil 5.32: 2 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.....	90
Şekil 5.33: 3 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.....	91
Şekil 5.34: 4 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.....	92

Şekil 5.35: 1 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	93
Şekil 5.36: 2 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	94
Şekil 5.37: 3 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	95
Şekil 5.38: 4 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	96
Şekil 5.39: 5 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	97
Şekil 5.40: 6 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	98
Şekil 5.41: 7 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	99
Şekil 5.42: 8 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	100
Şekil 5.43: 9 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.	101
Şekil 5.44: 1 Numaralı orta sofalı evin analiz paftası.	102
Şekil 5.45: 2 Numaralı orta sofalı evin analiz paftası.	103
Şekil 5.46: 3 Numaralı orta sofalı evin analiz paftası.	104
Şekil 5.47: 4 Numaralı orta sofalı evin analiz paftası.	105
Şekil A.1: Bakanlık kararı.....	114
Şekil A.2: K.C. Mahkeme kararı.....	115
Şekil A.3: İlgili kurum/kuruluşlara dağıtımli olarak gönderilen yazı.....	116
Şekil A.4: Prizren ili tescilli yapılar listesi 1.....	117
Şekil A.5: Prizren ili tescilli yapılar listesi 2.....	118
Şekil A.6: Prizren ili tescilli yapılar listesi 3.....	119
Şekil A.7: Prizren ili tescilli yapılar listesi 4.....	120

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Balkan ülkeleri toplam yüzölçümü, nüfus ve başkentler tablosu.....	6
Tablo 2.2: Prizren 'de Konut Alanları	23
Tablo 2.3: Prizren'deki kültürel miras nesnelерinin sayısı	26
Tablo 3.1: Geleneksel Prizren Evlerinde bulunan plan tipleri tablosu.	43
Tablo 3.2: Terminoloji listesi.	44
Tablo 3.3: Terminolojilerin zemin kat planında gösterimi.....	45
Tablo 3.4: Terminolojilerin 1. kat planında gösterimi.....	45
Tablo 5.1: Araştırması yapılan evlerin plan tipi listesi.....	71
Tablo 5.2: İnceleme yapılan evlerin adı, sofa tipi ve planı.....	72
Tablo 5.3: Geleneksel Prizren evlerinin uygulanabilir olabilmesi için m ² bazında gereksinim duyulan ortalama arsa büyüklüğü.	78

ÖNSÖZ

Prizren kentinde unutulmaya yüz tutmuş geleneksel evlerin gelecek kuşaklara aktarılması ve şehrin mimari dokusunun sürdürülebilir hale getirilmesi açısından çalışma kapsamında mimarlıkta hesaplamalı tasarım aracı olarak kullanılan Biçim Grameri yöntemi ile kural setleri oluşturularak öneri sunulmuştur.

Tez çalışmalarım için bilgi kaynaklarına ulaşmamda kolaylık sağlayan Prizren Belediyesi'ne, Kosova Cumhuriyeti Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Prizren Bölge Kültürel Miras Merkezi'ne, Kosova ve Prizren şehrinin kültürel mirası hakkında kitaplarından yararlandığım Sayın Raif VİRMİÇA'ya,

Yüksek lisans eğitimi tez çalışmalarım boyunca her konuda yardımlarını esirgemeyen, bilgi birikimi ve tecrübeleri ile yol gösteren çok kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Serkan PALABIYIK'a,

Balıkesir'de lisans ve yüksek lisans eğitimim süresi içerisinde aile şefkati gösteren kıymetli büyüklerime, hocalarıma bana göstermiş oldukları değerlerinden dolayı ayrı ayrı sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca hiçbir zaman zorluktan kaçınmayan, bana verdikleri destek, emek ve sevgileri olan çok değerli annem Suna VRŞEVÇİ ve babam Burhan VRŞEVÇİ'ye, bana sevgisini, hayatını ve mutluluğunu hiç eksik etmeyen hayatım boyunca var olacak sevgili eşim Sevgi BOZKURT VRŞEVÇİ'ye sonsuz sevgilerimi sunarım.

Balıkesir, 2023

Cenker VRŞEVÇİ

1. GİRİŞ

Avrupa'nın ve Balkan Yarımadasının en genç ve dinamik ülkelerinden biri olan Kosova, barındırdığı doğal zenginlikler yanında Roma, Bizans ve Osmanlı gibi zamanında hüküm sürmüş devletlerin bırakmış olduğu çok sayıda mimari esere de ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin 500 yıllık hâkimiyeti süresince bu bölge şehirlerinde ki siyasi, sosyal, bilimsel, sanatsal ve ticari gelişmeler üst düzeye ulaşmıştır. Yaşanan bu gelişmeler bölge şehirlerindeki nüfus artışına bağlı olarak imar faaliyetlerinin de hız kazanmasına yol açmıştır.

Kosova Cumhuriyeti sınırları içinde o dönemlerden günümüze ulaşan farklı medeniyet izlerine sahip çok sayıda dini (cami, kilise, katedral, tekke vb.), savunma ve ulaşım amaçlı tarihi yapı bulunmaktadır. Bunların bir kısmı restore edilerek günümüzde kullanımı devam ederken bir kısmı ise tarihe yenik düşmüştür. Çalışmaya da konu olan Kosova 'da ki konut yapılarının ise genellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda, Anadolu Türk Evi anlayışı ile inşa edildikleri ve günümüze özgün halleri ile ulaşan görece olarak az sayıda örneğin bulunduğu, görülmektedir.

Kültürel mirasın sürdürülebilirliği, geçmişten gelen değerleri geleceğe taşıyarak toplumların kimliklerini korumalarını ve geliştirmelerini sağlar. Bu bağlamda, konut mimarisi de kültürel mirasın önemli bir parçasıdır. Özellikle bölgenin kendine has dokusunu yansıtan konut mimarisi hem estetik hem de fonksiyonel açıdan korunması gereken bir mirastır. Konut mimarisinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, hem bölge halkının yaşam kalitesini artırır hem de dünya kentlerini tehdit eden aynılaştırma sorununa karşı bir çözüm sunar.

Bu nedenle, konut mimarisinin sürdürülebilirliği üst hedefi ile bu tez çalışmasında, mimari tasarımda bir dil oluşturmak ve bu dili kullanarak yeni tasarımlar üretmek için biçim grameri yöntemi kullanılarak, geleneksel konutlara ait tipolojilerin belirlenmesi ve tasarım alternatiflerinin oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu bağlamda Kosova 'nın kültür başkenti olarak nitelendirilen Prizren tarihi kent merkezinde bulunan, mimari estetik ve işlevsellik açısından önemli bir miras olarak günümüze ulaşmış 17 adet geleneksel Prizren evi, çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Süreç

içerisinde seçilen Prizren evlerinin plan şemaları biçim grameri kuralları ile tanımlanmış ve bu kurallar kullanılarak yeni tasarım alternatifleri üretilmiştir.

Üretilen tasarım alternatifleri ile Prizren evlerinin kültürel miras değerlerinin korunarak sürdürülebilirliklerine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca, tasarım alternatiflerinin, Prizren evlerinin turistik ürün niteliği kazanmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece bu tez çalışmasında, konut mimarisinin sürdürülebilirliği kapsamında kültürel miras yönetimi konusunda bir model önerisi sunulmuştur.

1.1 Çalışmanın Amacı

Yöresel yerleşmelerin ve yöresel sivil mimarilerin sahip olduğu tasarım dili biçim grameri yöntemiyle analiz edilerek sahip oldukları kural ve düzenler belirlenebilmektedir. Biçim grameri, 1970'li yıllarda Stiny ve Gips tarafından tanıtılan, algoritmik yapıya sahip tasarım dillerini çözümlenmeye ve aynı dilde yeni tasarımların üretilmesine olanak sağlayan bir yöntemdir. Biçim grameri, bir biçim alfabesi, bir başlangıç biçimi ve biçim kuralları olmak üzere üç temel bileşenden oluşur. Biçim alfabesi, tasarım dili içinde kullanılan şekilleri veya sembolleri içerir. Başlangıç biçimi, tasarım sürecinin başladığı ilk şekildir. Biçim kuralları ise başlangıç biçimi veya diğer şekiller üzerinde uygulanan dönüştürme veya operasyonlardır.

Bu çalışmaya konu olan Prizren kenti sahip olduğu yöresel sivil mimarlık örnekleri ile Kosova'nın kültür başkenti konumundadır. Ancak tarihi kent merkezinde ki mimari kimliğin sürdürülebilirliği adına, Prizren Evleri'ni bilimsel yöntemlerle tanımlayabilecek, açıklayabilecek, sahip olduğu tasarım dilini belirleyerek yapılacak yeni tasarımlara yön verebilecek bir bilimsel çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Oysa kentin yöresel mimarisini tanımlayabilmek ve bu mimarinin özgün yapısını koruyabilmek için Prizren Evleri'nin sahip olduğu tasarım dilinin belirlenmesi oldukça önemlidir.

Bu tez çalışması kapsamında Prizren kent kimliğinin belirleyici unsurlarından biri olan, Prizren Evleri'nin tasarım dilini ortaya koymayı amaçlayan biçim grameri yöntemi ile tarihi kent merkezinde belirlenen çalışma alanında 17 konut üzerinden bir analiz çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile, Prizren Evleri'nin planları üzerinden sentaktik olarak çözümlenmesi ve sistematik olarak yeniden yorumlanması ve bu tasarım dilinden türeyen yeni plan şemalarının üretilmesi amaçlanmıştır.

1.2 Çalışmanın Organizasyonu

Biçim grameri yöntemi ile geleneksel Prizren Evleri'ne ait tipolojilerin belirlenmesi, kural setlerinin oluşturulması ve tasarım alternatiflerin üretilmesi amaçlanan bu çalışma 7 bölümde organize edilmiştir.

Tezin giriş bölümünü oluşturan 1. bölümde: tez çalışmasının amacı ve çalışma organizasyonunun açıklaması yapılmıştır. 2. bölümde: Prizren kenti ve geleneksel Prizren Evleri ile ilgili kent konumu, coğrafi durumu, kent tarihçesi, kentin mimari birleşenlerini oluşturan kentin tarihi dokusu, sivil mimari örnekleri ve kentin tarihi yapı sınırları anlatılmıştır. 3. bölümde: Prizren Evleri'nin geleneksel Türk Evleri ile olan ortak ve farklılaşan özellikleri, plan tipleri, yapı elemanları ilişkisi ve yöresel dilde kullanılan mekân isimleri üzerinden açıklanmıştır. 4. bölümde: öncelikle mimari dil tanımları ele alınarak devamında tez çalışma konusu olan biçim grameri tanımı ve uygulama alanları örnekler ile referans verilerek açıklanmıştır. 5. bölümde: Biçim Grameri yöntemi ile alan çalışması kapsamında seçilen Prizren Evleri 'nin analizleri yapılmıştır. Bu bölümde belirlenen çalışma alanının analizleri yapılarak Prizren evleri üzerine yapılan biçim grameri yöntemi için plan tipleri sınıflandırılarak kural setleri oluşturulmuştur. Oluşturulan kural setleri ile çalışma kapsamında incelenen 17 adet Geleneksel Prizren Evleri'nin ana yaşam kat planı olan birinci kat planlarının Biçim Grameri yöntemi kullanılarak analizleri yapılmış ve analiz paftaları halinde sunulmuştur. 6. bölümde: çalışmanın sonuç ve öneriler bölümüdür. Bu bölümde geleneksel Prizren Evleri üzerine yapılan çalışmanın kültürel mirasın sürdürülebilmesi için koruma amaçlı önerilerde bulunulmuştur. 7. bölümde: ise tez çalışması kapsamında yapılan araştırmalar sonucu referansları gösterilen kaynakçalar yer almaktadır. Ekler kısmında Kosova Cumhuriyeti Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Prizren il sınırları içerisinde bulunan tescilli anıt ve konut yapıları ile ilgili alınmış olan bakanlık kararı ve listeleri sunulmuştur.

2. PRİZREN KENTİ VE GELENEKSEL PRİZREN EVLERİ

2.1 Prizren Kenti Konumu ve Coğrafi Durumu

Bu bölümde çalışmanın konusu olan Prizren kentinin konumu, coğrafi durumu ve Balkan Yarımadası ile Kosova Cumhuriyeti hakkında genel bilgiler verilmektedir. İlk olarak Balkan Yarımadası'nın coğrafi sınırları ile bu yarımadada bulunan ülke ve bu topraklarda yaşayan nüfus ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Balkan Yarımadası ülkesi olan Kosova Cumhuriyeti'nin biyografisi bölümü yer alırken devamında Kosova'nın ikinci büyük şehri ve aynı zamanda çalışma konusu olan Prizren kenti ve geleneksel Prizren evleri hakkında detaylı bilgilere yer verilmektedir.

Prizren kenti konum olarak Balkan Yarımadası'nda bulunmaktadır. Balkan Yarımadası, doğuda Karadeniz, güneydoğuda Marmara Denizi ve Ege Denizi, güneyde Akdeniz, güneybatısında Adriyatik Denizi ve İyon Denizi kuzeyinde ise Tuna nehri ile sınırlanan Yarımada toplamda 504.884 km²'lik bir yüzölçümüne ve 49 milyon nüfusa sahiptir. Bu bölgenin adı coğrafi özelliğinden yani ormanlık ve dağlık bölge olduğundan dolayı sarp ve ormanlık sıradağların olduğu yer anlamında kullanılan Türkçe bir terim olan Balkan'dan gelmektedir.

Şekil 2.1: Balkan Yarımadası Coğrafya Haritası (wikipedia.org, 2022).

Balkan Yarımadası'nın coğrafi yapısına bakmış olduğumuzda sıra dağlardan ve düzlüklerden oluşan bir yapıya sahiptir. Yarımadanın adından kaynaklanan bu coğrafyada kuzeyinde Romanya toprakları içinde bulunan Karpat Sıra Dağları yayılır, güneydoğusunda Balkan Dağları ve Rodop Dağları, güneyinde Pindus Dağları, batıda Adriyatik sahili boyunca Dinar Alpleri uzanır kuzeybatıya doğru ise Julia Alpleri ve Karavanke Dağları bulunmaktadır. Dağ ve tepelerin hâkimiyeti altında olan bu bölge ziraat alanlarının az sayıda olmasına sebep olmuştur. Balkan Yarımada'sının coğrafi konumunda yüksek dağların ve altı denize kıyısı olan bu topraklarda yer altı su zenginliğinin de yüksek olması bölgesel olarak iklim değişiklikleri de görünmektedir. Ege ve Adriyatik deniz kıyılarında Akdeniz iklimi, Karadeniz kıyılarında ılıman Okyanus iklimi, iç bölgelerde ise dağların yüksek olmasından kaynaklanan Karasal iklimi (kışları karlı ve soğuk, yazları ise sıcak ve kurak) yaşanmaktadır.

Balkan Yarımadasında bulunan ülkeler: Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Karadağ, Kosova, Kuzey Makedonya, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Türkiye (Doğu Trakya) ve Yunanistan'dır.

Şekil 2.2: Balkan ülkeleri (Kaçmaz, M. 2013).

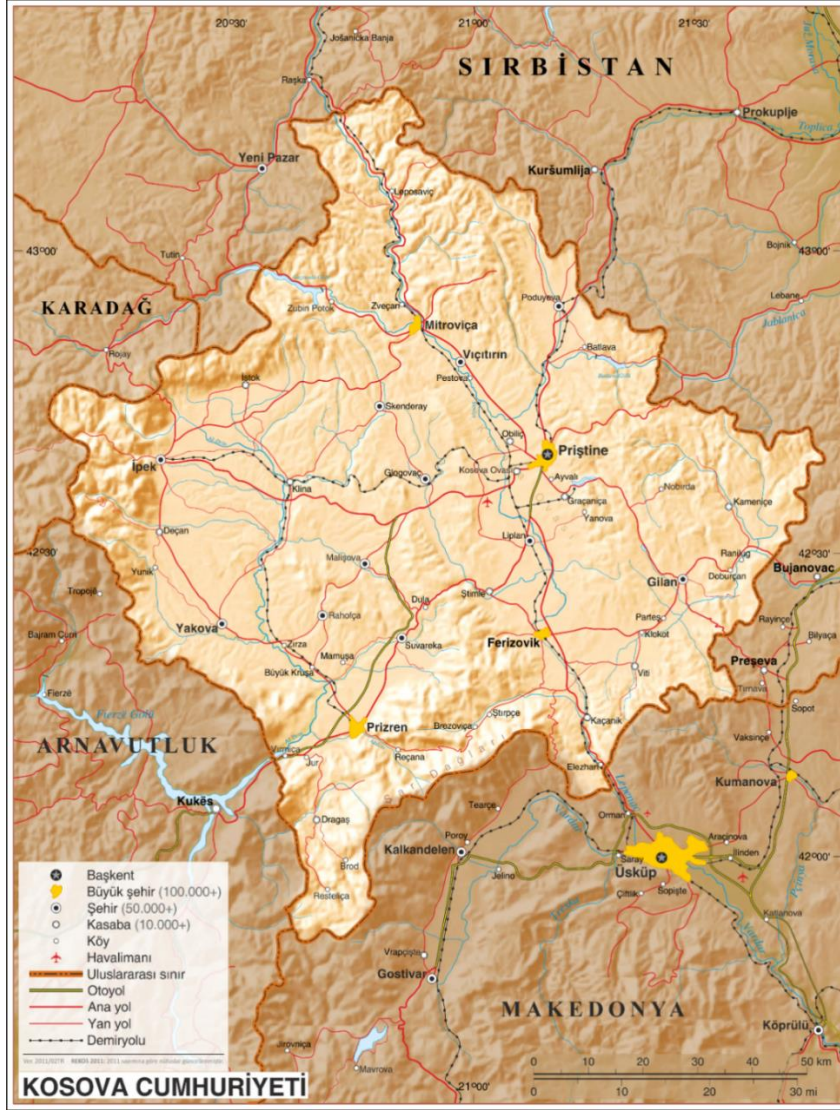
Balkan yarımada coğrafyasının bugünkü karmaşık yapısı: jeopolitik bölünmeler ile birlikte demografik çeşitlilik ve ulusal nitelikler, yarımadanın tarihler boyunca birçok istilalara

uğramasının sonucu olarak görülmektedir. Balkan coğrafyasının özellikle de topografyası, ayırıcı karakterinin doğal bir sonucu olarak Balkanlardaki ilişkileri daima rekabet ve mücadele karakteri taşımıştır. Yerel gerginlik ve sürtüşmeler, Balkanlardaki iç kararsızlık ve Balkan devletlerinin daha güçlü destek bulmak için bölge dışından müttefik edinmeleri bu toprakları dış müdahalelere davet etmiştir. Bu yüzden bugün sayıları 10’u geçen siyasal birimde, en az 9-10 ayrı dil konuşulmakta ve 3 semavi dine bağlı olan 49 milyondan fazla insan yaşamaktadır (Özkürkçü. E. 1998).

Tablo 2.1: Balkan ülkeleri toplam yüzölçümü, nüfus ve başkentler tablosu (wikipedia.org, 2022).

Bayrak	Ülke	Balkanlar’daki Yüzölçümü ve Oranı	Yüzölçümü (km ²)	Balkanlar’daki Nüfus	Toplam Nüfus	Başkent
	Arnavutluk	28.748	28.748	2.831.741	2.831.741	Tiran
	Bosna-Hersek	51.197	51.197	4.613.414	4.613.414	Saraybosna
	Bulgaristan	110.879	110.879	7.351.234	7.351.234	Sofya
	Hırvatistan	31.009 (% 54,8)	56.594	1.725.656	4.290.612	Zagreb
	Karadağ	13.812	13.812	620.145	620.145	Podgorica
	Kosova	10.887	10.887	1.733.872	1.733.872	Priştine
	Makedonya	25.713	25.713	2.052.722	2.052.722	Üsküp
	Romanya	15.570 (% 6,5)	238.391	971.643	21.498.616	Bükreş
	Sırbistan	55.965 (% 72,2)	77.474	5.207.777	7.120.666	Belgrad
	Slovenya	5.421 (% 26,7)	20.273	299.644	2.056.262	Ljubljana
	Türkiye	23.726 (% 3)	783.562	10.434.511	74.724.269	Ankara
	Yunanistan	131.957	131.957	11.305.118	11.305.118	Atina
Toplam		504.884		49.147.477		

Prizren kentinin konum olarak bulunduğu Balkan Yarımada’sının 10.877 km²’lik toprağına ve 2 milyon civarında nüfusa sahip olan Kosova sınırları içerisinde bulunmaktadır. Kosova’nın coğrafi durumuna bakıldığında, doğu ve kuzeyde Sırbistan, güneyde Kuzey Makedonya, güneybatı ’da Arnavutluk, batıda ise Karadağ ile sınır komşuları bulunmaktadır. Kosova Cumhuriyeti ‘nin başkenti ve en büyük şehri Priştine ’dir.

Şekil 2.3: Kosova haritası (wikipedia.org, 2022).

Balkan Yarımada'sı coğrafi durumundan kaynaklı dağlık ve düzlüklerden oluşmaktadır. Kosova'nın güneyinde Kuzey Makedonya sınırı boyunca uzanan Şar dağları, güneybatısında Arnavutluk Apleri, kuzeyinde ise Kopaonik dağları bulunmaktadır. Kosova sınır topraklarının güneybatı bölgesinde büyük bir Havza'ya sahip olan Metohiya veya Dukagjini (Dugacin) düzlüğü bulunmaktadır. Kosova toprakları yüksek dağlardan kaynaklanan dereler, göller ve yer altı su kaynakları ile oldukça zengindir. Yüksek dağlarla çevrili olan Kosova topraklarının iklimi, yazları sıcak ve kurak kışları da soğuk ve karlı olan Karasal iklim tipidir.

Kosova'nın güney topraklarında bulunan Prizren kenti, kuzeyde Dukagjini (Dugacin) düzlüğü güney ve güneydoğusunda Şar dağı eteklerinde ve yaklaşık olarak 400 metre deniz

yüksekliğinde kurulan 640 km² il sınırları olan bir kenttir. Prizren il sınırları içinde toplamda 220.000 civarında bir nüfusa sahiptir. Geçmişten günümüze Türk ve Müslüman kimliği ile ünlenen şehrin bugün nüfus çoğunluğunu Arnavut halkı oluşturup Türkler, Boşnaklar, Romlar 'da yaşamaktadır. Kentte eski ve yeni kültürlerin kaynaşması ile pek çok sayıda medeniyetlerin bu topraklarda hüküm sürmesi ve aynı zamanda tarihi yapı ve çok çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapması Prizren kentini Kosova'nın tarihi kültür başkenti olarak tanınmasına neden olmuştur.

Şekil 2.4: Prizren il sınırları haritası.

Prizren kentinin adı Osmanlı kaynaklarında birçok değişiklik göstermiş bunlardan bazıları; Pürzeyn, Pürzen, Perzerrin, Zerrin gibi adlar “zenginlikler ile dolu şehir” anlamlarını taşımaktadır. Tarihin ilk çağlarında Roma hâkimiyetinde olan bu topraklarda Prizren kentinin kuruluşu bilinmemekle birlikte antik Theranda kenti adıyla bu dönemde ortaya çıktığını söylenmektedir. Bugünkü adını taşıyan Prizren kentinden ilk defa XI. yüzyılın başlarında söz edilmektedir (Nikoliç, M. 1984).

Şekil 2.5: 1863 yılında Prizren kenti (Prizren Bölge Kültürel Miras Merkezi Arşivi).

Şekil 2.6: Prizren kenti (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

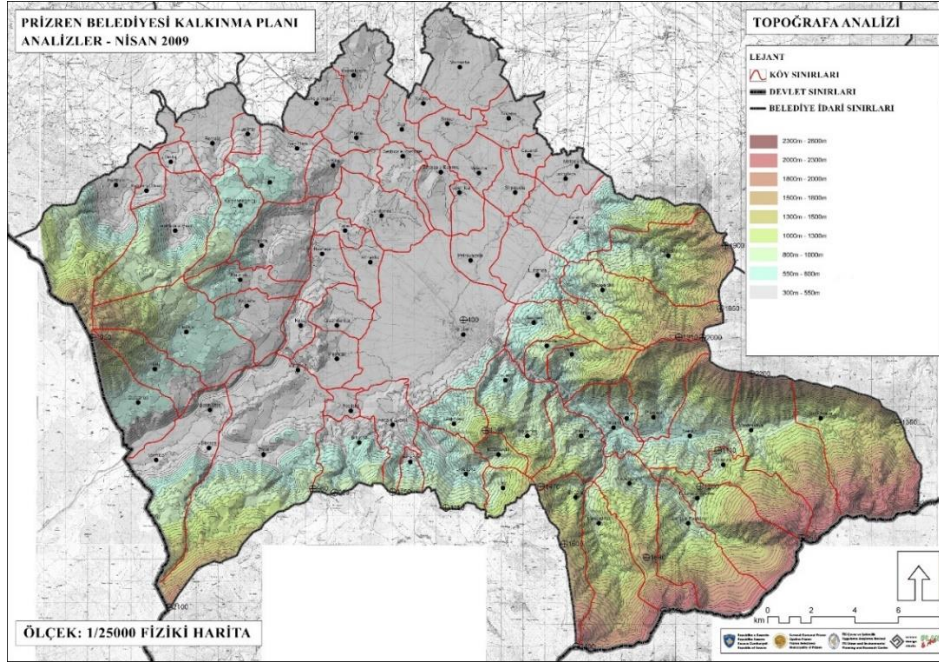
Yerel yönetimde Prizren Belediyesi kendi sınırlarında içerisinde yasal olmayan bir boyut içerisinde planlama bakımından 7 önemli coğrafi bölgeden oluşmaktadır: Prizren (Merkez), Jupa, Kabaşi, Podrimi, Hasi, Luma ve Vrini bölgeleridir.

Şekil 2.7: Prizren Belediyesi'nin coğrafi bölgeleri (Prizren Belediyesi Kalkınma Planı 2013-2025).

Prizren kenti coğrafi konum olarak Kosova ülke sınırlarının en güney kısmında bulunup ülkenin ikinci büyük kentidir. Kent Balkan topraklarının coğrafi konumu, stratejik durumu, dinsel yapı ve etnik grupları ile bölgede stratejik ve jeopolitik merkezini oluşturarak Kosova'nın önemli bir kenti statüsünde yer almaktadır. Kosova'nın önemli kenti olan Prizren ulusal ve uluslararası yönde uzanan yol bağlantıları ile bu bölgede bulunan şehirleri birbirine bağlamaktadır. Kentin doğusunda Ferizovik ili, kuzeydoğusunda başkent olan Priştine, kuzeybatısında Yakova ili, batıda Arnavutluk ülkesi, güneyinde ise Şar dağlarının diğer bir kısmı olan Kuzey Makedonya ülkesi ile sınırlanmaktadır. Genel anlamda kentin coğrafi durumu, bir kısmı Şar dağları eteklerinde diğer bir kısmı ise Dukacin düzğününde kurulan kentin bol su kaynakları ve verimli toprakları ile gıda, hayvancılık, tarım, turizm ve sanayi gelişimleri ile farklı alternatiflerle oldukça uygun ve verimli koşullar sunulduğu görülmektedir. Prizren il sınırları içerisinde bulunan topoğrafya oldukça inişli çıkışlı bir yapıya sahip olup deniz seviyesinden ortalama 400-2600 metre arasında değişiklik göstermektedir. Kent merkezi doğusunda bulunan Şar dağları eteklerinde yerleşim yerlerin başlaması ile kentin kuzey ve kuzeybatı yönünde bulunan Dukagjini (Dugacin) düzlüğüne

doğru yayılarak kentin batısında Arnavutluk ülkesi ile sınır boyunca uzanan Paştrik Dağı ile sınırlanmaktadır.

Şekil 2.8: Prizren Kenti'nin topoğrafya analizi (Prizren Belediyesi Kalkınma Planı 2013-2025).

Toprak sınıflandırması ekinlerin üretim niteliklerine göre tahıl, sebze, meyve üretimleri ile birlikte orman bölgeleri ve otlaklar olarak toplamda beş başlık altında araştırılmıştır. Tarım üretimi için belirtilen türlerde elverişli toprak sınıflandırılması şu şekildedir:

- Sebze üretimi: kahverengi toprak, verimli alüvyon killi alüvyon ve kahverengi alüvyon olarak uygun toprak türüdür,
- Otlaklar: kıvıll kumlu olan verimli toprak, killi mera, kireçtaşı ve yüzeyde kahverengi toprak olarak uygun olan toprak türüdür,
- Tahıl üretimi: kahverengi toprak, verimli alüvyon, kahverengi alüvyon killi alüvyon ve killi alüvyon olarak uygun toprak türüdür,
- Ormanlar: kompakt kireçtaşı ve Kıvıll kumlu verimli toprak olarak uygun toprak türüdür,
- Meyve üretimi: mineralli verimli toprak, verimli mera toprağı, kompakt kireçtaşı, kumlu verimli alüvyonlu toprak ve killi alüvyon olarak uygun toprak türüdür (Rizaj, S. 1972).

Prizren kentinde iklim koşulları olarak alçak kesimlerde Akdeniz etkisi olan karasal iklimi hâkimken, dağlık bölgelerde ise sert Alp iklimi hüküm sürmektedir. Akdeniz iklimi

genellikle Adriyatik Denizi'ne dökülen Ak Drin (Drini Bardhe) nehri havzası bölgesinden gelen hava akımı Prizren'e ulaşarak çeşitli türde meyve, sebze, üzüm yetiştiriciliğinde de önemli bir yer tutmaktadır. İklim koşullarının şekillenmesinde önemli bir yeri olan Ak Drin (Drini Bardhe) nehrinin toplamda uzaklığı 156 km. dir (Kaleshi, H. ve Jürgen, H. 1967).

Kent tarım üretimi için uygun olan ortalama sıcaklığına elverişlidir. Kış mevsimi boyunca çok yağış alan Prizren kenti ve çevresi, yaz aylarında ise mevsim normallerinde iklimsel koşulları ve dönemsel yağışlar olduğu gözlenmiştir. Kentte mevsimsel hava sıcaklıkları, ilkbahar aylarına göre sonbahar aylarında yüksek sıcaklıklar olmaktadır.

2.2 Kentin Tarihçesi ve Kent Dokusunun Mimari Birleşenleri

Prizren kenti, şehrsel dokusu ve topoğrafyası uygun olmasından dolayı ticari yollar üzerinde kurulmuş olan bir kenttir. Eski ticari yollar günümüzde hâlen kullanılmakta olup bazı yollar: seller, depremler ve şehir planlama değişiklikleri gibi nedenlerden dolayı kaybedilmiştir.

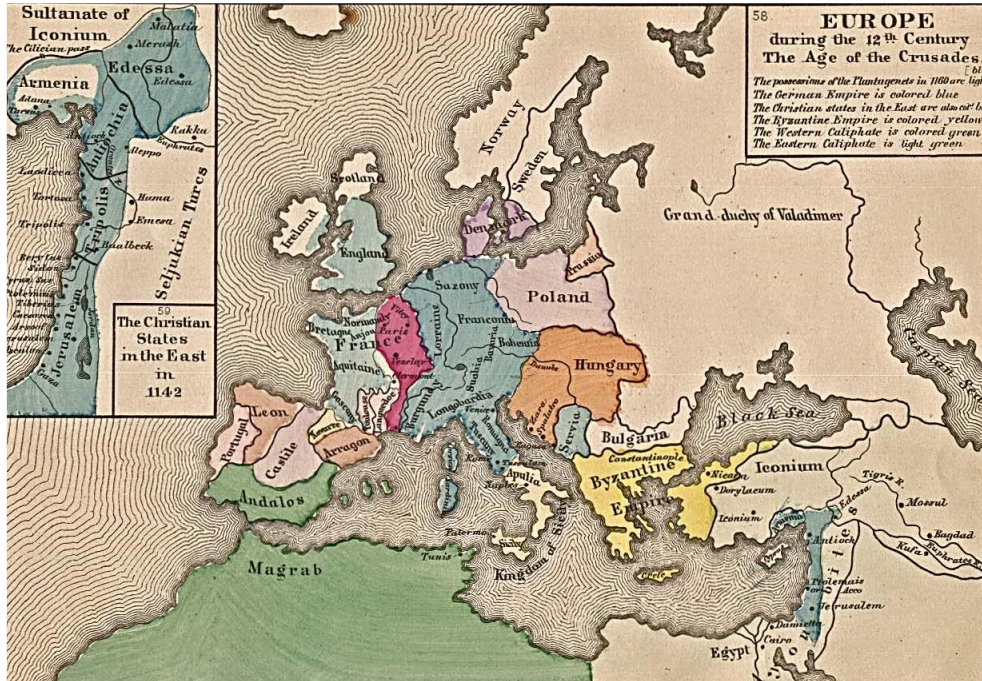
Prizren kent kökeni olarak Neolitik döneme ait olduğu görülmektedir. . İncelemeler sonucu kentin eski yerleşim yerlerinden biri olarak Vlaşne Köyü bilinmektedir. Prizren Kenti 'nin 6 km batısında ve Ak Dere 'nin doğu bölgesinde bulunan Vlaşne köyü, Şar dağları eteğinde kale inşasında çalışan işçilerin kale altı bölgesinde barınmak için yapılan konutlar, zaman içerisinde genişlemiş ve nehir kenarlarından kentin ovasına doğru ilerleyerek şehrin büyümesine neden olmuştur (Nikoliç, S. 1998).

VII. yüzyılın başlangıcında buralara Güney Slavlar iskân ederek yurt edinmişlerdir. Daha eski tarihlerde buralardan Hun, Avar, Kuman ve Peçenek Türklerinin de gelip geçtiği ve yerleştiği bilinmektedir (Hamza, Y. 2002).

M.Ö.6. – M.S.3. yüzyılları arasında Balkan yarımadasının büyük kısmında olduğu gibi Prizren kentide İilir boylarından Dardan 'lar hâkimiyeti altında kalmıştır. Bölgenin tanınmış kralları Argon ve hanımı, bununla birlikte Ardıllı kraliçe Teuta, İilirlilerin güçlü olduğu dönemde sınır toprakları Adriyatik Denizi'nden Tuna Nehri'ne doğru uzanmaktaydı. Roma İmparatorluğu ile yapılan savaşlar neticesinde M.Ö.168 'de Romalıların hâkimiyetine geçmiş olan şehir, Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi sonucunda 395' te Doğu Roma 'nın sınırları içerisinde kalmıştır (Pahumi, N. 2007).

Doğu Roma hâkimiyetinde uzun bir süre duran bu topraklar günümüzde Prizren kentinde Roma dönemine ait alt yapılar, yollar, kale gibi daha birçok kalıntılara rastlanmaktadır. Kentin Şar dağları eteklerinde kurulmasından dolayı yolların eğrili olması en önemlisi Bistiça Nehri 'nin bu bölgeden geçmesi ile verimli topraklardan elde edilen ürünler ile ticari bir kent konumuna gelmiştir. Roma döneminde dünyanın uzak bölgelerinden gelen gıda, eşya ve benzeri ürünlerin Adriyatik Denizi'nden kara yolu ile şuan Arnavutluk ülkesi sınırları içinde bulunan İşkodra kentine ve oradan Prizren kentine doğru olan yol Roma İmparatorluğu'nun önemli bir aksı halinde olduğu düşünülmektedir.

1204 tarihinde bu topraklarda gerçekleşen Haçlı Seferleri sonrasında Prizren kenti Bulgarlar tarafından yönetilmiş, XIII. yüzyılın sonlarına doğru Orta Çağ Sırp Devleti hâkimiyetine geçmiş olup Sırp Devleti bölgenin güneyine doğru ilerlemesi ile Prizren kenti XIV. yüzyılın başlarında devletin merkezinde kalarak önemli ekonomi, kültür ve siyasi merkezi haline gelmiştir. XII. Ve XIV. yüzyılları arasında bu bölgede Slavların nüfus yoğunluğu artmıştır. Sırp lideri olan Çar Duşan yönetiminde oğlu Uroş ile birlikte Prizren kenti Çar 'ların önemli merkezi haline gelmiştir. Balkan topraklarına Osmanlı Devleti'nin ilerlemesi ile bölgelerde Türk etkisi artmaya başlamıştır. 1389 yılı I. Kosova Savaşı ile beraber Sırp egemenliğinin etkisi bu topraklarda düşmüştür.

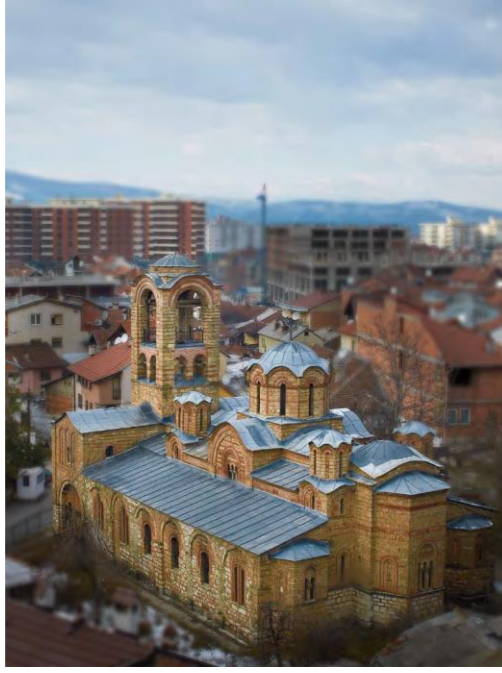

Şekil 2.9: XII. yüzyılda Avrupa (Nasuhbeyoğlu, T. 2008).

Osmanlı Devleti'nin gelişme ve ilerleme döneminin ünlü hükümdarından olan Fatih Sultan Mehmet Han kumandası altında bulunan Osmanlı ordusu, ilkin İşkodra 'yı müteakiben de Prizren 'i 21 Haziran 1455 yılında, Ahmet Bey Evrenoszade tarafından fethedilmiştir (Özergin, K. Kaleşi, H. Eren, İ. 1968).

Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetine geçtikten sonra Prizren kenti Sancak yöresinin Yönetim Merkezi olarak ilan edilmiştir. Prizren kentine verilmiş olan görev hakkında ilk olarak 5 Haziran 1570 yılında yazılmış olan ilk belge Prizren Kanunnamesi 'dir. Yazılan kanunnameye göre Prizren Sancağı 'nda toplamda 5 nahiye bulunmaktaydı, bunlar: Prizren, Serserne, Hoça, Bihor ve Trgovişte idi (Vırmıça, R. 1999).

Prizren kentinde Roma ve Bizans yönetimi zamanında imara yönelik günümüzde pek fazla izlerine rastlanmamaktadır. Geçiş güzergâhında ve ticari yolların birleştiği önemli bir nokta olan kentte yol, kale, ibadet yerleri ve günümüzde az sayıda da olsa konutlar görülmektedir. Bu kentte Roma ve Bizans yönetimlerinde Ortodoks ve Katolik dini inancına mensup nüfusun yoğunluğundan inşa edilen dini yapılar ve dini okullar günümüzde kent merkezinde görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu yönetimi zamanında bu topraklara İslam dininde gelmesi ile mevcutta var olan Ortodoks ve Katolik nüfusun azalması ile birlikte bazı dini yapılar cami olarak kullanılmıştır. Osmanlı Devleti 'nin gerilemesiyle bu topraklara yerleşen Slav ırkından olan Sırlar dini yapılara önem vererek mevcuttaki yapıların yenilenmesi ve yeni dini yapıların inşa edildiği görülmektedir.

Şekil 2.10: 810 yılında inşa edilmiş Bizans Bazilikası (Cuma Camii) (Prizren Belediyesi katalog yayını, 2012).

Şekil 2.11: 1870 yılında inşa edilmiş Katedral (Prizren Belediyesi katalog yayını, 2012).

Şekil 2.12: 1887 yılında inşa edilmiş Aziz George Piskoposluk Kilisesi (Prizren Belediyesi katalog yayımı, 2012).

Prizren kenti 1455 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilmeye başladığında mimari ve sanat yönünden çok değişikliklere uğramıştır. Bu tarihlerden sonra kentte yeni inşa edilen Osmanlı Evleri özel değere sahip olurken dini yapıların, köprülerin, hamamların, çarşı mahallelerinin oluşturulması bu yörelerde hızlı bir şekilde inşa edildiğini göstermektedir. Osmanlı Devleti 'nin Prizren kentinde ilk mimari eseri olarak bilinen Kırık Cami 'nin namazgâh inşaatının yapılmasıyla gereksinimler artmaya başlamıştır. Bu gereksinimler çerçevesinde diğer yapı türlerinin inşaatına devam edildiği görülerek konut mimarisi olarak da Anadolu 'da inşa edilen mimari yapılar benzerlik göstermektedir.

Prizren kentinde bulunan dini yapılar, hamamlar, saat kulesi ve benzeri mimari eserlerden birkaç örnek açıklandıktan sonra kentin sivil mimari örnekleri olan evleri hakkında genel bilgi ve örnekler ile açıklama yapılarak devam edilecektir.

Prizren 'de Osmanlı döneminde inşa edilen ve günümüzde halen kullanılan dini yapı, hamam, saat kulesi ve benzeri mimari anıtsal eserlerden örnekler:

Şekil 2.13: Kırık Cami / Namazgâh -1455 y. (Prizren Belediyesi katalog yayını, 2012).

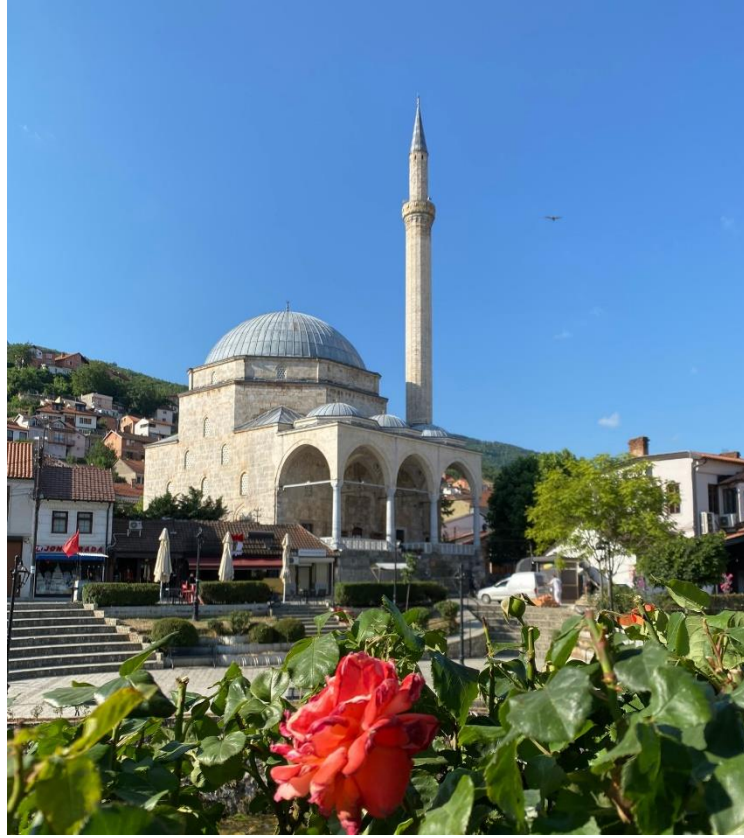
Şekil 2.14: Şemsettin Ahmet Bey saat kulesi ve hamam – 1498 y. (Prizren Belediyesi katalog yayını, 2012).

Şekil 2.15: Gazi Mehmet Paşa Hamamı – 1573 y. (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

Şekil 2.16: Prizren Taşköprü'sü- XV. yüzyıl sonları (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

Şekil 2.17: Sinan Paşa Camii – 1615 y. (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

2.3 Sivil Mimari Örnekleri

Prizren kentinde bulunan dini yapı, hamam, saat kulesi ve benzeri mimari eserlerin yanı sıra kentin sivil mimari örneklerinden olan evlerin bu kentteki varlığı ve farklı mimari üslup ile inşa edildiğine dair birkaç sivil mimari örnek ile açıklanmıştır.

Prizren kentinin coğrafi konumundan ve iklim özelliğinden kaynaklı evlerin tasarımında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Kentte eskiden inşa edilen evler genel anlamda yamaç bölümüne ve kentin merkezinden geçen nehir etrafında daha yoğun bir şekilde görülmektedir. Kentte günümüzde halen bulunan sivil mimari örnekler genel anlamda XVIII. ve XIX. yüzyılda inşa edilmiş evlerdir. İnşa edilen evlerde çoğunlukla yörede bulunan malzemelerin ve yapılış dönemine ait yapım tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Evlerin kullanım durumları iklim değişikliğinden dolayı farklılık göstermektedir. Genel anlamda inşa edilen evlerde yöreye ait ahşap ve kerpiç kullanıldığı sivil mimari örnekler ile açıklanmıştır. İnşaatı yapılan bu yapıların zemin katları kalın kerpiç duvarlar olarak inşa edildiği için kış mevsiminde zemin katlar, üst kat duvarları daha ince yapıldığı ve aydınlık ferah olduğundan dolayı yaz mevsiminde üst katlar kullanılmaktadır.

Prizren kentinde bulunan sivil mimari örnekler birkaç farklı mimari üslup ile inşa edilmiş olup bu yapılar kentin tarihi yapı sınırları içerisinde olduğu görülmektedir. Tarihi yapı sınırları çalışması Prizren Belediyesinin yapmış olduğu analiz ve çalışmalar sonucu belirlenmiştir. Kentte bulunan birkaç sivil mimari örnekleri açıklandıktan sonra kentin tarihi yapı sınırlarının tarihsel süreci bir sonraki bölümde detaylı olarak açıklanmıştır.

Prizren şehrinde bulunan farklı tipoloji örneklerine sahip olan birkaç geleneksel ev tipi:

Şekil 2.18: Sokol ailesinin evi (Prizren Bölge Kültürel Miras Merkezi Arşivi).

Şekil 2.19: Geleneksel Prizren evi 1 (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

Şekil 2.20: Geleneksel Prizren evi 2 (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

Şekil 2.21: Shuaip Spahiu evi (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

Şekil 2.22: Shani Efendi selamlığı (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

Şekil 2.23: Musa Paşa konağı (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

2.4 Kentin Tarihi Yapı Sınırları

Prizren kenti tarihi yapı sınırları içerisinde bulunan sivil mimari yapılar ile alakalı bir önceki bölümde genel özellikleri ve örnekleri ile açıklanmıştır. Çalışmanın devamındaki bölümde kentin tarihi yapı sınırlarını belirleyen unsurlar, konut alanlarının yoğunluğu ve tarihsel

süreç içerisinde belediye tarafından alınan kararların şehir planlama doğrultusunda uygulama alanları detaylı olarak açıklanmıştır.

Kosova toprakları yüzyıllardır önemli bir kültürel miras rezervine sahip olmakla beraber Prizren kenti kültürel miras açısından en zengin şehirdir. Prizren her zaman kültürlerin ve farklı etnik grupların odak noktası olmuştur. Prizren 'de tarih boyunca Arnavutlar, Boşnaklar, Türkler, Sırp, Goralılar, Romanlar, Aşkaliler ve Mısırlılar bir arada yaşamışlardır. Bu uygarlıklar, özellikle Prizren 'in stratejik konumu nedeniyle önemli bir ticaret şehri haline geldiği Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana hatırı sayılır sayıda eser bırakmışlardır.

Prizren Belediyesi il sınırı 63.780,67 ha olup Kosova 'nın toprak bütünlüğü içinde birinci sırada yerini almaktadır. Kosova 'nın toplam yüzölçümünün %5,94 'ünü kapsamaktadır. Prizren kentinin şehir merkezinde ve kırsal yerleşiminde, toplamda konut alanların 2502,52 ha olup, bu alanların %3,92 'sini gibi bölümünü kapsamaktadır.

Tablo 2.2: Prizren 'de Konut Alanları (Gurizi, G. 2015).

Konut Alanları	Alan (ha)	Oran %
Düşük yoğunluklu konut	777,47	1,22
Yüksek yoğunluklu konut	26,79	0,04
Kırsal yerleşmeler	1698,25	2,66
Toplam	2502,52	3,92

Prizren, II. dünya savaşından etkilenen bir kent olup savaş dönemi sonrası yeni imar alanlarının açılması ile yapılaşmaların başladığı görülmektedir. Yapılaşmanın genel olarak toplu konut projeleri ile gelişmeye başlamış olduğu bu zamanda toplamda 7 kattan oluşan apartmanlar inşa edilmeye başlanmıştır. Yugoslavya döneminde inşaatı yapılan yapıların mimarisine benzer olup, inşa edilen toplu konutlar genellikle sivil memurlara ve görev yapan askerlere yönelik hazırlanmıştır (Shukriu, M. 2001).

1945-1970 yılları arasında şehir planlaması yapılan Prizren kentinde kamu-sosyal alanlar, endüstri bölgesi, iş merkezi alanları ve konut bölgeleri oluşturulmuştur. 1971 yılında "Şehir Planlama Kurumu" kurulması ile kentin tarihi dokusunun korunması ve şehrin planlı bir şekilde gelişmesi amaçlanmıştır. Kanun kapsamında oluşturulan şehir planlama çalışmaları

ile birlikte kentte bulunan geleneksel kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalar başlatılmış ve kentte var olan geleneksel tarihi yapıların restorasyon çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

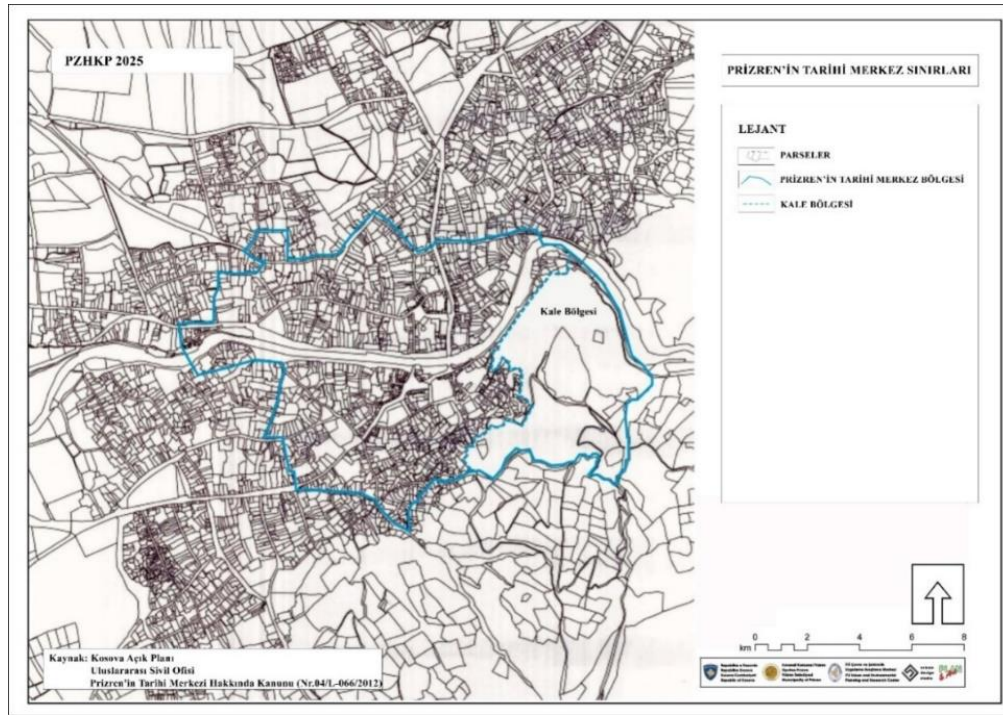
1971 yılında özellikle kentin farklı bölgelerinde yaşayan halkın bir bölgeden başka bir bölgeye yerleşmeleri, kırsal alanlardan kentlere yerleşmeleri, ilçelerden büyük illere yerleşerek göç hareketinin başlaması, halkın yerleşmiş olduğu bölgede iş aramaları ve kurum kuruluşlarda çalışma hayatına başlamaları olmuştur. Kentin büyümesi ile başlayan plansız ve düzensiz yerleşim yerleri, yeni oluşan yerleşim alanlarında konutların inşa edilmeleri hız kazanmıştır.

1960-1975 yıllarında, kentin belediye yönetimi tarafından kentte planlı veya plansız konutlar inşa edilmesi, kentin tarihi niteliği sayılabilecek bölgelerde yıkımların yapılması kontrol altına alınamadığından dolayı plansız inşa edilen konutları legal hale getirmek durumunda kalmıştır. 1975 – 2001 yılları arasında geniş bir süreci kapsayan “Belediye Gelişme Planı” sürecini belediye personellerinden oluşturulan bir grup şehir planlama uzmanları tarafından hazırlanarak sunulmuştur (Gurizi, G. 2015).

Kosova’da 1999 yılında yapılan savaşın ardından Prizren şehri için, 1/5000 Nazım İmar Planının 2003 yılında çalışmaları yapılmıştır. Hazırlanmış olan imar planı 2013 yılı ve sonrası için şehrin gelişimini kapsamaktadır. İmar Planının temel hedefleri; kültürel mirasın korunması ile şehrin kalıcılığı ve kalkınması, yaşam standartlarının yükselmesi için gelişimin sağlanması, belirlenen kent sınırlarını aşmayacak şekilde kentin gelişmesi, halkın katılımı ile kent ekonomisinin canlandırılmasını oluşturmaktır. Prizren kentinin tarihi merkez sit alanlarının ilan edilmesinin ardından süreç kapsamında kentin tarihi merkezinin korunması alanında yürütülen farklı çalışmalar olmuştur. Mayıs 2006 yılında Prizren Belediyesinin CHWB (Cultural Heritage Without Borders) ortaklaşa yapmış olduğu çalışma kentin tarihi yapılarının korunması için bir rehabilitasyon programı oluşturularak bu çalışma yürürlüğe girmiştir. Bu zaman çerçevesinde Prizren kentin tarihi merkez bölgesi için “Koruma Amaçlı İmar Planı” yapılmıştır (Prizren belediyesi ve CHWB, Prizren Tarihi Bölgesi Koruma Amaçlı İmar Planı, 2008).

Yerleşmeler ve kompleksler halinde bulunan bir dizi tescilli tarihi yapıların büyük bölümü Prizren şehrinin merkezinde bulunmaktadır. Koruma planı (2007’de tamamlanan ve 2008’de

onaylanan) bulunan Prizren 'in korunan kentsel alanının çekirdeğini oluşturan ve çeşitli koruma özelliklerine sahip bölgeler şunlardır: Prizren Birliği Müzesi, Şadırvan Meydanı ve çevresi, Maraş bölgesi ve Kale altı yapı kompleksidir. Kentin korunan kentsel alanı çekirdeği dışında; Karabaş Külliyesi, Gjon Buzuku Lisesi ve Derviş Sinan Külliyesi gibi diğer korunan kentsel alanlardan da bahsedilmelidir. Prizren Tarihi Merkezi sınırlarının önemli amacı Prizren Tarihi Merkezinin oluşturulması ve yönetimi olan Prizren Tarihi Merkezi Hakkındaki Kanunun (Nr. 04/L 066/2012) değiştirilmesidir (Prizren Belediyesi Kalkınma Planı 2013-2025).

Şekil 2.24: Prizren tarihi merkezi kanununa göre Prizren tarihi merkezinin sınırları (Nr. 04/L-066/2012) (Prizren Belediyesi Kalkınma Planı 2013-2025).

Prizren kenti için tarihsel süreç içerisinde çıkartılan kanunlar genel anlamda tarihi yapıları koruma amaçlı ve aynı zamanda tarihi kent merkezinin bütünsel anlamda korunmasına yönelik yapılan çalışmalardır. Belediye tarafından yapılan bu çalışmalar kapsamında kentin tarihi merkezi sınırları içerisinde bulunan geleneksel Prizren evlerinde, anıtsal yapılarda, dini yapılar ve benzerleri için yapılan çalışmalar korumaya yönelik ve sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir. Prizren şehri il sınırları içerisinde bulunan kültürel miras nesnelere yönünden belediye tarafından detaylı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma: özel yapıları, kamu yapıları, dini yapıları, kentsel alanları ve arkeoloji alanlarını

kapsamaktadır. Aşağıda verilen tabloda Prizren şehir merkezi ve kırsal alanlarda mevcut kültürel miras nesnelere kategorileştirilerek toplam sayısal veriler gösterilmektedir.

Tablo 2.3: Prizren'deki kültürel miras nesnelere sayıları (Prizren Belediyesi Kalkınma Planı 2013-2025).

	Özel Yapılar	Kamu Yapıları	Dini Yapılar	Kentsel Alanlar	Arkeolojik Alanlar	Toplam
Prizren Şehri	66	26	44	7	2	145
Kırsal Alanlar	14	24	86	0	22	146
Toplam	80	50	130	7	24	291

Kentin tarihi yapı sınırları içerisinde bulunan geleneksel Prizren evleri genel anlamda XVIII. ve XIX. yüzyılları içerisinde Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilen yapılar bulunmaktadır. Osmanlı dönemi yapıları genel anlamda Anadolu ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilen evlerin özelliklerini taşıyan yapılar Türk Evi tipi olarak bilinmektedir. Geleneksel Prizren evleri üzerine yapılacak olan Biçim Gramer yöntemi çalışması, Prizren kentinde bulunan geleneksel Prizren evlerinin geleneksel Türk Evi ile olan genel özelliklerini ve ilişkilerini kapsayan çalışmada bölüm devamında ana başlık altında ele alınmış olup açıklamalara yer verilmiştir.

3. GELENEKSEL TÜRK EVLERİNİN PRİZREN EVLERİ İLE İLİŞKİSİ

Evler insanların fiziksel, psikolojik ve toplumsal varlığını etkileyen mekânlar olup insanlar evlerde ekonomik, sosyal ve siyasal sistemlerin bir parçası olarak doğar, yetişir, çalışır, yaşar ve hayata veda eder. Bu konuda konutlar insan hayatının kentleşmiş bir parçasıdır. Geleneksel Türk evlerinin Prizren evleri ile ilişkisi olan çalışma bölümünde Türk Evi kavramı olarak konutlarda olan özellikleri ve estetik değerleri anlamında farklı coğrafyalarda inşa edilen evler hakkında ele alınmıştır.

Geleneksel “Türk Evi” kavramı sadece mimarlık dünyasında, mimari anlatılarda ya da mimarlık tarihi anlatılarında değil aynı zamanda popüler imgelemde bile, “Türk Evi” denildiğinde insanların zihinlerinde oluşan değerlerin/kavramların neler olduğu ve bunların erken metinlerde nasıl oluşmaya başladığı sorunu üzerinde durulmaktadır. “Türk Evi” denildiğinde bugün herkesin üzerinde neredeyse uzlaştığı bir kavramdan ya da bir isim tamlamasından söz edilir.

Türk Evi kavramı yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere mimarlık dünyasında bilinen ve görülen bir üsluptur. Bu kavramı Türk evinin oluşturduğu doku, mahalle, Osmanlı şehirleri üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapılarak mimarlık tarihimize Sedat Hakkı Eldem yerleştirmiştir. Yapılan bütüncül yaklaşımlarla Türk evi gibi Osmanlı şehirlerinin de kendine özgü özellikleri kültürel ve mimari kimlikleri olduğu anlaşılmıştır. Türk evinin kendine has özellikleri olmasından dolayı Türk Evi özellikleri, plan tipi ve yapı elemanları çalışmaları ele alınarak bölümün alt başlıklarında söz etmek mümkündür.

3.1 Geleneksel Türk Evi Özellikleri

Sedat Hakkı Eldem’e göre Türk Evi; ahşap iskeletli, Anadolu/Osmanlı özellikleri taşıyan ev tipine verilen genel bir isim olarak tanımlanmaktadır. Türk evi, eski Osmanlı Devleti hâkimiyetindeki sınırlar içinde, eski tabirleriyle Rumeli ve Anadolu mıntıklarında yerleşmiş, inkişaf etmiş ve 500 sene kadar tutunmuş, kendi tebarüz etmiş bir ev tipidir.

Eldem Aksoy’un “göçebelik şartları, İslâm dininin Asya'dan gelen meditatif cereyanlarla birleşmesi ve Anadolu'nun iklim ve topografya verilerine” dayalı olarak geliştiğini iddia

ettiği Anadolu Türk Evi 'nin şekillenmesinde kültürel belirleyicileri benzer şekilde yorumlar.

Türk Evi, Osmanlı İmparatorluğu 'nun merkezi bölgelerinde 15. yüzyıldan sonra şekillenmeye başladığı görülmektedir. Daha önceki zamanlarda anlatılan eski yöresel gelenekler arasında yeni üslup, konut mimarisinin daha ileriki tarihlerde önemli bir yeri tuttuğu bilinmektedir. Yeni üslubunun eski üsluplarla etkileşiminin örnekleri Türkiye 'nin birçok bölgesinde ve aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu 'nun topraklarında hala var olan son derece kıymetli ve gösterişli ev biçimleri yaratılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu 'nun XVI. yüzyılda daha güçlenmesi ile birlikte gelişen yerleşim yerleri zenginliğin arttığı, çeşitli kırsal nitelikli ev işlerinin yapıldığı hizmet mekânlarının yalama bölümlerinden ayrıldığı görülmektedir. Ayrıldığı görülen bu yaşam bölümlerinde mutfakın, kilerin, ahırın, odunlukların, kümesin, tuvaletlerin, kuruların, çeşmelerin ve daha birçok öğelerin bahçede bulunan evlerde yaşama, uyuma, yeme içme gibi gereksinimlerin karşılanması için ayrılmış oluyordu.

Geleneksel Türk Evlerinin önemli özelliklerinden olan plan tipleri ve yapı elemanları iki ayrı alt başlık kapsamında referanslar gösterilerek genel bilgilendirme yapılmıştır.

3.1.1 Türk Evi Plan Tipleri

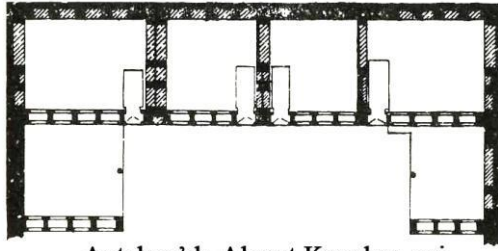
Araştırmacılar ve mimarlar, tarihleri bilinen eski evlerin sayılarının azlığından ve ayrıntılı tarih çalışmalarının yokluğundan dolayı Türk Evi denilen konutların tipolojisi üzerinde çalışmalar yapmışlardır. Sedat Hakkı Eldem ana kat planlarının sınıflandırmasından yola çıkarak tipolojik çalışmaların öncülüğünü yapmıştır. Yapılan bu sınıflandırmanın temeli, sofa ev planındaki yeri ve şekli üzerine kurulmuştur.

Sedat Hakkı Eldem 'in araştırmış olduğu plan tiplerine göre biçim ve organizasyonları;

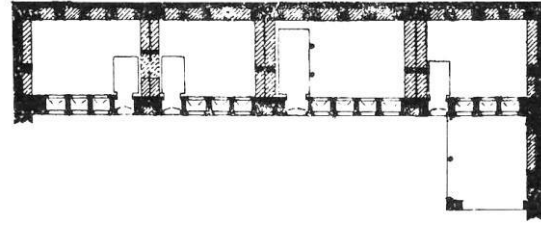
- a) Sofasız konutların plan tipleri,
- b) Dış sofalı konutların plan tipleri,
- c) İç Sofalı konutların plan tipleri,
- d) Orta sofalı konutların plan tipleridir.

Plan tipolojisindeki sofa bölümünün biçimine ve konumuna göre sınıflandırılması, yapılmış plan tipolojilerinde birbirine uymayan konutlar bulunmaktadır. Bu durum genel anlamda mevcut arsanın elverişsiz durumundan ve topografi özelliğinden kaynaklandığı görülmüştür. Bir diğer bakımdan ise var olan çok büyük evlerde mevcut plan tipleri birden fazlasında birleşmiş halde görülmektedir (Eldem, S.H. 1954).

Araştırması yapılan Türk Evi plan tiplerinden çoğu, yayıldığı her yörede uygulanmış olmasına rağmen, bazı plan tiplerinin sadece belirli yörelerde uygulanmış yapılmış olduğu görülmektedir. Örnek olarak Anadolu 'nun güneydoğusundan başlayarak Balkan yarımadasına kadar uzanmış konutların dış sofalı plan tiplerine sahip olduğu görülmektedir. Bu plan tipine karşılık olarak ise sofasız plan tipi Anadolu'nun güneydoğusunda görülmesine rağmen Anadolu'nun batı ve kuzey bölgelerinde de uygulaması yapılmış örnek konutlar mevcuttur (Eldem, S.H. 1954).

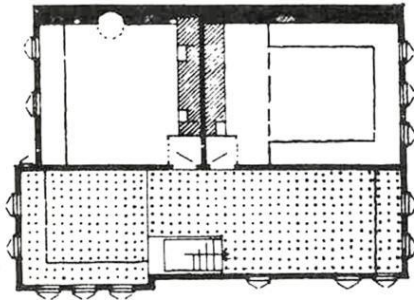

Antakya'da Ahmet Kavukçu evi

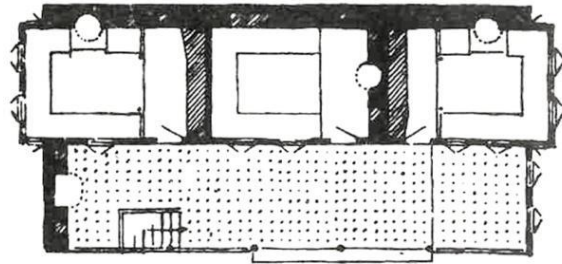

Antakya'da Çiçin Hikmet evi

Şekil 3.1: Ahmet Kavukçu evi ve Çiçin Hikmet evi sofasız plan tipleri (Eldem, S.H. 1954).

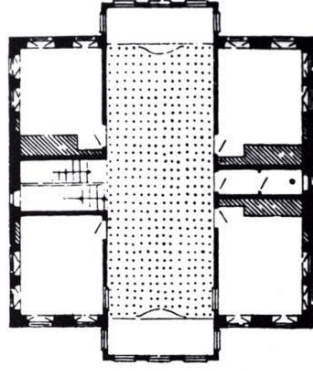

Gebze'de Emin Bekim oğlu Hüsnu evi

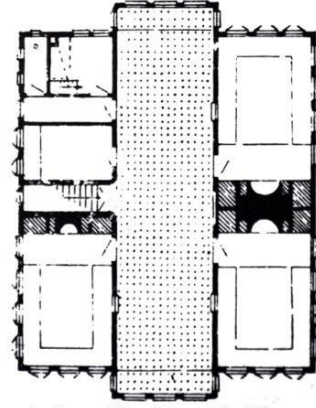

Antalya'da 19.yy'dan kalma ev

Şekil 3.2: Gebze ve Antalya evlerinden dış sofalı plan tipleri (Eldem, S.H. 1954).

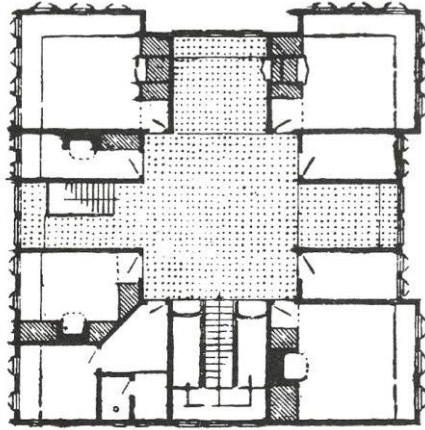

Konya Meram'da Dede evi

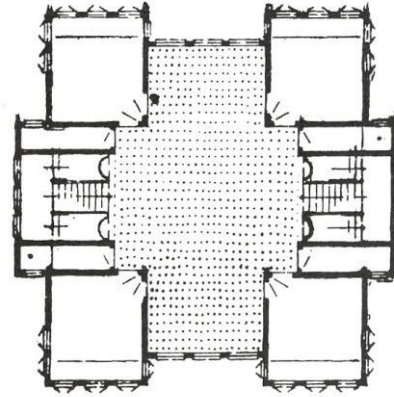

Ankara Keçiören'de bir ev

Şekil 3.3: Konya ve Ankara evlerinden iç sofalı plan tipleri (Eldem, S.H. 1954).

Bolu'da Vasıf Bey Konağı

Çengelköy Çakaltepe'de bir köşk

Şekil 3.4: Bolu ve Çengelköy evlerinden orta sofalı plan tipleri (Eldem, S.H. 1954).

Sedad Hakkı Eldem tarafından Türk Evi incelenmesi yapılarak plan tiplerine göre biçim ve organizasyonları sunulmuştur. Buna göre geleneksel Türk Evlerinin geleneksel Prizren evleri plan tipleri araştırması sonucu benzer özellikleri görülmektedir. Geleneksel Prizren evleri üzerine yapılacak olan Biçim Grameri metodu, sunulan plan tiplerine göre incelenmesi ve sınıflandırılması bu çalışma kapsamında ele alınarak sunulacaktır. Geleneksel Türk Evlerinin plan tiplerine göre sınıflandırılması ve açıklamaları yapılarak geleneksel Türk Evlerinin yapı elemanları açısından sonraki alt başlıkta incelenerek sunulmuştur.

3.1.2 Türk Evi Yapı Elemanları

Yapı elemanları genel anlamda çeşitli yöntemlerle bir araya getirilen çeşitli yapı malzemeleri veya bileşenlerinin oluş olduğu ve mekânı tanımlayan aynı zamanda bir işlevi olan büyük yapı parçalarıdır (Türkçü, H. Ç. 2004). Bir yapı genel anlamda bir taşıyıcı sistem ile binanın mekânlarını oluşturan yapı elemanlarından meydana gelir. Mekânı çevreleyen tüm yapı

elemanlarının (duvar, döşeme, çatı vb.) nasıl olacakları o mekândaki işlevlere bağlı olarak belirlenmelidir.

Geleneksel Türk Evlerinde bulunan yapı elemanları aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır;

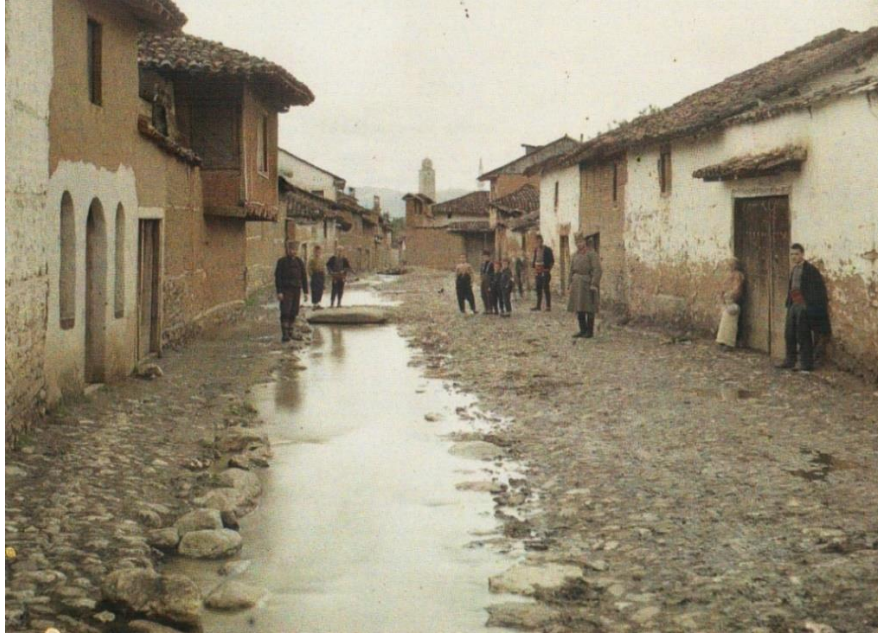
- a) Duvar: Taş temeller üzerine oturan ve dikey yönde devam eden yapı elemanı olup mekânları belirleyerek anlam kazandırmaktadır. Sağlam taş temellerin üzerine olan duvarların örülmesine özen gösterilerek yapı dayanıklılığını belirlemektedir. Temelden yaklaşık olarak 120 cm ile 150 cm yükseklikte olan subasman seviyesinden yükselen taş duvar kalınlığı ortalama 65 – 80 cm arasında değişiklik göstermektedir. Yapının üst bölümlerinde duvar kalınlığı ortalama 40 – 60 cm arasında olmaktadır.
- b) Çatı: Ahşap taşıyıcı elemanlarla (dikmeler, babalar, âşıklar) oluşturulan çatı karkası oluşturulmuştur. Bitişik nizamda inşa edilen evlerin çatıları beşik çatıdır. Ama çoğu evler büyük bahçe içinde yer aldığı için en çok kullanılan çatı şekli, basit dört yöne meyilli kırma çatıdır. Yapıların cephelerini yağmur suyundan ve güneşten korumak için çatı saçakları geniş tutulmuştur.
- c) Baca: Atık gazların açık havaya atılması için binanın içine, binaya bitişik veya açık havada serbest olarak inşa edilmiş ve inşaat tekniği kurallarına uygun şartları sağlayan sistemdir. Bacalar genelde dikdörtgen veya kareye yakın şekilde olup tuğla ile örülerek uç bölgesinde dört yönde dikdörtgen şeklinde açıklıklar bulunmaktadır.
- d) Kapı: Kapılar toplamda iki sınıftan oluşmaktadır; iç kapılar (oda, mutfak, banyo vb. kapıları) ve dış kapılar (sokak, bahçe, avlu, bahçe kileri vb. kapıları). Geleneksel Türk evleri mimarisine bakıldığında avlusu olan evlerin dış kapılar avluya doğru, avlusu bulunmayan evlerin ise doğrudan evin iç bölümüne açılır (Sayan, Y. 1977). Mimarlıkta kapı sözcüğü yaygın olarak mekânı sınırlayan düşey yüzeylerde (duvar) bırakılan boşluk ve o boşluğu denetlemek üzere görevlendirilen hareketli öge (doğrama) olarak tanımlanır. Tarihsel örneklerde de görüldüğü gibi dış kapı gerek geçişi sağlama ya da kesme (denetleme) işlevi açısından, gerekse de simgesel yönden yapıda özel bir konumdadır (İzgi, U., Aysel, B.B. 2003). İnsanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte mekâna giriş ve çıkışı sağlayan kapılar, mimari yapının en önemli elemanı olmuştur (Öztürk, M. 2003).

e) Pencere: Ahşap karkas sistemli evlerin kuruluşunda kullanılan yapım teknikleri pencerelerin yapımını etkileyen önemli faktörlerden biridir. Geleneksel Türk mimarisinde kullanılmış olan yapım tekniğine göre, yığma yapıların yapım tekniklerinde pencereler belli oranlarda yapılabilmektedir. Yapı cephe boşluklarını, yapının yapım dönemleriyle ve yapı yapım teknikleriyle ilişkili olarak görülmektedir.

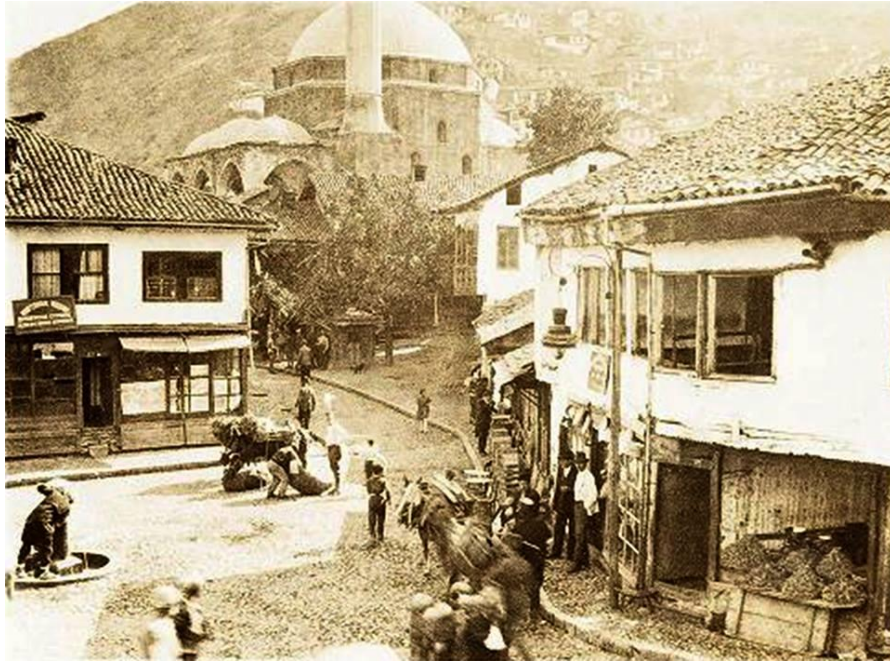
3.2 Geleneksel Prizren Evlerinin Genel Özellikleri

Osmanlı şehirlerinden olan Prizren, Osmanlı döneminde bir yerleşim yerinin şehir veya kasaba olarak tanımlanabilmesi için bazı işlevsel özellikleri taşıması gerekmektedir. Yerleşim yerinde idari açıdan önemli olan sancak beyi veya kadı bulunması gerekmektedir. Bunun dışında ticari alanlarının oluşumu, nüfusun önemli bir kısmının tarım dışı uğraşlarla kazançlarının yaratılması gibi özellikler ile Prizren Osmanlı döneminde belgeler ile kanıtlanmış olup bölgede şehirleşme olmuştur.

Eski Türk Devletlerinden olan Selçuklu Devletinde kurulan yerleşim yerlerine bakıldığında genel anlamda düzlük ve ovalarda kurulmuş olmasına rağmen Osmanlı Devleti'nde bu durum dağlık veya yamaç bölgelerden başlayıp düzlük arazilere geçişleri olan şehirler kurulduğu görülmüştür. Kurulan bu şehirler genel anlamda akarsu etrafı boyunca kurulduğu ve hiç şüphesiz bu tür coğrafi özelliklerine sahip bölgelerin ulaşım için uygun olması ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Osmanlı yönetiminde bulunan şehirlerin bir diğer önemli özellikleri Çarşı mahallelerin ve Konut mahallelerin oluşturulmasıdır. Konut mahallelerinde küçük ticari işyerleri (manav, fırın, seyyar satıcılar gibi) yer alırken Çarşı mahallelerinde ise sadece ticari mekânlar bulunmaktadır. Şehir planlanmasının en önemli unsurlarından Cami, Bedesten, Hanlar ve İmaret hayır yerleri olurken asıl yerleşim yerinin merkezini oluşturmaktadır.

Şekil 3.5: Kent 'in eski konut mahallesinden bir sokak (Prizren Bölge Kültürel Miras Merkezi Arşivi).

Şekil 3.6: Kent 'in eski çarşısı mahallesi (Prizren Bölge Kültürel Miras Merkezi Arşivi).

Kosova Vilayetinin Salnamesi 'ne göre; 1874 yılında Prizren kentinde toplamda 43.922 nüfusunun 35.622 Müslüman ve 8.300 gayri Müslüman olduğu görülmektedir. Prizren kentinde 3.685 ev, 25 cami, 100 kitabı olan bir kütüphane, 8 tekke, 15 türbe, 4 kilise, 563 dükkân, 13 han, 2 hamam 125 değirmen ve 150 çeşmenin var olduğu bilinmektedir (Vırmiça R. 1999).

Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde olan şehir nüfusunun artışı ile konut ihtiyacından dolayı daha fazla inşa edildiği yukarıda verilen kaynakta belirgin bir şekilde görülmektedir. Prizren kentinde bulunan ev tipleri ve yapı inşaatında kullanılan malzemeler ile günümüzde yok olmaya yüz tutmuş olmasına rağmen izlerine rastladığımız Anadolu ev tipine benzerlikleri ile ilgili birçok alanda çalışmalar görülmektedir.

Prizren Evleri genel anlamda bölgeye özgü olup bazı bölgelerinde farklılıklar da göstermektedir. Şehirde farklı etnik kökenden insanların yaşaması kültürel yaşam hayatlarının da yöresel mimariyi etkilemiştir. Bu bağlamda kent merkezinde zaman içerisinde inşa edilen evler ile kentin kırsal bölgelerinde farklı etnik kökene sahip toplulukların inşa ettiği evler arasında mimari üslubun, yapı tekniği ve yapı malzemesi farklılığı görülmektedir. Farklılığın görüldüğü nedenlerden ise kırsal bölgelerde inşa edilen evlerin bulunduğu arazilerin geniş ve serbest coğrafi durumundan tek katlı ev tipleri görülürken kent merkezinde ise arazi eğiminden kaynaklı sokakların dar ve çıkmaz sokakların olması genel olarak bir veya iki katlı evlerin sıkışık bir durumda inşa edildiği görülmektedir.

Kosova coğrafi sınırları içerisinde geleneksel konut mimarisinin yoğun bir şekilde korunduğu ve yaşatıldığı şehirlerden birisi Prizren 'dir. Şehirde zaman içerisinde inşa edilen tarihi evler, eğimli arazilerin bulunduğu bölgede ve nehir etrafında yani düzlük arazilerde bulunmaktadır. Şehrin coğrafi konumundan kaynaklı ve aynı zamanda Osmanlı Devleti şehir anlayışı ile sokakların dar olduğu bölgelerde inşa edilen evler sokak sınırını oluşturmuş bitişik nizamlı evler görülmektedir. İlkim şartlarının soğuk ve sert olmasından kaynaklı şehirde bulunan tarihi evlerin ana cepheleri genelde güney yönüne doğru açılmaktadır.

Şekil 3.7: Geleneksel eski Prizren evleri 1913 y. (Prizren Bölge Kültürel Miras Merkezi Arşivi).

Geleneksel Prizren evleri, İslami geleneklere göre ve yeterli olmayan güvenlik şartlardan dolayı yüksek duvarlar ile çevrelenmiş büyük bahçe içerisinde inşa edilmiştir. Evlerin içi mekânlarının tabiat ve bahçeyle bağlantısı çok sayıda pencere, revak, hayat, sofa, divanlar ve balkon yapı mekânları ile kuruludur. Geleneksel Prizren evlerine sokak cephesinden iki kanattan oluşan ahşap ana kapıdan girilerek yöresel dilde kapı altı denilen bölüme ulaşılır. Prizren şehrinde yaşayan halk zamanında tarım ile çokça uğraştıklarından dolayı bazı evlerde at veya manda arabalarını muhafaza etmek için avlu girişinde kerpiç ve ahşaptan inşaat edilen mekân bulunur. Bu mekânın hemen üstünde yöresel dilde Otluk hane denilen hayvanlar için çeşitli zahirelerin (saman, yonca, kuru otlar vb.) depolandığı yer bulunur. Otluk hanenin devamı evin avlusuna doğru açılır, avluya bakan cephesinde genelde küçük mutfak bölümü, kiler, çamaşırılık, ayakyolu ve bahçe araç gereçlerinin muhafaza edildiği bölümler yer alır. Avlu ve bahçe bölümünün sonunda konuta ulaşılmaktadır. Geleneksel Prizren evleri inşa edildiği zaman aralığında bazı ev girişlerinde hayat bulunurken bazı evlerde bulunmamaktadır.

Şekil 3.8: Sokaktan avluya giriş kapısı
(Vırmiça, R. 2014).

Şekil 3.9: Avlu ve Otluk hane
(Arapi N. 2012).

Şekil 3.10: Sokak, otluk hane, avlu ve konut ilişkisi (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2022).

Geleneksel Prizren evlerinin inşa edildiği zamanlarda evlerin iç bölümlerinde çeşme bulunmadığından dolayı bazı ağa evlerinde özel yaptırılmış çeşme bulunurken çeşmesi olmayan evler için su temini Birstiça Nehri 'nden gelen sudan dere kolları vasıtasıyla yöresel dilde akaklar/potoklar sayesinde evlerin bahçelerine suyun aktarılması yapılır. Evlerin bahçesine aktarılan sular yöresel dilde Çepur denilen suların bir şelale gibi dökülmesini sağlamaktadır. Çepur 'dan dökülen sular kare şeklinde kesme veya özel taşlardan yapılmış havuzda toplanır (Vırmiça, R. 2014).

Şekil 3.11: Evin Çepurlu potağı
(Vırmiça, R. 2014).

Şekil 3.12: Avlu potokları
(Arapi, N. 2012).

Evlerin avlusundan geçen bu akaklar sayesinde evin her türlü eşyaların yıkanması, yemek kaplarının yıkanması, bahçe sulaması gibi çeşitli amaçlar için kullanılırdı. Bitişik nizamlı evlerde komşu duvarlarında kapıcık bulunur ve kadınların sokağa çıkmadan komşuları ile sosyal bir hayat sürdürmeleri sağlanmaktadır.

Prizren evlerinin girişleri genel olarak avludan yapılır ve avlu zemin kotundan 50 cm yükseklikte 2 basamaktan oluşan subasmandan giriş yapılır. Bazı evlerde girişte bulunan subasman bölümü biraz büyük olup önü açık veranda şeklinde bahçeye bakmaktadır ve güzel parmaklıklar ile sarılıdır. Var olan geleneksel evlerin konumuna göre sokağa bakan cephelerinde veya hayat bölümünün üst kısmında avluya bakan bölümlerde çardağı bulunmaktadır, bu çardaklar evlerin büyüklüğüne göre inşa edilmiş durumdadır.

Geleneksel Prizren evlerinin genellikle XVIII. ve XIX. yüzyılları arasında inşa edildiğinden dolayı Osmanlı Dönemi tarzının dört ev tipinden biri olan hayat evlerine rastlanabilir. Hayat, bahçeye açılan gölgeli geniş bir galeridir ve plan kompozisyonunda en önemli yeri tutar. Evin genel mekânsal konfigürasyonunun bel kemiğidir. Biçim ve boyutu, sitenin geometrisine ve evin büyüklüğüne göre değişir. Hayat evinin tüm varyasyonları, odaların boyutlarına göre mekânların yer değiştirmesine, girinti ve köşkerin (balkonlar) zengin kompozisyonları ile sağlanmıştır. Ev bu çekirdek, odalar ve bir hol etrafında büyümüş ve

evin planı sürekli değişmiştir. Hayat evinin çekirdek kalıbının genişletilmesi ve geliştirilmesi, tasarımın ekleme ilkesine dayanmaktadır (Kuban, D. 1995).

Şekil 3.13: Hayatlı evin giriş bölümü (Arapi, N. 2012).

Evlerin iç bölümünde bulunan odalar umumiyetle divanhane ya da sofa denilen ve önü açık genişçe olan boş mekânların etrafında yer almaktadır. Sofa bölümüne açılan oda kapıları soğuktan muhafaza edilmesi için çoğu evde bir veya iki ahşap basamak ile odalara ulaşılır, bu odalar basık ve daha küçük olup bazı evlerde bu odaların pencereleri de sofaya açılmaktadır. Sofa bölümünün arka tarafında ise genelde mutfak, kiler ve odunluk bulunmaktadır. İki katlı olan evlerde ise arka taraftan ikinci kata çıkmak için ahşaptan yapılmış merdiven ile ulaşılır. İkinci kata ulaşıldığında geniş bir çardak veya sofa ile karşılaşılır, bu bölümde ikinci katta bulunan bütün odaların birbirleri arasında olan sirkülasyonun merkezini oluşturmaktadır.

Şekil 3.14: Sofa oda ilişkisi (Vırmiça, R. 2014).

İkinci kattaki odalara girildiğinde enine doğru ahşap sütundan yapılmış bir bölüm bulunur, bu bölüm iç mekâna göre daha alçaktır. Bu oda da ısınmak için yapılan çümleklık (çömleklık) soba görevini görür, hemen yanı başında ise hamamcık (gusülhane) ve hamamcık kazanı yer alır, böylece çümleklıkte (çömleklık) ateş olduğu sürece hamamcıkta (gusülhane) devamlı sıcak su bulunmaktadır. Bu tertip düzen genel anlamda büyük evlerde ve şehrin soylu ailelerinin evlerinde bulunmaktadır.

Evlerin odalarında minderler, duvarlara monte edilmiş raflar, duvara gömülmüş yüklük dolaplar bulunur, var olan bu mobilyalar genelde ahşap olup yüzeylerinde işlemler bulunmaktadır. Oda pencereleri ahşap yapılı olup çift yapılı iki kanatlıdır ve tek yapılı iki kanatlı olarak iki çeşit olarak görünmektedir. Misafirlerin ağırlandığı oda'da, evin misafir odasıdır ve bu odada ısınmak için duvara gömülü sobalar bulunur. Prizren kenti ve bölgede çümlek veya stufa – peç (Eldem, S.H. 1986) olarak adlandırılan sobalar genelde varlıklı ailelerin konutlarında görülmektedir. Geleneksel Prizren evlerinde iki farklı çeşide sahip sobalar bulunmaktadır. Bu sobalardan biri tamamen alçı kaplamalı sütunlardan oluşan ve üzerinde barok tarzında bezeme işlemleri bulunan sobalar, ikincisi ise fincanlı çümlek olarak adlandırılan seramik ve alçı yapı malzemesi kullanılarak yapılmış sobalardır.

Şekil 3.15: Hamamcık ve Çümleklık (Pajko, S. 2011).

Şekil 3.16: Soba/ocak ve yüklük (Pajko, S. 2011).

Tek katlı Prizren evlerinin tavanları genelde düz olup yapı malzemesi olarak kerpiç kullanıldığı için düz bir şekilde işlenmiş yapılmıştır. Fakat iki katlı yapılarda bu durum görülmemektedir. İki katlı yapılarda ara döşemeler ahşap ile yapıldığından dolayı tavanlar ahşap kaplıdır, bazı özel evlerde oymalı tavan süsü işlemleri görülmektedir. Tavan süsleme işlemleri, yüklük yapımında, pencere doğramalarında, kapı doğrama süslemelerinde

genelde malzeme olarak coğrafi bölgede yetişen ıhlamur, fındık ve çam ağaçları kullanıldığı bilinmektedir.

Prizren evlerinde kullanılan ahşaplar ile iç mekânların süslenmesi oldukça çok görülmektedir. Evlerin iç mekân bölümleri olan sofalar ve odalarda değişik tekniklerle yapılan süslemeler gerçekleştirilmiştir. Bu teknikler oyma, geçme, kakma ve çakma teknikleridir ve oda ile sofa tavanlarında, çiçekliklerde, dolap ve yüklüklerde, duvara monte edilen raflarda kullanılmıştır. Ahşap süslemede geometrik, stilize ve natüralist bitkisel kompozisyonlar ile sekizgen rozet, yıldızlar, çarkıfelekler, stilize ağaçlar, çiçeklerden oluşan kompozisyonlar yer almaktadır.

Geleneksel Prizren evlerinin odaları kare veya kareye yakın dörtgenlerden oluştuğu için tavanda aynı geometri biçimini korumuştur. Tavanın orta bölgesi ise merkezi bir bezeme anlayışıyla ilgi noktası haline dönüştürülmüştür. Tavan bezemeleri geleneksel Türk evinin ilginç yönlerinden birisidir. Geometrik biçimlerin tekrarından oluşan süslemeler olduğu gibi stilize edilmiş çeşitli hayvan ve çiçek motifleri emek verilerek ahşap oyma sanatı ile tavanlar süslemektedir. Tavan süslemelerinin kenar bölümleri kenar suyu, merkezinde ise göbek diye adlandırılan süs elemanlarıyla zengin oda görünümünü verildiği görülmektedir.

Şekil 3.17: Ahşap göbek tavan süsü
(Pajko, S. 2011).

Şekil 3.18: Ahşap tavan süslemesi
(Pajko, S. 2011).

Prizren kentinin coğrafi konumundan kaynaklı olarak iklim koşulları evlerin tasarımında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Evlerin kullanım durumları iklim değişikliğinden dolayı değişiklik göstermektedir. Evlerin zemin katları kalın kerpiç duvarlar olarak inşa

edilmesinin sebeplerinden biri kış mevsiminde soğuk hava şartlarından, üst kat duvarları ise daha ince yapıldığı ve aydınlık ferah olduğundan dolayı yaz mevsimlerinde kullanılmaktadır. Evlerin yapım sistemleri ahşap karkas arası kerpiç tuğla dolgulu ve kalın duvarlı kerpiç tuğla olarak inşa edildiği görülmektedir. İnşa edilen evlerin temelleri taş temel, ara kat döşemelerinde ise ahşap kullanılmıştır. Evlerin iç ve dış bölümlerinde genel olarak kireç taşlarının su ile eritilmesinden elde edilen boyaların duvarlara sürülerek kullanıldığı bilinmektedir.

Geleneksel Prizren evleri yapısal anlamda genellikle bir veya iki kattan oluştuğunu yukardaki bölümlerinde örnekler ve referanslar verilerek bilgiler sunulmuştur. Prizren evlerine yapısal olarak bakıldığında coğrafi bölgede bulunan malzemelerden taş, ahşap ve kerpiçten (çerpiç) yapılmış kâgir binalar olup eski Alaturka kiremitler ile örtülüdür. Bölgede bulunan coğrafi imkânlar, taş ile ahşabın kolayca bulunmasını sağlamıştır. Taş ocakları tarafından çıkarılmış olan farklı boyutlardaki taş tabaklar ile evlerin zemin kat mekânlarında ve avlu döşemelerinde kullanılmıştır (Lukiç, M. 1975). Avlu döşemelerinde kullanılan taşlar yürüme yolu için genelde dere taşı kullanıldığı görülmektedir. Prizren evlerinde yapım tekniği konusunda görülen özelliklerden birisi temeller subasman yüksekliğine kadar moloz taş örüldüğü bazı evlerde görülmektedir, bunun sebebi ise zeminden kaynaklı neme karşı bina ömrünün uzun olmasıdır. Taşıyıcılığı sağlam olarak seçilen temel taşları yapı yükünün duvarlar ile taş temellere iletilmesi olmaktadır.

İnşaat malzemesi ve yapı tekniği hatalarından kaynaklanan bu yapılar zamanın acımasız şartları ve terk edilen yapılar tarihe gömülmüştür. Bundan dolayı Prizren evlerinin tarihi geçmiş biyografisine bakıldığında çok eskiye dönük yapıların bulunmadığını görmekteyiz. Yakın zamanda bu topraklarda Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun süre kalmasından kaynaklanan yöresel mimarinin çoğu XVIII. ve XIX. yüzyıl dönemine ait yapılar bulunduğundan dolayı günümüzde bu yapıların örnekleri bulunduğu bazı semtlerde halen egemen olan mimari örnekler nedenlerinden kaynaklanan sokaklar dar ve yolları düz bir şekilde devam etmemektedir.

Sedad Hakkı Eldem 'in Türk Evi konutların ana kat planlarının tipolojik çalışmalarını sınıflandırması üzerine Geleneksel Prizren Evleri incelemeler yapılarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılması yapılan planların çalışma konusu olan Biçim Grameri yöntemi ile yeni planların üretilmesi ve mevcut tipolojinin korunarak kültür varlıklarının sürdürülebilir bir

hale getirilmesi hedeflenmektedir. Yapılan sınıflandırmanın temelinde genel olarak belirlenmiş olan sofanın ev planındaki konumu ve şekli üzerine sofa tipleri bir tablo şeklinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.1: Geleneksel Prizren Evlerinde bulunan plan tipleri tablosu.

Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri	Geleneksel Prizren Evleri Plan Tipleri
Sofasız Plan Tipi	Sofasız/Holü Plan Tipi
Dış Sofalı Plan Tipi	-
İç Sofalı Plan Tipi	İç Sofalı Plan Tipi
Orta Sofalı Plan Tipi	Orta Sofalı Plan Tipi

3.3 Yöresel Dilde Kullanılan Mekânların Terminolojisi

Geleneksel Prizren evleri genel özellikleri bölümünde evlerin mekân tanımlarında yöresel dilde kullanılan terimler bulunmaktadır. Bu terimlerin Geleneksel Türk Evinde belirlenmiş olan terimler ile olan ilişkilerinin bu bölümde detaylı olarak karşılıkları ve mekânların mevcut konumları ile ilgili bilgilerin yer aldığı bölümdür. İlk önce terminoloji nedir ve anlam içeriği hakkında araştırma yapılarak genel bilgilendirme sunulmuştur sonraki bölümlerde ise mekânların terminolojik anlamları tablo şeklinde açıklamalar bulunmaktadır.

Terimlerin birbiriyle ilişkisinin açıklanmasında ve çeşitli disiplinlerde yer alan terimlerin kavramlarla ifade edilmesinde terminoloji adı verilen disiplinden yararlanılmaktadır. Terminoloji, Wüster isimli mühendis tarafından oluşturulmuş bir bilimdir.

İnsanlar yerleşik hayata geçince tarım toplumuna dönüşmüşler ve uygarlıklar şekillendirmişlerdir. Tarım toplumundan Sanayi Devrimi'ne kadar geçirilen süre binlerce yıl sürerken Sanayi toplumuna dönüştükten sonra birkaç yüzyıl içinde çok hızlı bir dönüşüm yaşanmıştır. Teknolojinin hızlı gelişmesi çeşitli bilimsel çalışmalarla gerçekleşirken buna bağlı olarak çeşitli uzmanlık alanları doğmuştur. Terminoloji 1930'larda şekillenmeye başlamasının yanı sıra 1984 yılına gelindiğinde bilim olarak kabul edilmiştir. Terminoloji sayesinde teknik anlamda iletişim kurmak mümkün olur. Bir metnin anlaşılmasında dilin kaynakları doğru kullanılmalı bunun yanı sıra mesleki hâkimiyet de tam olmalıdır.

Terminolojinin doğru bilinmesi, uzmanlık alanı gerektiren metinlerin sağlıklı bir şekilde anlaşılmasında etkili olmaktadır. Eş anlamlı terimler veya kısaltmalar söz konusu olduğunda terminolojiye ihtiyaç duyulur. Bundan dolayı Terminoloji sayesinde standartlar yakalanmış olur ve içerikte kaliteli bir anlam olmaktadır.

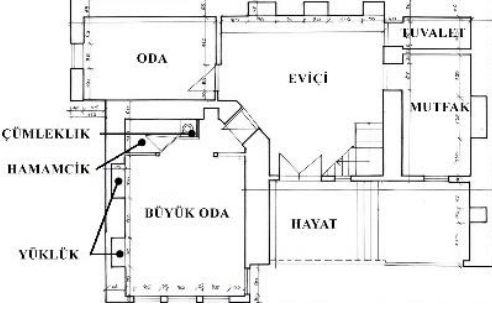

Belirtilen terminolojinin genel açıklamaları ile geleneksel Prizren evlerinde kullanılan mimari terminolojilerin yöresel dilde mekânlara verilen isimlerin geleneksel Türk Evlerinde kullanılan mimari terminolojisi kapsamında hazırlanan eş anlamları tablo haline getirilmiştir.

Tablo 3.2: Terminoloji listesi.

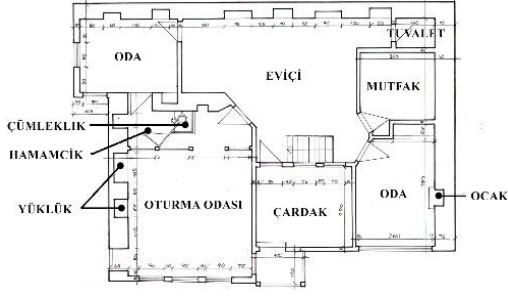
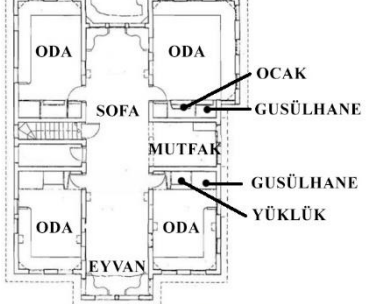
Geleneksel Prizren Evlerinde Kullanılan Mimari Terminoloji	Geleneksel Türk Evlerinde Kullanılan Mimari Terminoloji
Büyük Oda, Misafir Odası	Oda
Hamamcık	Gusülhane
Eviçi	Hol
Çardak	Eyvan
Çümlek, stufa/peç	Çömlek
Çerpiç	Kerpiç
Otlókana, Ahır	Samanlık, Ahır
Potok	Suyolları

Oluşturulan mimari terminoloji listesinde bulunan terimlerin plan üzerinde detaylı işlenerek geleneksel Prizren Evleri ile geleneksel Türk Evleri plan üzerinde bulunan mekânların konumları bir tablo haline getirilerek gösterilmektedir.

Tablo 3.3: Terminolojilerin zemin kat planında gösterimi.

Geleneksel Prizren Evi	Geleneksel Türk Evi
Prizren Şehzade Musa Konağı	Sivrihisar Zaimoğlu Konağı
Zemin Kat Planı	Zemin Kat Planı
	

Tablo 3.4: Terminolojilerin 1. kat planında gösterimi.

Geleneksel Prizren Evi	Geleneksel Türk Evi
Prizren Şehzade Musa Konağı	Sivrihisar Zaimoğlu Konağı
1. Kat Planı	1. Kat Planı
	

Geleneksel Prizren Evleri ile Geleneksel Türk Evlerinin planlarında gösterilen mekânların yöresel dilde kullanılan eş anlamlı kelimelerin hangi mekânlara aynı hangi mekânlara farklı olduğunu tabloda göstermektedir. Tablolarda yer alan planların çalışma konusu olan biçim grameri yöntemi için mekânların ilişkileri ve konumları kapsamında detaylı olarak bilgilendirme ve Prizren Evlerinin Türk Evlerinin ortak benzerlikleri görülmektedir. Bir sonraki bölümde mimari dillerin kısa tanımının ardından biçim grameri yönteminin nasıl kullanıldığı, hangi alanlarda uygulandığı, geleneksel evlerde mekânların kurgusu ve nasıl yeni plan tipi üretmek ile ilgili bilgiler araştırılıp referanslar verilerek sunulmuştur.

4. MİMARİ DİLLERİN TANIMI VE MİMARİ BİÇİM GRAMERİ YÖNTEMİ

4.1 Mimari Dil Tanımları

Louis Sullivan, her cephenin gerisinde o cepheyi tasarlayan kişinin yüzünün görüldüğünü söyleyerek eksik de olsa "mimari dil" kavramına işaret etmektedir. Her tasarım, tasarımcının öyküsünün bir bölümünü yansıtmaktadır. Ve aynı zamanda her tasarım, tasarımcısının da öngöremediği biçimde kullanıcıları üzerinde farklı etkilere sahiptir. "Karmaşık yapısına rağmen her mimar bir şekilde bir tasarım felsefesi yaratmaya, tasarımlarında kullanacağı bir grup prensipler/kurallar ortaya koymaya gayret eder. Bu yaratılmaya çalışılan tasarım dili stildir. Bu prensiplere nasıl ulaşıldığı, nasıl desteklenip kabul göreceği ve bunların nasıl uygulanacağı bu teorinin problemi" (Aksoy, M. 2001).

Aldo Rossi, tasarım yapmanın seçim yapmak olduğunu söylemiştir; mimar ekonomik, teknik ve örgütlenmeye ilişkin herhangi bir etkinin dışında kendi özgün seçimleri içerisinde hareket etmektedir: "Soyut mimarlık yoktur, soyut bir bina olamaz, her pencere, her kapı, cephedeki her kesit, somut bir şekilde saptanmalıdır. Yeri, büyüklüğü, biçimi, eklemlenişi, yapısı ve malzemesi açısından bu da, ortaya çıkan her binanın, başka mesajların yanı sıra, bize, mimarın kendi kişisel seçimini ve kararlarını iletmesi, bunları temsil etmesi, anlamına gelir. Böyle baktığımızda, her bina kişisel bir anlatımdır, dolayısıyla da dilsel bir edimdir" (Fischer, G. 1991).

60 lı ve 70li yıllarda peş peşe sıralanan akımlar, seçilen malzeme, konstrüksiyon ve biçimlerin, insan üzerindeki etkilerinin farkında değillerdir. İlk defa 1690 yılında John Locke tarafından "Essays Concerning Human Understanding" başlıklı eserde, daha sonra Ferdinand de Saussure'un 1916 yılında yayımlanan "Genel Dil Bilimi Dersleri" nde kullanılan "Göstergebilim" kavramı, mimarlıkta anlam yaratma olgularına cevap aramada kullanılan yöntemlerden biri olmuştur.

Anadalları, semantik (biçimler ve aralarındaki ilişki, anlam), senataks ve pragmatik (simgeler ve kullanıcıları arasındaki ilişkiler) olan varlıkların kendileriyle ve diğer varlıklarla kurdukları ilişkileri anlamlandırma çabasında olan bir bilim dalıdır.

Araştırma geçmişi Eflatun, Aristoteles'e kadar uzanan, en önemli ve kapsamlı iletişim sistemi olan dil bilimi, mimarlık yapı, süreç ve kurallarını tanımlamak için kullanılmak istenmiştir. "Mimarlığın dili olduğu gibi dilin de bir mimarlığı vardır" (Coseriu) fakat dilbilim araştırmalarının mimarlık alanında uyarılarken aralardaki farklılıklar ve benzerlikleri göz önünde bulundurmakta faydalıdır.

Dil ve Mimarlık arasındaki benzerlikler;

- a) Dilsel üretim içinde de mimari üretim içinde de farklı türden ürünler bulunmaktadır: Gazete, tiyatro ilanları vb. garaj, hastane inşası vb.
- b) İki ayrı alanda da farklı üsluplar bulunmaktadır: romantik, edebiyatta klasik, dışavurumcu; mimari gotik, Rönesans gibi üsluplar.
- c) Doğma ve parçalanma süreleri bazen yüzyıllar alacak kadar yavaş olabilmektedir.
- d) Her ikisinde de öğelerine ayırma, ilişkilendirme gibi çalışmalar yapılmıştır. Buradan her iki türün de açıklanması güç bir biçimde kendiliğinden meydana geldiği sonucunu çıkarmaktadır.
- e) Oluşum sistemlerinde toplumsal ve ideolojik etkiler bulunmaktadır: (Dilde lehçeler, mimarlıkta, Alman Rönesans'ı - İtalyan Rönesans'ı gibi) (Fischer, G. 1991).

4.2 Biçim Grameri

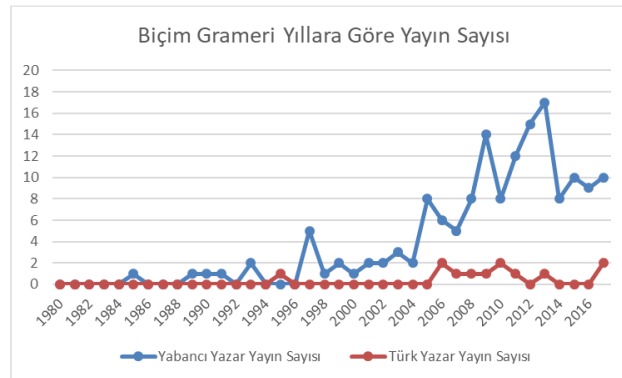
Teknik anlamda ilk olarak Chomsky tarafından kullanılan "Gramer" sözcüğü, 1970'lerin başında George Stiny ve James Gibbs (1972) tarafından, tasarım dillerini tarif etmenin, yaratmanın ve üretmenin bir yolu olarak biçim-gramerleri-formalizmini, kurallar çerçevesinde yapısına uygun ve belirlenmiş dereceye kadar algoritmik yapıyla tanımlanacak biçimde sunulmuştur (Aksoy, M. 2001). Stiny, 1980 yılında yazdığı makalesinde Froebel'in binası üzerinden Kindergarten biçim dilinden bahsetmiş ve bu metot ile mimari tasarım alanında yeni bir alternatif üretmeyi amaçlamıştır. George Stiny yeni Biçim Gramerinin 5 ana parametreye ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Belirtilen parametreler aşağıda açıklanmıştır:

- 1) Dilin ifade edilmesi için gereken sözcükler,
- 2) Mekânsal ilişkiler,
- 3) Biçim kuralları,
- 4) Başlangıç formu,
- 5) Biçim gramerleridir.

Biçim Grameri, ilkelerin tasarıma uygulanmasının keşfedilebileceği bir yöntemdir. Bu bağlamda, ilkeler kurallara karşı gelir. Kurallar, tasarımları tanımlamanın bir yoludur ve tasarımları anlamak için kullanılabilirler. Var olan bir kural, belirli ön koşullar karşılanırsa gerçekleştirilebilecek bir koşulu, bağlamı veya eylemi belirtir. Bir tasarımdaki geometrik nesnelere ve özelliklerle ilgili kuralları formüle etmek için araç olarak biçim grameri kullanılır. Biçim grameri bağlamında tasarım, bir ilişki içindeki bir dizi nesne olarak yorumlanır; buradaki nesnelere geometrik şekillerdir ve aynı zamanda ilişkiler, kuralla tasvir edilen uzamsal kompozisyonlar olup şekillerin birleşme şeklini belirlerler. Bir Biçim Gramerinin kuralları önceden tanımlanmış bir yapıya sahip olmayıp tasarım sürecinin her aşamasında değiştirilebilirler.

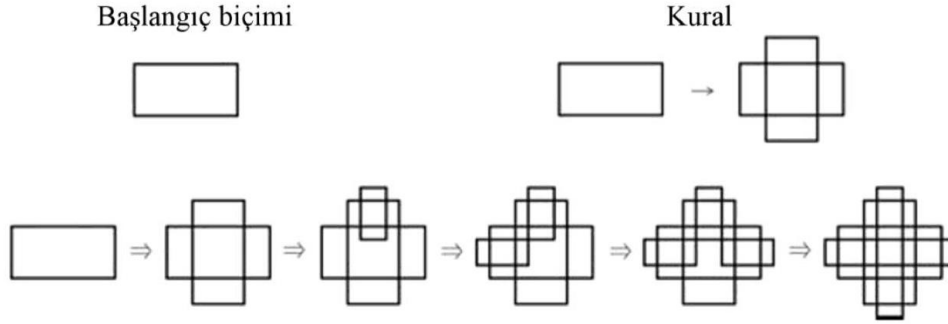
Biçim Gramerleri, biçim üretimi için bir mekanizma sağlar. Bu formlarla ilişkilendirilen anlam, biçimciliğin bir parçası olarak geliştirilmemiştir. Ancak niteliksel yargıların eklenmesi ve yapısal, sosyal ve çevresel kurallar gibi diğer kural sistemlerinin biçimciliğe entegrasyonu ile anlamlı tasarımlar üretilebilir.

Biçim Grameri üzerine yapılan araştırma kapsamında makalelerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, ilk olarak yazılan makale 1985 yılında yayınlandığı görülmektedir. Alan ile ilgili yapılan çalışmaların 2000’li yıllardan sonra artmaya başladığı ve 2013 yılında yayının sayısının arttığı gözlemlenmiştir. Buna göre 22 yıllık bir süre zarfında toplam 166 adet makalenin yayınlandığı tespit edilmiştir. Bu makaleler içerisinde 12 tanesi Türk yazarlara ait olup ilk makale 1995 yılında yayınlanmıştır. Türk yazarların bu alandaki ilgisi 2007 yılından sonra artmıştır. Biçim Gramerleri ile ilgili yayınlanan toplam makale sayısı incelendiğinde ise çalışma alanı kapsamında olan ilgilerinin %7 seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır (Demircan, D. 2018).

Şekil 4.1: Biçim Grameri yıllara göre yayın sayısı (Demircan, D. 2018).

Şekiller üzerine planlanması yapılan bir çalışma kuralların sözel ifadesi yetersiz kalmaktadır. Çünkü bu durumda biçimlere ait olan özelliklerin anlatılması oldukça zor ifade edilebilmektedir. Bu durumda biçim grameri kural setleri biçimlerin formüle edilmesi için grafiksel bir yol sunar (Flemming, U. 1987). A+B format kurallardan oluşturulan setler Biçim Grameri yöntemi ile mevcut şekillerden yeni bir şekil veya tasarımlar üretildiği görülmektedir (Flemming, U. 1987).

Şekil 4.2: Kuralın uygulanması için başlangıç şekli (Stiny, G. ve Knight, T. 2001).

Biçim Gramerleri, noktalardan, çizgilerden, düzlemlerden veya katı cisimlerden oluşan şekillerle ve etiketler ve ağırlıklar gibi sembolik öğelerle doğrudan hesaplamaya olanak tanır (Stiny, G. 1980). Mimari ve mekânsal tasarımdaki hesaplamalı çalışmalarda, şekiller tipik olarak etiketli çizgilerden oluşur. Bir Biçim Grameri, A ve B'nin şekil olduğu $A > B$ biçimindeki kurallardan oluşur. Bir C şekline, $t(A)$ 'nın C'nin parçası olduğu bir t dönüşümü olduğunda bir kural uygulanır. Sonuç, yeni bir şekildir $(C - t(A)) + t(B)$.

4.3 Biçim Grameri Uygulama Alanları

Biçim Gramerleri analizleri geleneksel olarak iki şekilde kullanılmıştır:

- 1) Tarihi binaların analizi,
- 2) Sıfırdan biçim üretimi.

Yukarıda sunulan iki uygulama tasarım sürecinin form oluşturma aşamasında yapıcıdır. İlk uygulamalar çeşitli mimari tasarımları anlamak ve tanımlamak için farklı tasarım stillerini analiz ederek yaygın olarak birçok alanda kullanılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar aşağıda referanslar verilerek açıklanmıştır:

“Palladian Villa Grammar” (Stiny, G. ve Mitchell, W. J. 1978).; “Mughul Garden Grammar” (Stiny ve Mitchell, 1980); “Japanese Tearoom Grammar” (Knight, T. 1981); “Buffalo Bungalow Grammar” (Downing, F. and Flemming, U. 1981); “Casa Giuliani Frigerio Grammar” (Flemming, U. 1987); “Frank Lloyd Wright's Prairie House Grammar” (Koning ve Eizenberg, 1981); “Queen Anne House Grammar” (Flemming, U. 1987).

Yapılan bu çalışmalar farklı hedefleri ele almaktadır. Örneğin Palladian Villaları hakkında yazılan makalede, Palladian biçimi ile ilgilidir ve mevcut olan Palladian Villalarını oluşturabilmek için iki boyutlu bir analizde kurallar uygulanarak aynı tarzda villalar oluşturulur. Japon çay odaları hakkında yazılan makalede, ken adı verilen doğrusal bir ölçü birimiyle boyutlandırılmış iki taraflı simetrik bir ızgaraya dayanmaktadır. Buffalo Bungalovları hakkındaki makalede, ortak evlerin farklı bir dilini oluşturmak için ek şemalarla genişletilebilecek daha genel bir biçim hedeflemektedir. Frank Lloyd Wright’ın Prairie Evleri hakkındaki makalede, Wright’ın Prairie tarzı evlerinin ve bunların kompozisyon ilkelerinin üç boyutlu bir analizinin yanı sıra aynı tarzda yeni ev tasarımlarının inşasına odaklanıyor. Queen Anne Evleri hakkındaki makalede, tarihi emsallerle uyumlu yeni tasarım kalıpları geliştirmekle ilgilidir.

Biçim Gramerinin ikinci uygulaması, yeni tasarımların yaratılması içindir. Burada iki ve üç boyutlu şekiller, verilen kural seti içinde tasarımlar oluşturmak için kullanılır. Bu yöntem ilk olarak George Stiny (1976) tarafından araştırılmış ve daha sonra tasarım öğretimi ve uygulamasında kullanılmak üzere Terry Knight (1989) tarafından geliştirilmiş ve detaylandırılmıştır.

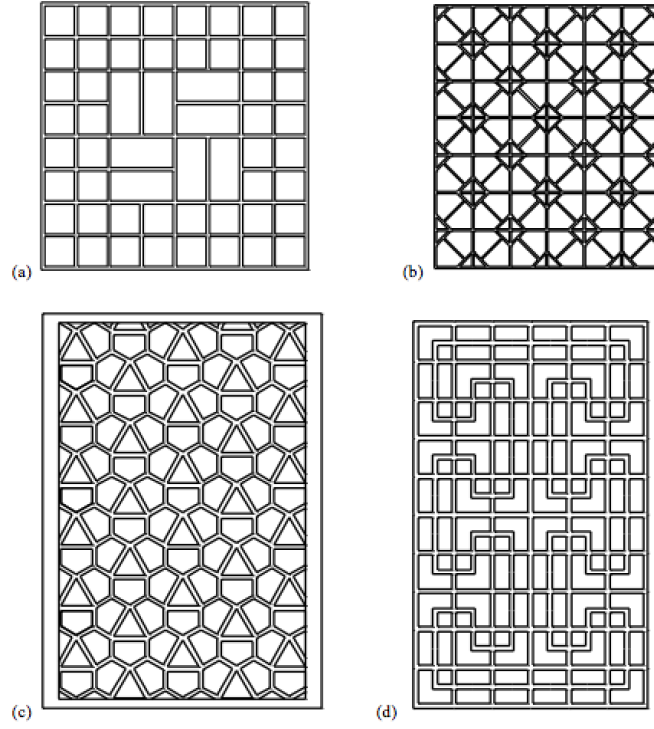
Biçim Grameri, biçim dillerinin tasarım kurallarını karakterize etmek için kullanılan bir kurallar yöntemidir. Biçim grameri kural yönteminin kullanıldığı alanlar aşağıda üç başlık altında açıklanmıştır:

- 1) Sıfırdan orijinal stil veya tip üretme,
- 2) Mevcutta olan tasarımın mimari stil analizinde,
- 3) Sentez ve analizin birleşmesiyle, mevcut formdan yeni form veya stiller üretimi.

4.3.1 Sıfırdan Orijinal Stil veya Tip Üretme Çalışmaları

a) Çin Buz Işınları

Daniel Sheets Dye, 1949 yılında, M.Ö. 1000-1900 de üretilmiş Çin pencere kafeslerinin bir kataloğunu hazırlar.

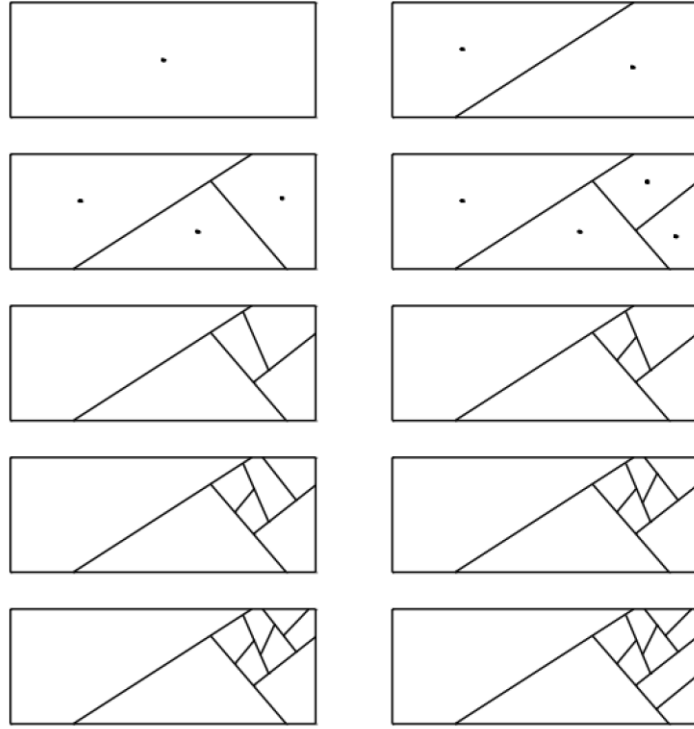
Şekil 4.3: Çin kafes tasarımları (Stiny, G. 1977).

- (a) Kwangyuan yakınları, Szechwan, M.S. 1875,
- (b) Chengtu, Szechwan, M.S. 1825,
- (c) Chengtu, Szechwan; M.S. 1800,
- (d) Hanchow, Szechwan, M.S. 1825.

Stiny, 1977 yılında 5 kuraldan oluşan Biçim Grameri ile analiz eder.

1. Kural: Başlangıç biçimi olarak alınmış, üçgenin kenarının arasından tek çizgi geçerek, bir üçgen ve birde düzgün olmayan dörtgen oluşturmaktadır.
2. Kural: Düzgün olmayan dörtgenlerde uygulanabilir; bir dörtgenin iki kenarı arasına çekilen çizgiyle şekli bir üçgen birde beşgen oluşturacak halde bölmeyi amaçlamaktadır.
3. Kural: Düzgün olmayan dörtgenlerde uygulanabilir; bir dörtgenin iki kenarı arasına çekilen çizgiyle şekli bir üçgen birde beşgen oluşturacak halde bölmeyi amaçlamaktadır.

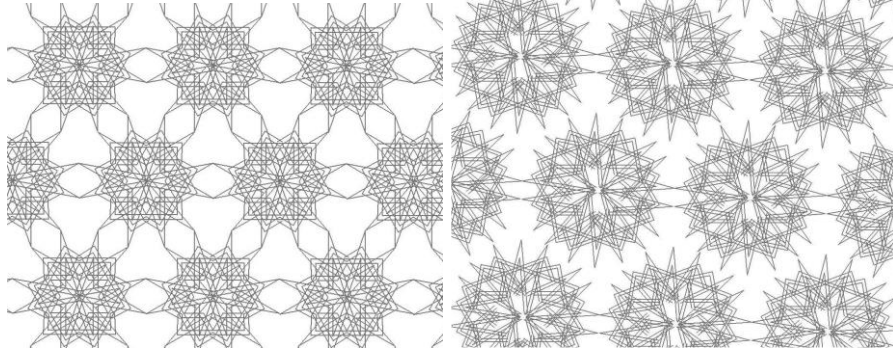
4. Kural: Beşgenlere uygulanabilen bir kuraldır; şekilden bir dörtgen ya da beşgen üretir.
5. Kural: Başlangıçtan beri var olan nokta sembolünün silinmesidir (Stiny, G. 1977).

Şekil 4.4: Kurallar (Stiny, G. 1977).

b) Anadolu Selçuklu Geometrik Bezemeleri Üzerinde Biçim Grameri Denenmesi

Kural tabanlı bir tasarım yöntemi olan Biçim Grameri, geçmiş ve çağdaş çeşitli tasarım stillerini/dillerini anlamak, analiz ya da temsil etmek için sıklıkla ve başarıyla kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmada, Anadolu Selçuklu döneminin geometrik bezemelerinin tasarım dilinin, uygulanmış bezeme örnekleri üzerinden analizinin yapılması söz konusudur.

Şekil 4.5: Uygulanmış kurallar sonucu ortaya çıkan örüntü alternatifleri.

4.3.2 Mevcutta Olan Tasarımın Mimari Stil Analizinde Çalışmalar

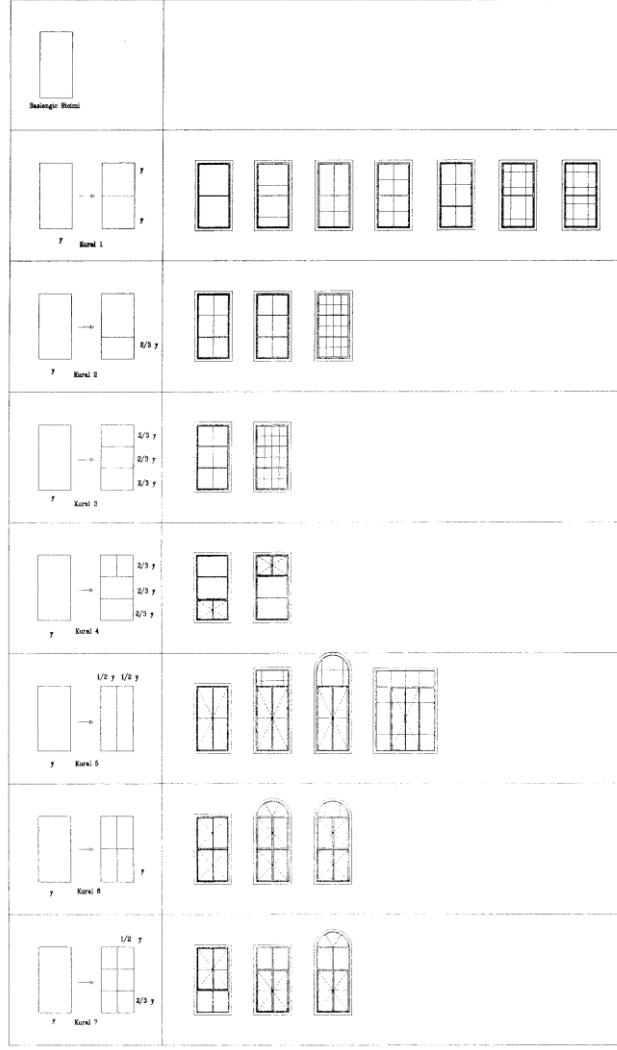
a) Boğaziçi Yalılarında Cephenin Biçim Grameri

Boğaziçi yalıları cephe biçimlenişinde incelenen dil, doğal bir dildir. Belirli çıkma tipleri, pencere düzenlemeleri, çatı-saçak biçimlenişlerine sahip olan tipolojik dilin yapay dillerde desteklenmesi de mümkündür. Bu tez kapsamında Boğaziçi yalı mimarisinin yapay dili oluşturmaya çalışılmıştır. Bu dil bir takım tasarım kurallarına dayanan yapay bir dildir (Gücüyener, B. 1998).

Cephenin dilinin vurgulanmasında en önemli rolü oynayan çıkmalar ve pencerelerin incelenmesi sonucunda yapılan bu çalışmada, cephe, geliştirilmek üzere elemanlarına ayrılmıştır. Daha sonra bu elemanların bir araya gelişindeki temel gramer kuralları ve ilişkiler saptanarak cephe dilinin oluşturulmasında bir tasarım grameri hazırlanmıştır.

Bu çalışmada toplamda 7 kuraldan oluşan biçim grameri ile analiz edilmiştir.

1. Kural – çokgen yatayda iki eşit parçaya bölünmüştür.
2. Kural – çokgen, yatayda bir adet $2/3$ parça elde edilerek şekilde bölünmüştür.
3. Kural – çokgen, yatayda 3 adet $2/3$ parça elde edilerek şekilde bölünmüştür.
4. Kural – yatayda 3 adet $2/3$ parçaya bölünen çokgende elde edilen üst parça.
5. Kural – çokgen düşeyde 2 eşit parçaya bölünmüştür.
6. Kural – çokgen hem düşeyde, hem de yatayda 2 eşit parçaya bölünmüştür.
7. Kural – çokgen düşeyde 2 eşit parçaya, yatayda ise 3 eşit parçaya bölünmüştür.

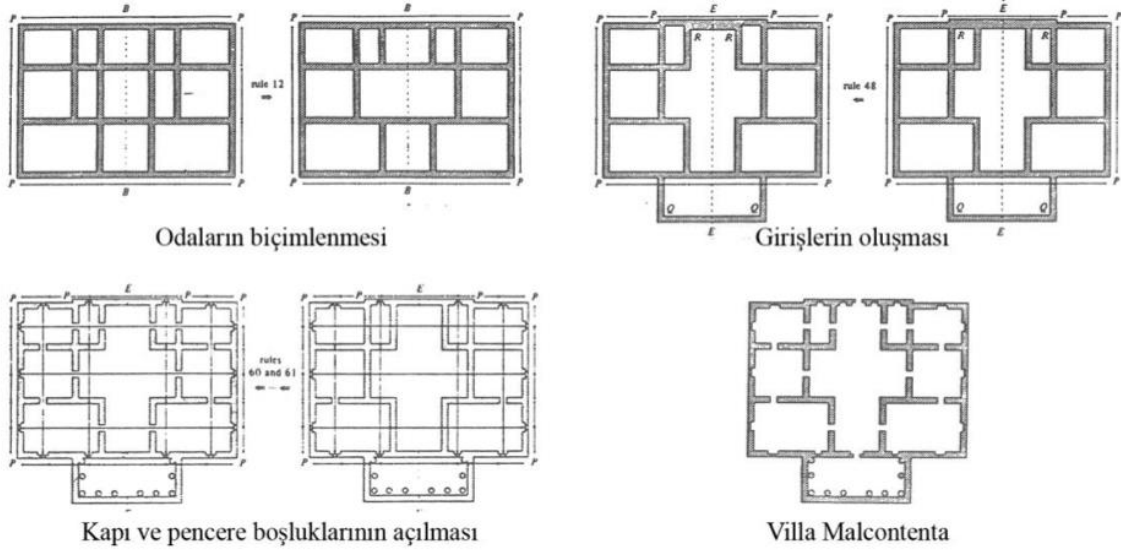

Şekil 4.6: Pencere alt biçim düzenlemeleri (Güçyener, B. 1998).

4.3.3 Sentez ve Analizin Birleşmesiyle, Mevcut Formdan Yeni Form veya Sitiller Üretimi Çalışmaları

a) Palladio Villaları

Mitchell ve Stiny 1978 yılında Palladio villalarını mimari üslubunun tanımlanması amacıyla, zeminde bulunan kat planları üzerinde Biçim Grameri geliştirilerek uygulanmıştır. Palladio'nun "I quattro dell architectura" adlı kitabından edinilen bilgiler ışığında izlenen yol 8 aşamalıdır.

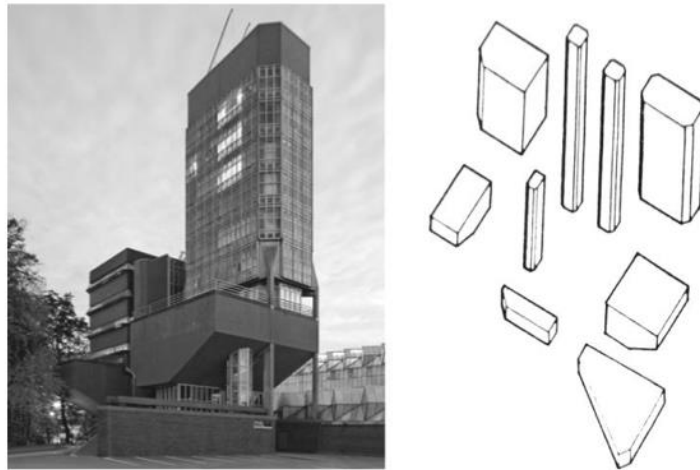

Şekil 4.7: Villa Malcontenta'nın üretimi - Kurallar (Stiny, G. ve Mitchell, W. J. 1978).

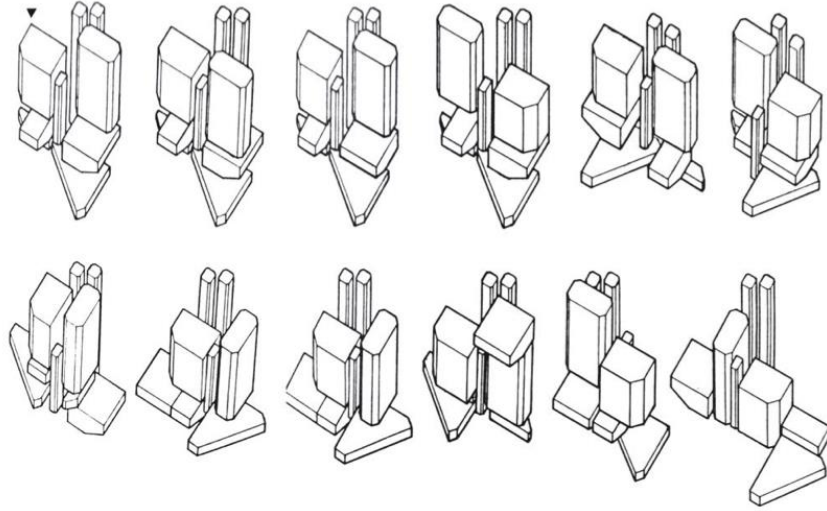
Villaların karakteristik özellik ve biçimleri tespit edilip, benzer özellik gösteren villaların sınıflandırılmasına olanak sağlamıştır. Çalışma farklı öğeler eklenerek geliştirilebilir.

b) Stirling & Gowan's Leicester Engineering Binası

1986 yılında Wojtowicz, J. ve Fawcett W. tarafından incelenmiştir. Bina 9 adet farklı geometrik bileşenden oluşur aynı zamanda bileşenler bir araya gelerek çok fazla sayıda çeşitli alternatif üretebilmektedir.

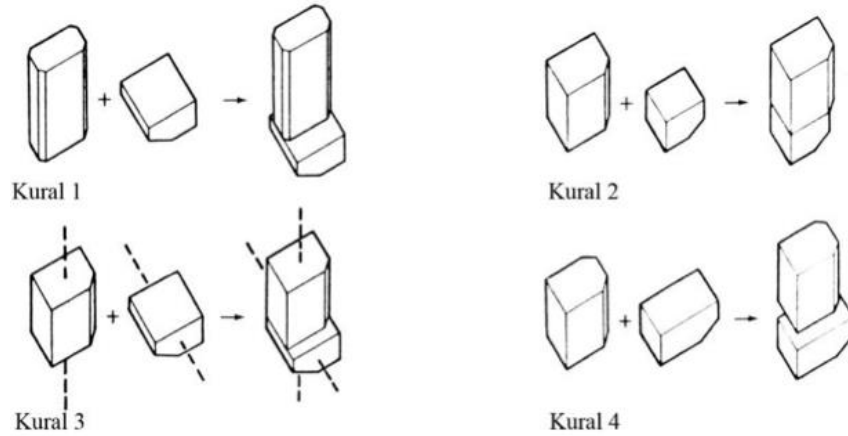
Şekil 4.8: Bileşenler ile oluşturulan bina (Fawcett, J. and Wojtowicz, W. 1986).

Şekil 4.9: Alternatif tasarımlar (Fawcett, J. and Wojtowicz, W. 1986).

Ancak bu alternatiflerin "iyi tasarım" olabilmesi için 4 adet kural belirlenmiştir.

1. Kural: Yükseklikleri aşkın olan bloklar küçük olanların üstünde yer almalıdırlar.
2. Kural: Blokların yüzey sayıları aynı olanlar birbirleriyle temas edebilirler.
3. Kural: Birbirleriyle dik bir açı oluşturan akslar bloklar ile temas edebilir.
4. Kural: Bir yüzeyde sayısı değişik olan bloklar temas edemez.

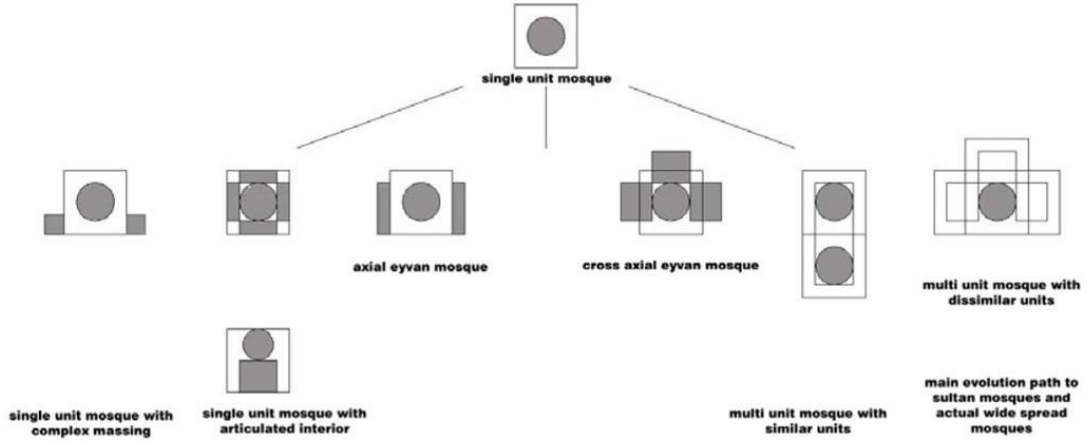

Şekil 4.10: Kural şekilleri (Fawcett, J. and Wojtowicz, W. 1986).

c) Klasik Osmanlı Camileri

Şener, S. M. ve Görgül, E. 2008 yılında, Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinden günümüze kadarki süre zarfında camiler incelemiştir. 1980 sonrasındaki camilerin taklit olduğu tespit edilmiş ve oran, biçimler ve özgün tasarım ilkelerindeki uyumsuzluk tespit edilmiştir.

Klasik Dönem Camililerinin bileşenlerini bir araya geliş koşulları üzerinden bir yazılım ortaya konmuştur. (Şener, S. M. and Görgül, E.).

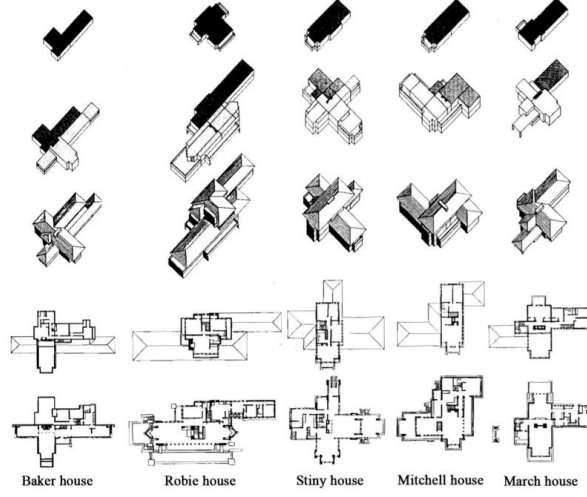
Şekil 4.11: Cami tipolojileri ve bileşenlerin ilişkisi (Şener, S. M. and Görgül, E.).

4.4 Konutlar Üzerine Biçim Grameri İle Yapılan Çalışmalar

a) Frank Lloyd Wright Kır Evleri

1981 yılında Konning, H. ve Eizenberg J. tarafından geliştirilen çalışma, Frank Lloyd Wright'ın kır evlerinin biçim kuralları incelenmiş ve bu kuralların yeniden üretime olanak sağladığı tespit edilmiştir.

Kır evleri üzerine toplamda 11 adet çalışma yürütülerek, başlangıç biçiminde dikdörtgen prizmalar kullanılmıştır. Yüksekliği sabit ancak boy ve enleri değişken olan bloklarda, şömine yeri kilit rol oynamaktadır (Çin Buz Işınlarındaki nokta gibi). Şömine yerleşimi yapıldıktan sonra üretimi başlamış olan 18 adet kural vardır. Bu kurallar sayesinde toplamda 89 farklı kır evi üretimi olmuştur.

Şekil 4.12: Yapılmış olan ve geliştirilen kır evleri (Konning, H. and Eizenberg J. 1981)

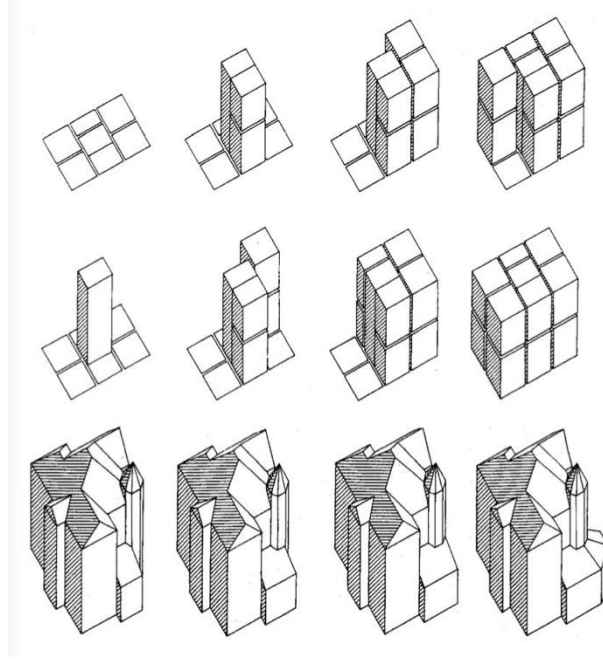
Sonuç olarak Wright'ın yaptıklarından farklı olarak, Wright'ın kır evlerini üreten biçim gramerleri geliştirilmiştir.

Knight da 1994 yılında, gramerdeki küçük bir değişimin sonuçlarındaki dikkat çekici değişimi göstermek amacıyla Wright'ın erken dönem kır evlerini geç dönem Usonian evlerine dönüştüren bir çalışma yürütmüştür (Aksoy, M. 2001).

b) Queen Anne Evleri

1880 yılında başlayıp, 30 yıl boyunca oluşum süreci geçiren ve yerel bir mimari akımın sonucunda Amerika'da ortaya çıkan bu evler, Ulrich Flemming tarafından 1987 yılında analizi yapılmıştır.

Flemming bu evlere ait karmaşık çatı formlarından üretilebilecek 3 kural ile sayısız tasarım türetilbileceğini saptamıştır (March, L. and Tapia, M. 1997).

Şekil 4.13: Queen Anne Evleri üretim süreci (Flemming, U. 1987).

Plan üzerindeki ilişkilerin üçüncü boyutta da araştırma yapıldığı ilk çalışmadır. Birinci aşamasında 2 boyutlu plan üretilip ikinci aşamasında yapıya üçüncü bir boyut kazandırılma ile yapılan 2 aşamalı bir çalışmadır.

c) Malagueira Evleri

Alvaro Siza'nın Malagueira Evleri'nin, 2001 yılında Duarte tarafından analiz edilip bilgisayar ortamına aktarılmasıdır. Belirli parametreler program diline girildikten sonra, bu evler ile aynı "tasarım dili" nde evler üretilir. Çalışmanın başarılı olmasının sebebi mimarın tasarım dilinin biçim gramerlerine yatkın oluşundandır.

Şekil 4.14: Malagueira evlerinin vaziyet planı (Duarte, J.P. 2001).

d) Geleneksel Türk Evleri

500 yıl içerisinde Anadolu ve Rumeli de zamanında inşa edilmiş Türk evleri 1996 yılında Gülen Çağdaş tarafından analiz edilmiştir. Türk evi oluşum kuralları içerisinde belirgin mekânsal ilişkilerin bulunması çalışmayı biçim gramerlerine yatkın yapmaktadır. 1984 yılında Eldem'in Türk Evi'ni plan tipolojilerine göre sınıflandırılması üzerinden yürütülen çalışma, 2 boyutlu parametrik Biçim Grameri kullanarak planların biçimsel ve sentaktik olarak analizi üzerinden geliştirmiştir.

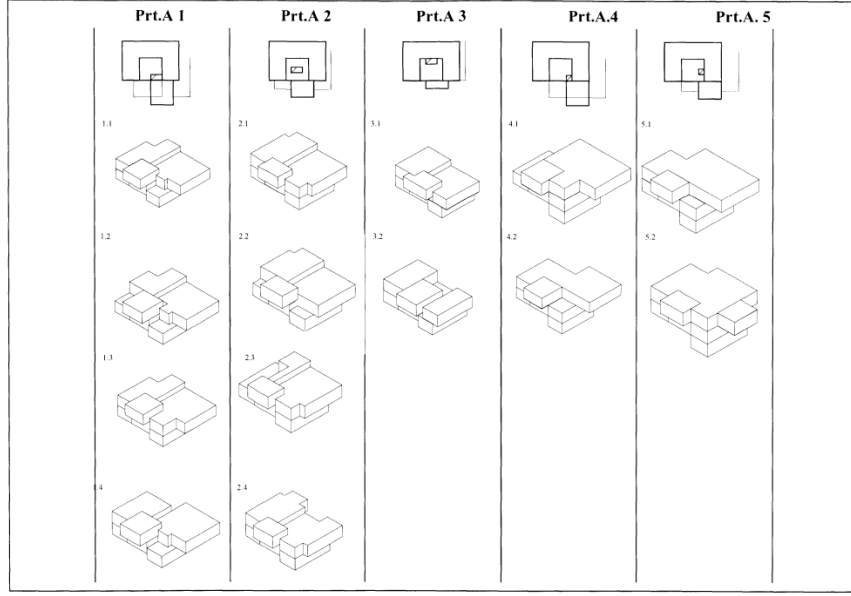
R11	\rightarrow (0,0)P \rightarrow (0,0)P + (1,1)K 						
R12	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 				
R13	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 			
R14	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 			
R16	\rightarrow P \rightarrow P 						
R17	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	
R18	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	\rightarrow P \rightarrow P 	

Şekil 4.15: İç sofalı plan tipine göre oluşturulan kural setleri (Çağdaş, G. 1996).

e) Hayat Evleri

Bu çalışmanın tasarım analizi bölümünün kapsamı, VIII. ve XX. yüzyıllar arasında inşa edilmiş sekiz Saraybosna şehir evini kapsamaktadır. Geleneksel Boşnak evi, klasik Osmanlı hayat evine dayanmaktadır. Hayat evi, Saraybosna'da Osmanlı üslubunda inşası yapılmış 4 ev tipinden birisidir. Odalar ve hayat olmak üzere iki ana unsurdan oluşur. Hayat bölümü aslında evin bahçe kısmına açılan gölgeli geniş bir galeri olup plan kompozisyonunda önemli yeri tutmaktadır. Evin genel mekânsal konfigürasyonunun bel kemiğidir.

Çalışma kapsamında önce bir hayat evi prototipinin oluşturulması ve ardından yeni bir konut modelinin oluşturulması olmak üzere iki bölümde inceleniyor. Birinci bölüm, şekil kuralları ve kısıtlamaları kullanarak ev prototiplerinin gelişimini hem üretir hem de gösterir. İkinci bölüm ise, önce ev modellerinin oluşturulması ve ardından prototip tasarımların gerçek bir ortamda kullanılması olmak üzere iki adımdan oluşur (Çolakoğlu, M. B. 2000).

Şekil 4.16: Yeni Hayat Evlerinin Üretimi (Çolakoğlu, M. B. 2000).

5. PRİZREN EVLERİ'NİN BİÇİM GRAMERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

5.1 Belirlenen Çalışma Alan Analizi

Geleneksel Prizren Evleri hakkında yapılacak olan alan analizi çalışması önceki bölümlerde kentin tarihi yapı sınırları ile ilgili Prizren belediyesinin almış olduğu kararlar doğrultusunda kent merkezinde bulunan ve seçilmiş olan evleri de kapsayan bir alandır. Yapılacak olan analiz çalışması mimari tasarımlar içinde etkili olan teoriler kapsamında referanslar gösterilerek açıklanmıştır.

20. yüzyıl itibariyle göz ile beyinin beraber işleyişi ve görsel algının analizi üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Özellikle Kevin Lynch; kentsel ölçekte görsel algıyı yollar, sınırlar, bölgeler, işaret öğeleri ve odak noktaları olmak üzere beş parametrede değerlendirmiştir (Lynch, K. 1960).

Bina ölçeğinde ise Gestalt Teorisi, Rudolf Arnheim'in görsel algı ilkeleri ve Henry Sanoff'un görsel algı yaklaşımları ön plana çıkmıştır. Bu çalışmalar içerisinde en çok kabul gören teori, Gestalt Teorisi olmuştur (Lauer, A. D. ve Pentak S. 2002).

Söz konusu teori, bütünlüğün parçaların toplamından daha fazla olduğunu ileri sürmektedir. Aynı zamanda da görsel algılama sürecini açıklayan ve bir mekânın görsel olarak algılanabilmesini sağlayan en temel kuramsal teoridir. Almanca bir kavram olan Gestalt kelimesi 'biçim' manasına gelmekte ve Türkçe karşılığı 'düzen, form' olmaktadır (Koffka, K. 1935).

Teori, psikoloji alanını kapsayan bir teori olsa da görsel algılamanın nasıl meydana geldiğini ve süreç boyunca nelerin etkin olduğunu açıklamaktadır. Semra Aydın (1992) 'Mimarlıkta Görsel Analiz' isimli kitabında bu teoriyi, "nesnelerin belirli bir düzen içerisinde bir araya geldiğini ve bu düzende yer alan elemanların zihinsel şemalarla algılamayı oluşturduğunu belirtmiştir" (Aydın, S. 1992).

Bazı görseller aslında zihninizin algıladığından farklı görünüyordur. Gestalt ilkeleri, görsel algı için geçerlidir ve beyin varsayılan olarak nasıl yapı oluşturduğunu detaylandırır.

Örnekleme gerekirse, beyniniz bir cümlede kullanılan her kelimenin yapısına zaten aşina olduğundan, bir makalede harfler yanlış yerleştirilmiş olsa da bunları doğru okuyabilirsiniz.

Gestalt teorisi, görsel sanatçılar tarafından bilgiyi etkili şekilde ileten görüntüler geliştirmek için kullanılır. Aynı zamanda insan davranışının doğal örüntü arayışını bilimsel doğrulama ile de açıklayabilir. Tasarımcılar yalnızca sezgi ve hayal gücüne dayalı grafikler ve kullanıcı deneyimleri oluşturmazlar. Çoğu tasarımcı içgüdüsel şekilde Gestalt ilkelerine bağlı çalışır.

Gestalt ilkeleri aşağıda detaylı olarak yer verilmiştir:

- a) Şekil ve Zemin İlkesi, anlam yaratmak için biçim ve çevreleyen alan arasındaki ilişkiyi algılama kapasitesini tanımlar. Gestalt teorisindeki ilkeler tek tek ele alındığında; şekil, gözlenen uyarıcıda bireyin dikkatini odakladığı bölümken, zemin ise şeklin gerisinde, dikkat edilmeyen, algı alanına girmeyen kısımdır. İnsanların bir görsele nasıl baktıklarına bağlı olarak, figürü (ön plan) ya da zemini (arka plan) öne çıkan olarak görürler.
- b) Yakınlık İlkesi, zaman ve mekân açısından birbirlerine yakın olan nesnelere, gruplandırılarak algılanma eğiliminde olduğunu belirtir. Öğeler birbirine yakın yerleştirildiğinde, insanlar bunları birbirlerine yakın ve diğerlerinden ayrı oldukları için aynı grupta olduklarını varsayarlar.
- c) Benzerlik ilkesi, şekil, renk, doku, tür, cinsiyet ve benzeri pek çok özellik bakımından birbirine benzer uyarıcıların birlikte gruplandırılarak algılanma eğiliminde olduğunu vurgular. Öğeler aynı görüldüğünde, insanlar onları aynı tür olarak algılar. Doğal olarak aynı görünen şekillerin ilişkili olduğunu varsayarız. Bir veri görünümünü oluşturup, aynı görünen öğeleri bir arada tuttuğunuzda, bu öğelerin bir grubu temsil ettiğinin anlaşılmasını kolaylaştırırsınız.
- d) Tamamlama ilkesi, tamamlanmamış/eksik bırakılmış etkinliklerin, şekillerin, seslerin tamamlanarak algılanma eğiliminde olduğunu açıklar.
- e) Devamlılık ilkesi, aynı yönde giden noktaların, çizgilerin ve uyarıcıların birlikte gruplandırılarak algılanma eğiliminde olduğunu belirtir. İnsanlar nesnelere belirli bir

yönde hareket ediyormuş gibi algıarlarsa, yine bu şekilde hareket etmeye devam ettiklerini düşünürler.

- f) Basitlik ilkesi, uyarıcıların basit halleriyle algılanma eğiliminde olduğunu açıklar. Aynı zamanda minimum bilişsel çaba ile görsel anlamı algılama yeteneğini de ifade eder. Bu nedenle, bu yasa aynı zamanda İyi Figür Yasası olarak da bilinir. Basit grafikler veri iletmek için daha iyidir. Görsel olarak karmaşık çizelgelere göre beyin tarafından işlenmesi ve hatırlanması daha kolaydır.

Belirtilen özellikler bağlamında, Gestalt teorisinin günümüz görsel tasarım etkinliklerinde önemli etkisinin olduğu söylenebilir. Gestalt algı kuramının tasarım alanına yansımaları düşünüldüğünde, tasarımın oluşturduğu bütünsel etki ve kompozisyon düzeni öne çıkan boyutlardır.

Şekil 5.1: Prizren şehrinin şekil-zemin ilişkisi.

Prizren şehri için yapılan analiz çalışmasında Gestalt ilkeleri doğrultusunda şekil-zemin, yakınlık benzerlik, tamamlama, devamlılık ve basitlik konuları ile şehirdeki doluluk-boşluk oranları gösterilmiştir.

Alan kullanımlarının değişimlerinin incelenmesinde Uzaktan Algılama (UA) ve Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) rolü oldukça büyüktür. Uzaktan Algılama, nesnelere ya da cisimlere ile fiziksel bir temasta bulunulmamasına rağmen onlar hakkında bilgi edinilmesi, çevresindeki diğer bileşenlerden ayırt edilebilmesi ve elde edilen bilgilerin görüntü şeklinde aktarılmasıdır (Liang, H. ve Weng, K. 2017).

Şekil 5.2: 1958 - 2023 yılları arasında Prizren şehrinin gelişimi.

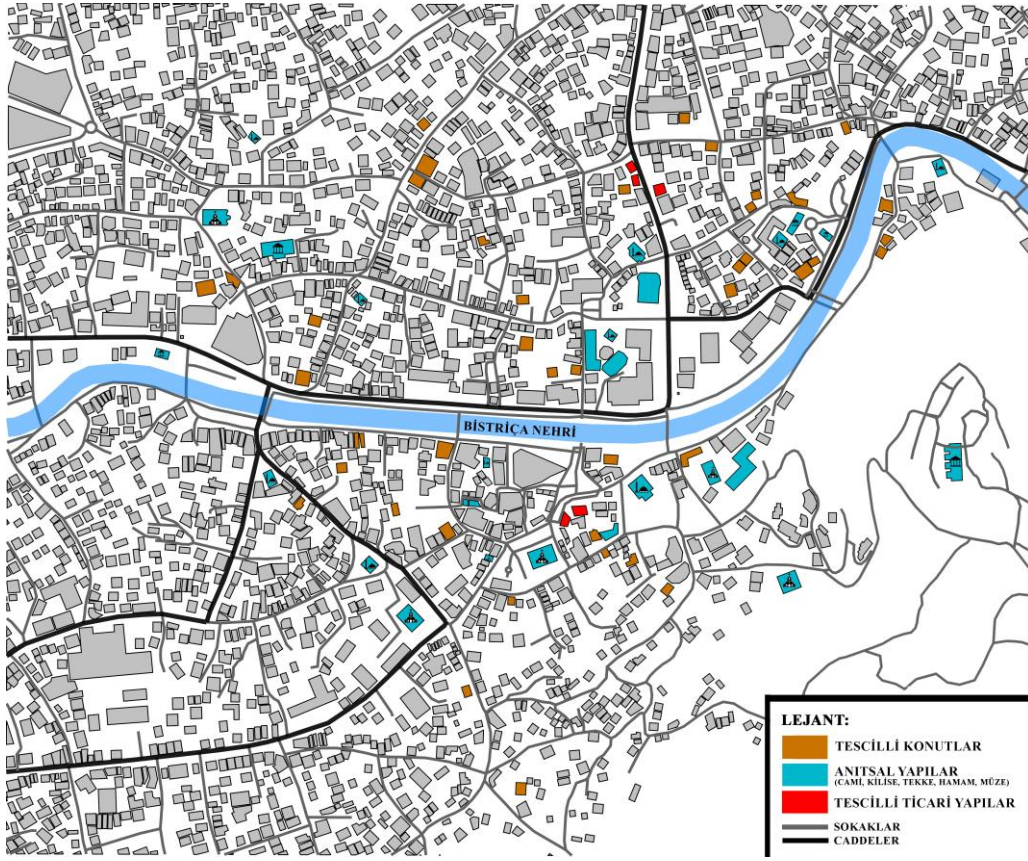
Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemi metotları ile Prizren şehrinde bulunan mevcut yapıların varlığı, şehrin gelişimi ve zaman içerisindeki var olan tarihi yapıların yerini kentsel boşlukların aldığını görülmektedir. Kullanılan metotlar için gerekli olan Prizren şehrinin 1958 yılına ait eski yerleşim haritası ve Google Earth programı ile elde edilen 2023 yılı haritasının katmanlar haline üste yerleştirilerek oluşturulmuştur. Google Earth programından elde edilen 2023 yılına ait haritanın üzerine yerleştirilen 1958 yılına ait harita çeperleri ile şehrin gelişimi, yapılar varlığı ve kentsel boşlukları analizi tarihi yapıların ve anıt yapılar geçmişten günümüze ulaşan verilerini göstermektedir.

Tarihi yapıların yok olması neticesinde kentsel boşluk olarak görülmesini bazı bölgelerde günümüzde otopark olarak kullanılmakta bazı bölgelerde ise modern yapılar inşa edilerek tarihi yapıların var oluşumunu gelecek nesillere aktarılamaması olmaktadır. Kentsel boşluklarda yapılacak olan yeni bir yapının geleneksel Prizren evlerinin özelliklerini yansıtmak ve korumak için mimarlıkta hesaplamalı tasarım aracı olan Biçim Grameri yöntemi ile çalışma kapsamında tarihi yapılarımızın sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır.

Geleneksel Prizren evlerinin bulunduğu bölgesi belediye tarafından çıkartılan şehrin tarihi merkezi kanunu sınırları içerisinde bulunan tarihi yapıların günümüzde yok olmaya yüz tutmuş veya yok oluşunun nedenlerini dört başlıkta altında gösterilebilir:

1. Ömrünü tamamlamış yapılar,
2. Savaşın etkileri (1945 ve 1999),
3. Vandalizm etkileri,
4. Tarihi yapının terk edilmesi.

Gestalt ilkeleri ve Coğrafi Bilgi Sistemi metotları ile şehrin tarihi yapı sınırları içinde yapılan çalışma bir harita üzerinde detaylı işlenmiştir. Haritada; tescilli konurlar, anıtsal yapılar ve tescilli ticari yapılar gibi şehrsel donatıların konumları bulunmaktadır. Kosova Cumhuriyeti Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapının tescilli veya anıt statüsünde belirlemiş olduğu veriler doğrultusunda yapıların aşağıdaki harita üzerinde konumları gösterilmiştir.

Şekil 5.3: Prizren kenti merkezinde bulunan tescilli konutlar, anıtsal yapılar, tescilli ticari yapıların konum haritası.

Prizren belediyesi tarafından yapılan çalışmalar doğrultusunda Prizren şehri için hazırlanan tarihi kent merkezi sınırlarını içine alan ve harita üzerinde gösterilen tescilli konutlar, anıtsal yapılar ve tescilli ticari yapılarının bulunmaktadır. Tarihi Prizren şehri birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, şehrin mimari dokusu ile tarihi yapılarını kapsayan havadan çekilen fotoğraflar aşağıda yer almaktadır.

Şekil 5.4: Prizren kalesi, Sinan Paşa Camii ve yamaç evler (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 5.5: Prizren Şadırvan merkezi ve şehir dokusu (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 5.6: Prizren Taş Köprüsü, tarihi evler (Vrşevçi, C. Fotoğraf Arşivi, 2023).

5.2 Prizren Evleri İçin Geliştirilen Biçim Grameri

İncelesi yapılan evlerin plan tipolojileri insanların geçmişten günümüze birçok mekânsal ilişkilerin değişikliği gözümüze gelmektedir. Bu değişiklikler geçmişte kullanılan mekânlar günümüze uyarlamak amaçlı bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde tarihi dokuya plan kesiti üzerinden birçok değişiklikler görünmektedir.

Prizren Evleri üzerine yapmış olduğum alan çalışmasında, geleneksel evlerin planları Sedat Hakkı Eldem 'in Türk Evi hakkında yapmış olduğu biçim ve organizasyonlarına göre plan tiplerini kategorileştirme yapılmıştır. Toplamda 17 adet geleneksel evin planları hangi plan tiplerine ait olduğu incelemesi yapılarak Tablo 5.1 'de gösterilmiştir.

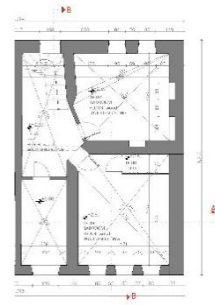
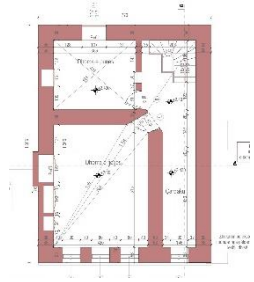
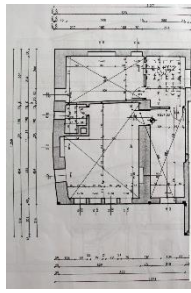
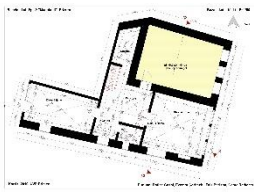
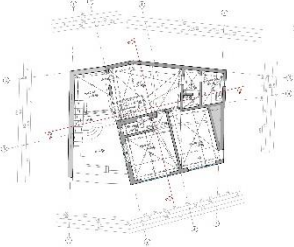
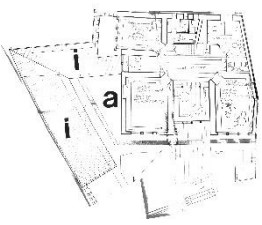
Tablo 5.1: Araştırması yapılan evlerin plan tipi listesi.

Plan Tipleri	Araştırılan Ev Sayısı
Sofasız/Holü Plan Tipi	4 adet ev
Dış Sofalı Plan Tipi	-
İç Sofalı Plan Tipi	9 adet ev
Orta Sofalı Plan Tipi	4 adet ev

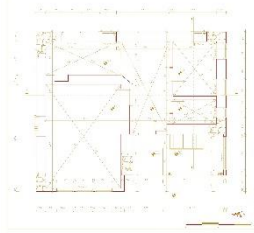
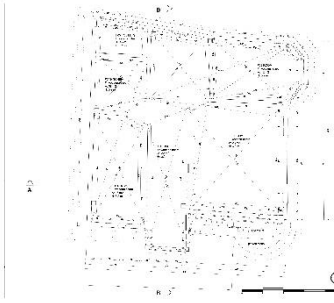

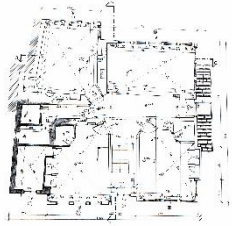

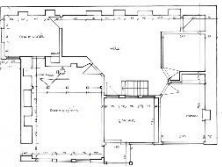
Araştırması yapılan geleneksel Prizren evlerinde sofasız/holü, iç sofalı ve orta sofalı plan tiplerine rastlanmıştır. Prizren evlerinde tasarlanmış olan bu plan tipleri genel olarak tek katlı veya çift katlı bahçeli evlerde görülmektedir. Geleneksel yöresel mimaride yapılan konutların çoğunlukla bulunan plan elemanları olan oda, sofa, divanhane ve merdiven bulunmaktadır.

Tez kapsamında incele yapılmış olan 17 adet Geleneksel Prizren Evleri kentin tarihi merkez sınırları içerisinde yer almaktadır. Kentin tarihi merkez sınırları içerisinde yer alan Geleneksel Prizren Evlerinin konum tespitleri yapılarak harita üzerinden gösterilmiştir. Harita Google Earth programı tarafından 2023 yılına ait harita oluşturulmuş ve Prizren Belediyesi tarafından onaylanan kentin tarihi merkez sınırları kırmızıçizgi ile belirtilmiştir. Harita üzerinde konum tespiti yapılmış olan evlerin numaralandırılması yapılmış ve Tablo 5.2 'de liste haline getirilmiştir. İncelemesi yapılan evler tablo haline getirilerek evlerin adı, sofa tipi ve kat planları ile sunulmuştur:

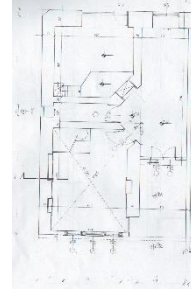
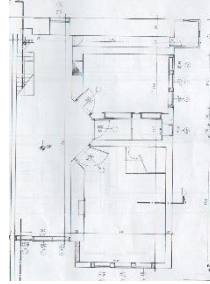
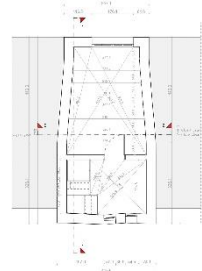
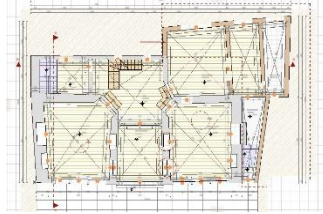
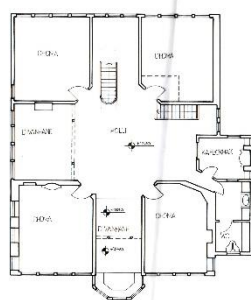
Tablo 5.2: İnceleme yapılan evlerin adı, sofa tipi ve planı.

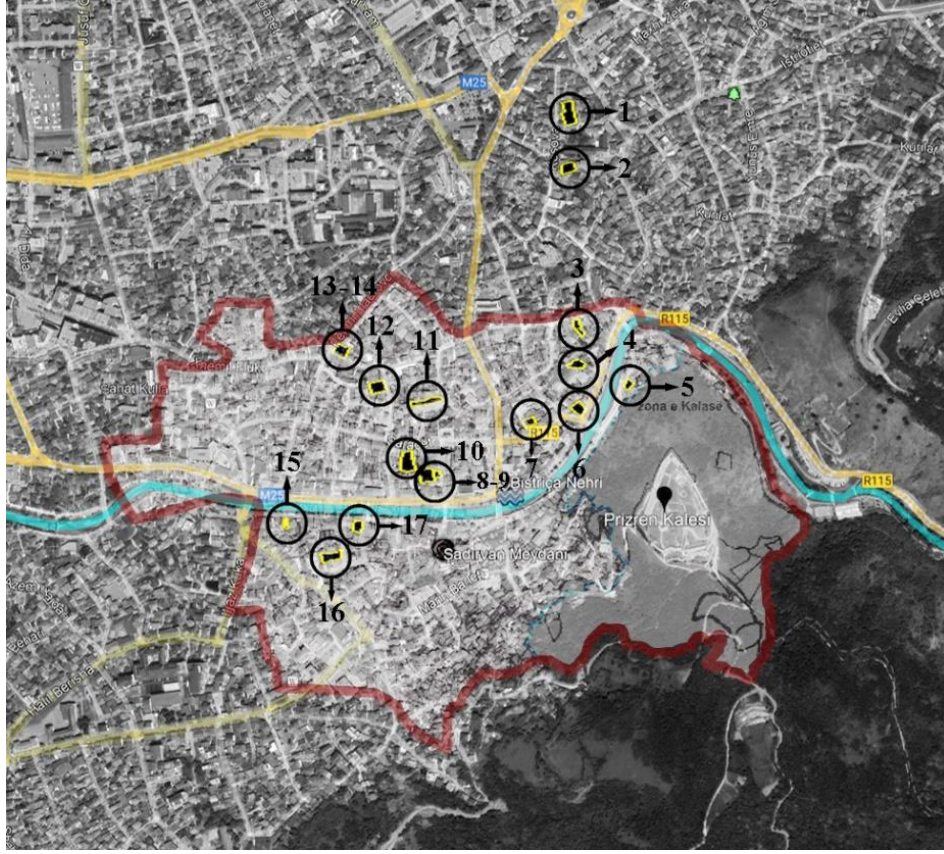
Nr:	Evin Adı:	Sofa Tipi/Hol	Plan
1	Rekathati Ailesi Evi	Hol	
2	Fishekqiu Ailesi Evi	Hol	
3	Ymer Prizrenit Evi	Hol	
4	Mashkulli Ailesi Evi	İç Sofalı	
5	Qyse Ailesi Evi	İç Sofalı	
6	Gani Dugagjinit Evi	Orta Sofalı	

Tablo 5.2 (devam)

Nr:	Evin Adı:	Sofa Tipi	Plan
7	Zija Beut Evi	İç Sofalı	
8	Shani Efendi Selamlığı	İç Sofalı	
9	Shani Efendi Evi	Orta Sofalı	
10	Pomaku Ailesi Evi	Orta Sofalı	
11	Myftiu Ailesi Evi	İç Sofalı	
12	Şehzade Musa Konağı	İç Sofalı	

Tablo 5.2 (devam)

Nr:	Evin Adı:	Sofa Tipi	Plan
13	Grazhda Ailesi Evi	İç Sofalı	
14	Bilurdagu Ailesi Evi	İç Sofalı	
15	Tortulla Ailesi Evi	Hol	
16	Kirajtani Ailesi Evi	İç Sofalı	
17	Shuaip Spahiu Evi	Orta Sofalı	

Şekil 5.7: İnceleme yapılan Prizren evleri konum haritası.

5.2.1 Kural Setleri Oluşturulması İçin Sınıflandırılmış Plan Tipleri

Prizren Evleri kökenine bakıldığında yapılmış olan araştırma ve inceleme sonuçlarında Osmanlı Dönemi 'nde Türkler tarafından Anadolu Türk Evi tipolojisi ile karşılaşılmaktadır. Prizren Evleri, geleneksel Türk Evi 'ne ait birçok özelliği barındırmasını önceki bölümlerde detaylı olarak incelenmiş ve biçim grameri çalışması temel olarak alınmıştır. Seçilmiş olan Prizren Evlerinin planları biçimsel ve sentaktik olarak analiz edilmiştir. Prizren Evlerinin mimari dilini sofalar, odalar, çıkmalar, merdivenler divanhaneler ve pencereler oluşturmaktadır. Bu anlamda mimari bileşenler 2 boyutlu biçim grameri yöntemi kullanılarak plan üzerindeki kompozisyonu oluşturulmuştur.

Prizren Evleri üzerine geliştirilen biçim grameri üç farklı plan tipinde kural setleri ile tanımlanmıştır.

1. Sofasız/hol plan tipi geleneksel konutlara ait kural setleri
2. Orta sofalı plan tipi geleneksel konutlara ait kural setleri
3. İç soralı plan tipi geleneksel konutlara ait kural setleri olarak belirlenmiştir.

5.3 Sofa Tipine Göre Konut Alanı Analizi

Geleneksel Prizren evlerine yönelik önceki bölümde biçim grameri yöntemi için kural setlerinin oluşturulması için plan tiplerine göre sınıflandırması yapıldığı gösterilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre Prizren kentinde tarihi dokunun sürdürülebilir olması için tarihi merkez sınırları içerisinde bulunana boş arsa veya yeniden yapılacak olan yapı hakkında mevcut arsalarla yönelik çalışma hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında kural setleri ile hazırlanan biçim gramerleri referans alınarak uygun arsa seçimine göre yapının yapılması öneri olarak sunulmaktadır.

Prizren kentinin eski dönemlere ait şehirleşme yönünde şehir planlama açısından yönlendirme yapısının etkili olmadığı görülmektedir. Farklı medeniyetlere sahip olduğu Prizren kenti dönemselsel olarak farklı şehirleşme yönlendirmeleri görülmektedir. Kentin coğrafi konumundan kaynaklı olarak yamaç bölümüne konutlar inşa edilmiş ve mahalleler oluştuğu görülmektedir. Bu mahallelerin oluşumları kentin ihtiyacına göre ustalar tarafından inşa edilen evler, konaklar, hamamlar, ibadet yerleri gibi yapılar görülmektedir. Düzlük arazilerin ise verimli olmasından dolayı tarımsal araziler olarak kullanılmış ve şehir ekonomisinin verimli arazilerden elde edilen mahsullerden ticaret alanı oluşturmaktadır.

Arsa, arazi kavramına girer ve köy, kasaba ve şehir sınırları içinde kalan, üzerinde yapı yapılmak üzere ayrılmış yerlerdir tanımı olarak bilinir. Ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara göre arazinin çeşitli kullanma yolları vardır. Toprak özellikleri, gereksinimler, mevcut kullanım fonksiyonları yoğunluk, verimlilik ve kamu yararı ilkeleri vb. gözetilerek arazi kullanımı belirli sınırlar içinde gruplandırılır.

Prizren il sınırlarınının coğrafi özellikleri göz önünde bulundurularak esas kabul edilecek birleştirilmiş üç ana şekli olarak incelenmiştir.

- 1) Tarım alanları,
- 2) Yerleşik alanlar,
- 3) Diğer alanlar.

Tarım alanları; günümüzde Prizren il sınırları içerisinde verimli bulunan toprakların üzerinde ekim, dikim, bakım yetiştirme yapılan veya hayvan üretimine için elverişli halde

bulunan alanlarda yerli halkı kendilerine ait olan arazilerin tarım arazisi olarak kullanmaktadır.

Yerleşik alanları; Prizren şehrinin eski bir yerleşim yeri olduğundan dolayı küçük mahallelerin kurulması ile birlikte içinde hizmet tesislerini içeren yoğun yerleşme alanlarını barındırmaktadır. Yerleşik alanlarda şehir nüfusun yoğunluğu ve büyüklüğünden dolayı farklı mahallelerin oluşmuştur. Önceki bölümlerde harita üzerinde gösterilen Prizren şehri yerleşik alanları artarak şehrin konut alan ihtiyaçları doğrultusunda büyüdüğü görülmektedir.

Diğer alanlarda ise; arkeolojik alanlar ve milli parklar gibi alanların şehir merkezinde ve çevresinde görülen alanlardır. Bu alanlarda gelen olarak konut inşaatlarının yapılmadığı alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Prizren kenti tarihi merkez sınırlarının bazı bölgeleri tarımsal alan, büyük bir bölümü yerleşik alan ve diğer alanları kapsayan alanlar bulunmaktadır. Kent tarihi merkez sınırları içerisindeki tarımsal alanlar çok büyük alanlar olmamakla birlikte bahçe niteliğinde yerleşik halk tarafından kendilerine yetecek kadar ürün yetiştirildiği görülmektedir. Kentin merkezini oluşturan tarihi merkez sınırları içinde farklı hizmet alanlarına göre yerleşik konut alanları bulunmaktadır. Kentin kuruluşu eski dönemlere ait olması tarihi merkez sınırları içerisinde arkeolojik alanlar ve çevresinde milli parklar görülmektedir

Yapılan bu tespitler doğrultusunda geleneksel Prizren evlerinin bulunduğu tarihi merkez sınırları içerisinde bulunan arsaların mimari dokunun sürdürülebilir olması açısından yapılacak olan yerleşmelerde referans olarak sunulmaktadır. Aşağıda hazırlanana tabloda hangi plan tipine göre arsa seçiminin yapılmasına ait veriler hazırlanmıştır. Kentin tarihi merkez sınırları içerisinde bulunana arsalar yeni yapılacak olan konutların büyüklüklerine ve plan tipleri göz önünde bulundurarak yapılan araştırma ve tespitler doğrultusunda arsa seçimi için konutların ortalama hacim büyüklükleri tabloda gösterilmiştir.

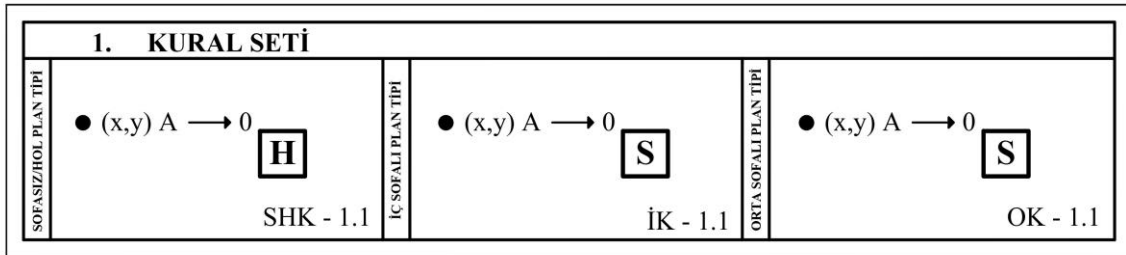
Tablo 5.3: Geleneksel Prizren evlerinin uygulanabilir olabilmesi için m² bazında gereksinim duyulan ortalama arsa büyüklüğü.

Plan Tipleri	Ortalama Konut Alanı (m ²)
Sofasız/Hol Plan Tipi	70 m ² ~ 120 m ²
Dış Sofalı Plan Tipi	-
İç Sofalı Plan Tipi	120 m ² ~ 170 m ²
Orta Sofalı Plan Tipi	170 m ² ~ 220 m ²

5.4 Biçim Grameri ile Geliştirilen Kural Setleri

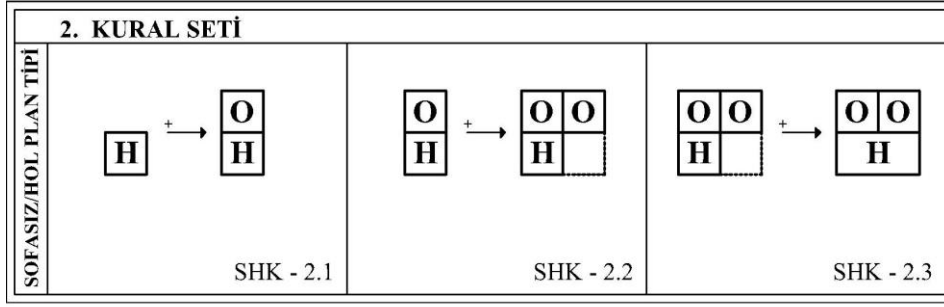
Geleneksel Prizren evleri plan tipleri üzerine yapmış olduğum araştırma sofasız/hol, iç sofalı ve orta sofalı olmak üzere üç ayrı kural setleri geliştirilmiştir. Geliştirilen kural setleri için her birine için simge oluşturularak tablo halinde sunulmuştur. Sofasız/hol plan tipi kural seti için SHK, iç sofalı plan tipi kural seti İK, orta sofalı plan tipi kural seti için ise OK olarak simgeleri belirlenmiştir.

Geliştirilen kural setlerinin her biri için 1. kural plan tipinin belirlenmesinde kullanılan başlangıç kuralıdır ve bu başlangıç kuralının koordinatları x,y olan A harfi ile belirlenmiş olup sağ tarafa doğru koordinatları x1 y1, x2 y2, x3 y3 olan noktalar ise 0 (sıfır) rakamı ile işaretlenmiştir. Bu durumda plan üzerinde bulunan sofa bölümü başlangıç noktası olarak A ile işaretlenmektedir. Geliştirilen kural setleri sofasız/hol, iç sofalı ve orta sofalı plan tiplerine göre sınıflandırılmış ve ayrı ayrı şekiller çerçevesinde aşağıda sunulmuştur.

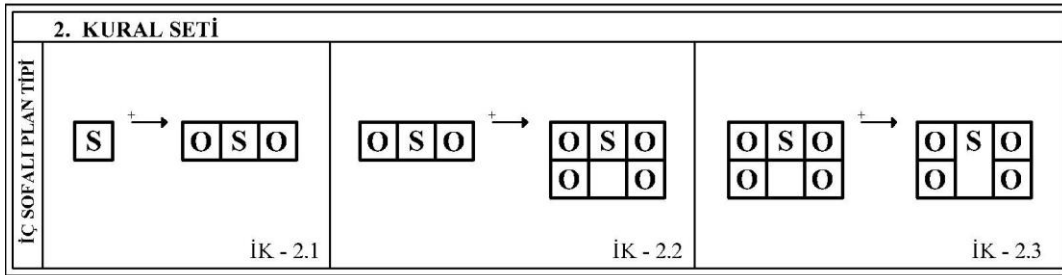

Şekil 5.8: Sofasız/hol, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri başlangıç kural setleri.

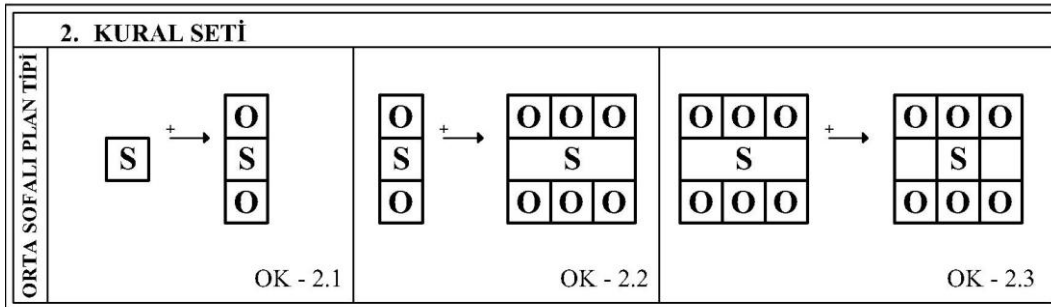
Birinci kural setine bağlı olarak uygulanan ikinci kural seti, sofa etrafında konumlanan oda sayısını belirlemektedir. Oda konum ve sayılarının belirlenmesi için sofasız/hol plan tipine SHK-2, iç sofalı plan tipine İK-2 ve orta sofalı plan tipine OK-2 ile başlayan kural setleri uygulanmıştır.

Şekil 5.9: Sofasız/hol plan tipinde oda yerleşimi.

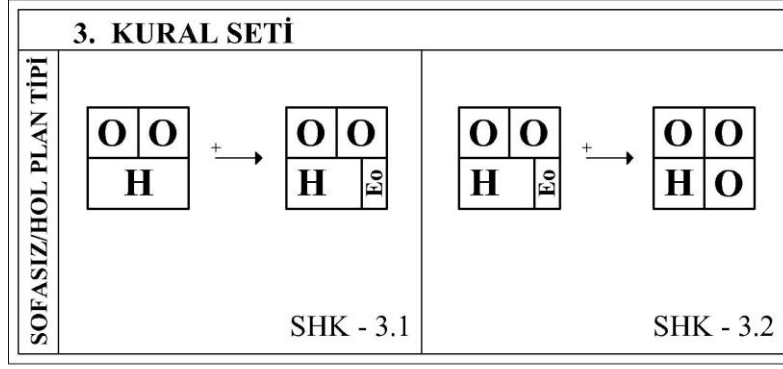

Şekil 5.10: İç sofalı plan tipinde oda yerleşimi.

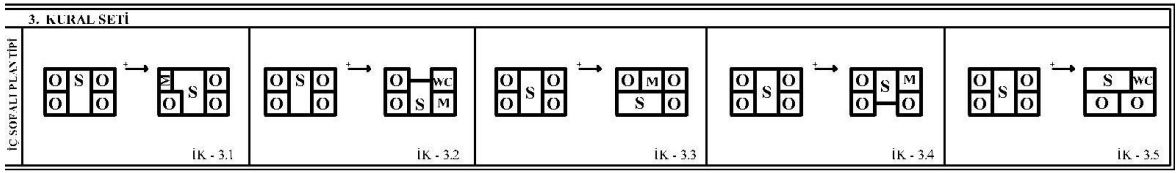

Şekil 5.11: Orta sofalı plan tipinde oda yerleşimi.

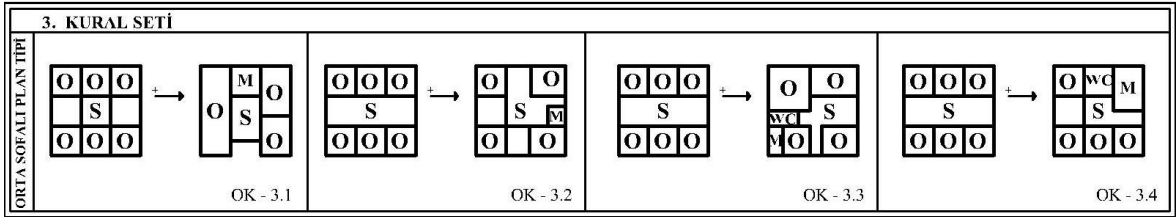
İkinci kural setinin devamında gelen üçüncü kural setleri, ikinci kural setlerinde belirlenen odaların bazılarında ek oda, mutfak veya ıslak hacimlerin bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle üçüncü kural setlerinde bahsedilen mekânların sofasız/hol, iç sofalı ve orta sofalı plan tiplerinde konumları belirlenmiştir.

Şekil 5.12: Sofasız/hol plan tipinde ek oda, mutfak ve ıslak hacim konumlanma kuralları.

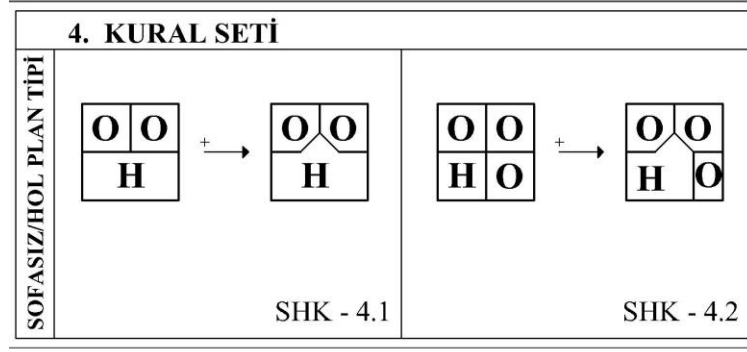

Şekil 5.13: İç sofalı plan tipinde ek oda, mutfak ve ıslak hacim konumlanma kuralları.

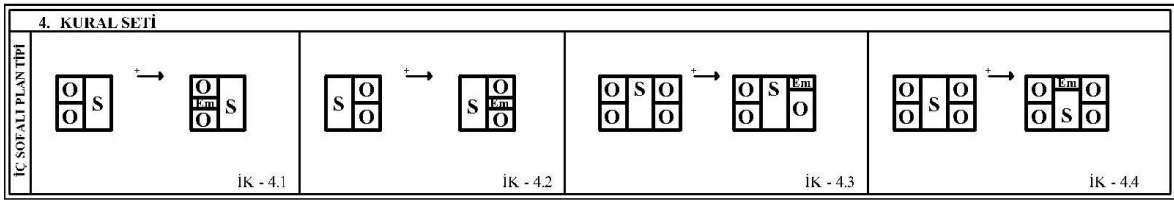

Şekil 5.14: Orta sofalı plan tipinde ek oda, mutfak ve ıslak hacim konumlanma kuralları.

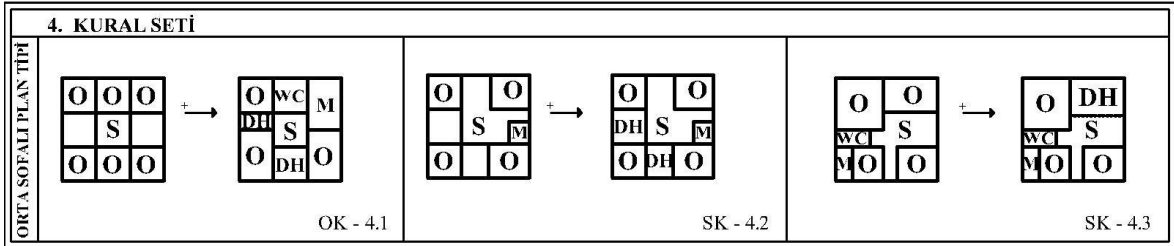
Üçüncü kural setlerinde belirlenen mekânların konumları ile dördüncü kural setlerinde sofa tipine göre bazı mekânların farklılıkları görülmektedir. Üçüncü kural setinde belirlenmiş mekân konumları dördüncü kural seti sofasız/hol plan tipinde planlarda görüldüğü oda girişlerinin pahlı olması bu kural setinde uygulanmıştır. İç sofalı plan tipinde üçüncü kural setinde belirlenen odaların ek mekân olarak bazı planlarda oda arası bazılarında ise oda sonu olduğu görülerek kural seti oluşturulmuştur. Orta sofalı plan tipinde belirlenen odaların konumlarında divanhanelerinde bulunduğu görülmektedir. Buna yönelik divanhanelerin kural setleri işlenmiştir.

Şekil 5.15: Sofasız/hol plan tipinde pahlama kuralı.

Şekil 5.16: İç sofalı plan tipinde ek mekânların belirlenmesi.

Şekil 5.17: Orta sofalı plan tipinde divanhane mekânlarının konumlanması.

Beşinci kural setlerinin oluşturulmasında dördüncü kural setlerinden gelen kural oluşumları üzerine devam edilmiştir. Sofasız/hol plan tipi kural setinde odalar ve diğer mekânların kuralları belirlenmiş olduğundan dolayı evlerin bir üst katına çıkılabilmesi için yapılan merdivenlerin, beşinci kural setlerinde işlenmiştir. İç sofalı ve orta sofalı plan tiplerinde ise dördüncü kural setlerinde belirlenen oda, sofa ve divanhane mekânlarının çıkmaları beşinci kural setlerinde uygulanmıştır.

5. KURAL SETİ			
SHK - 5.1	SHK - 5.2	SHK - 5.3	SHK - 5.4

Şekil 5.18: Sofasız/hol plan tipinde merdiven yerleşim, tipi ve yön kuralları.

5. KURAL SETİ			
İK - 5.1	İK - 5.2	İK - 5.3	İK - 5.4

Şekil 5.19: İç sofasız plan tipinde çıkmaların belirlenmesi.

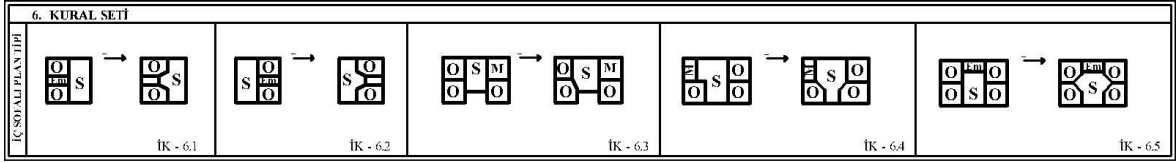
5. KURAL SETİ			
OK - 5.1	OK - 5.2	OK - 5.3	

Şekil 5.20: Orta sofasız plan tipinde çıkmaların belirlenmesi.

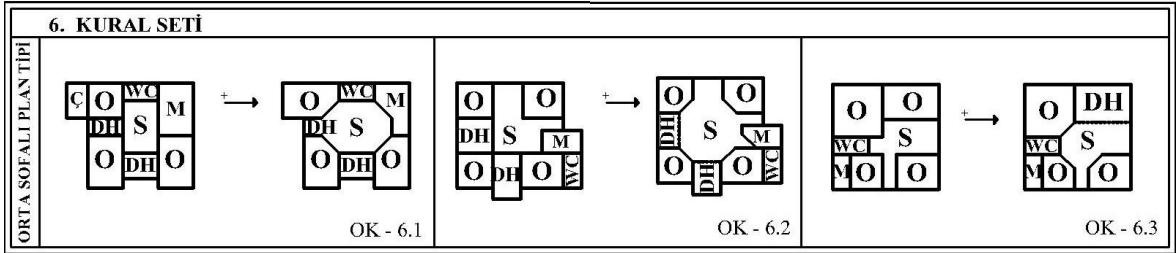
Altıncı kural setinde; sofasız/hol plan tipi kural setlerinde plan üzerindeki oluşturulan kurallar ile belirlenmiş olup bu evlerin avlu-bahçe konumu sokak giriş yönünü belirleyen altıncı kural setinde gösterilmiştir. İç sofasız ve orta sofasız plan tiplerinde planlarda görüldüğü gibi girişlerinin pahlı olması altıncı kural setinde uygulanmıştır.

6. KURAL SETİ			
GK - 6.1	GK - 6.2	GK - 6.3	GK - 6.4
			GİRİŞ VE SOKAK

Şekil 5.21: Sofasız/hol plan tipinde konut, avlu-bahçe, giriş ve sokak ilişkisi kuralı.

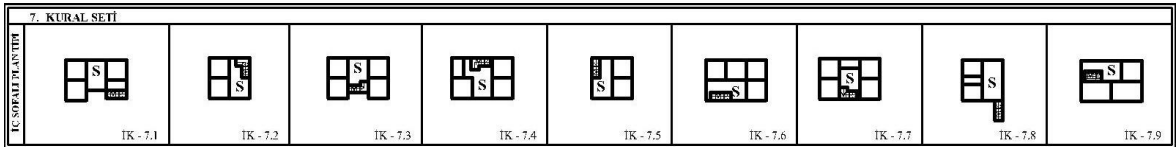

Şekil 5.22: İç sofalı plan tipinde pahlama kuralı.

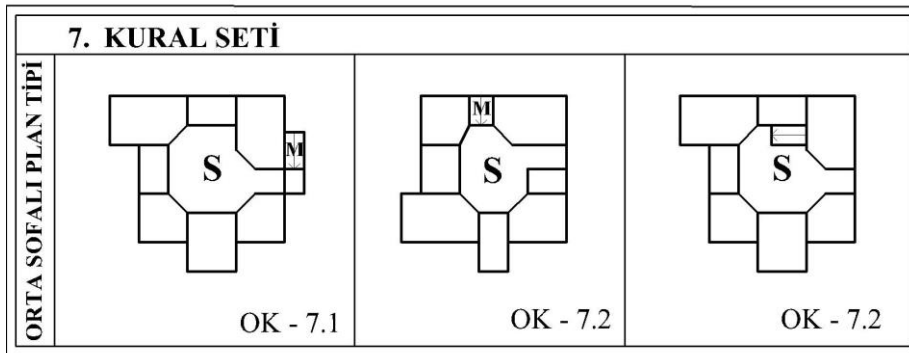

Şekil 5.23: Orta sofalı plan tipinde pahlama kuralı.

Altıncı kural seti ile kurallar oluşturulan sofasız plan tipleri yedinci kuralda her hangi bir kural seti oluşturulmamıştır. Yedinci kural setlerinde iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri ile devam edilmektedir. İç sofalı ve orta sofalı plan tipleri için altıncı kural setlerinden gelen kurallar üzerine yedinci kural setlerinde merdiven yerleşimi kural setleri oluşturulmuştur. Oluşturulan yedinci kural setinde merdiven yerleşimi yapıldıktan sonra merdiven tipi ve yönü olarak kural setinde işlenmiştir.

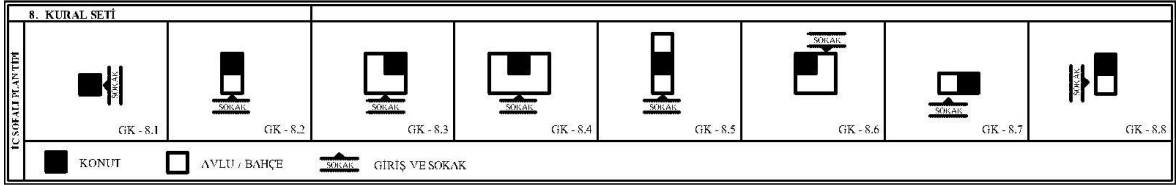

Şekil 5.24: İç sofalı plan tipinde merdiven yerleşim, tipi ve yön kuralları.

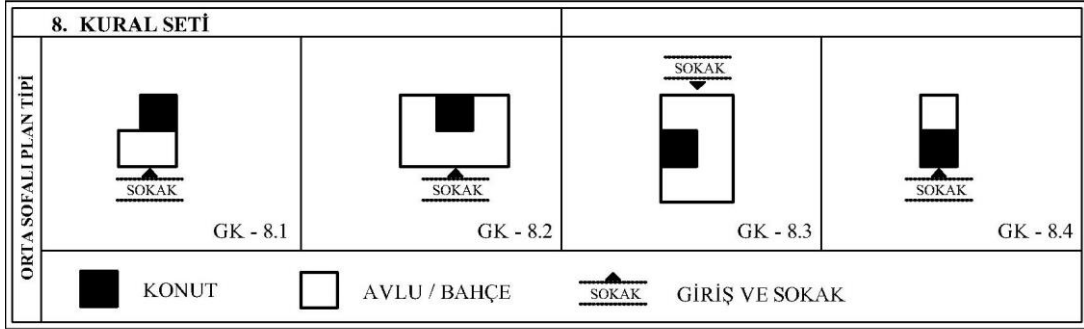

Şekil 5.25: Orta sofalı plan tipinde merdiven yerleşim, tipi ve yön kuralları.

Yedinci kural setleri oluşturulduktan sonra sekizinci ve son kural setleri iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri için kural setleri oluşturulmuştur. Yedinci kural setlerinde belirlenmiş olan merdiven, tipi ve yönü kuralları devamında sekizinci kural setlerinde konut, avlu/bahçe, giriş ve sokak yönünü belirleyen kural setleri oluşturulmuştur. Oluşturulan sekizinci kural setleri ile iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri kural setlerinin sonucusudur.

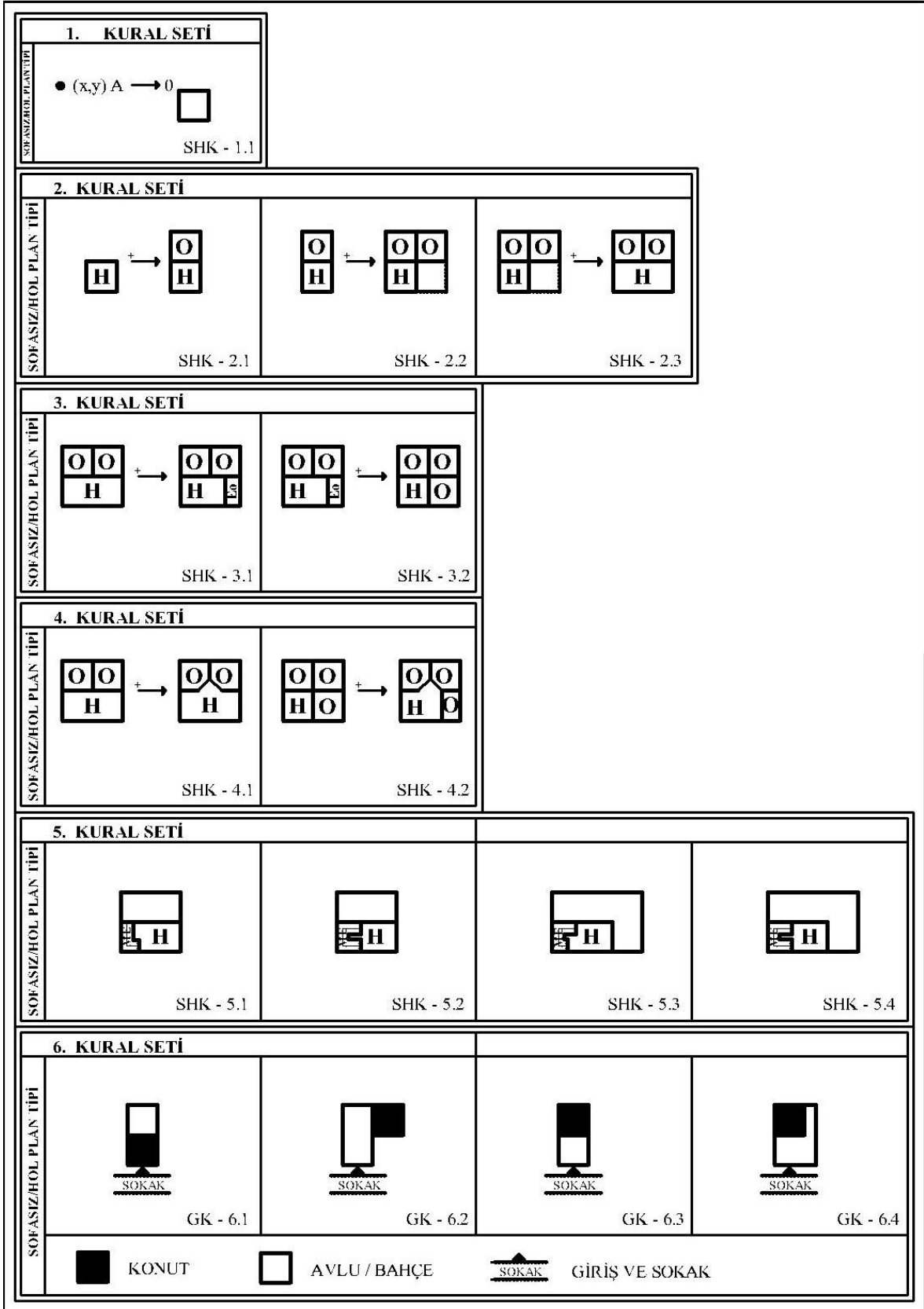

Şekil 5.26: İç sofalı plan tipinde konut, avlu/bahçe, giriş ve sokak ilişkisi kuralı.

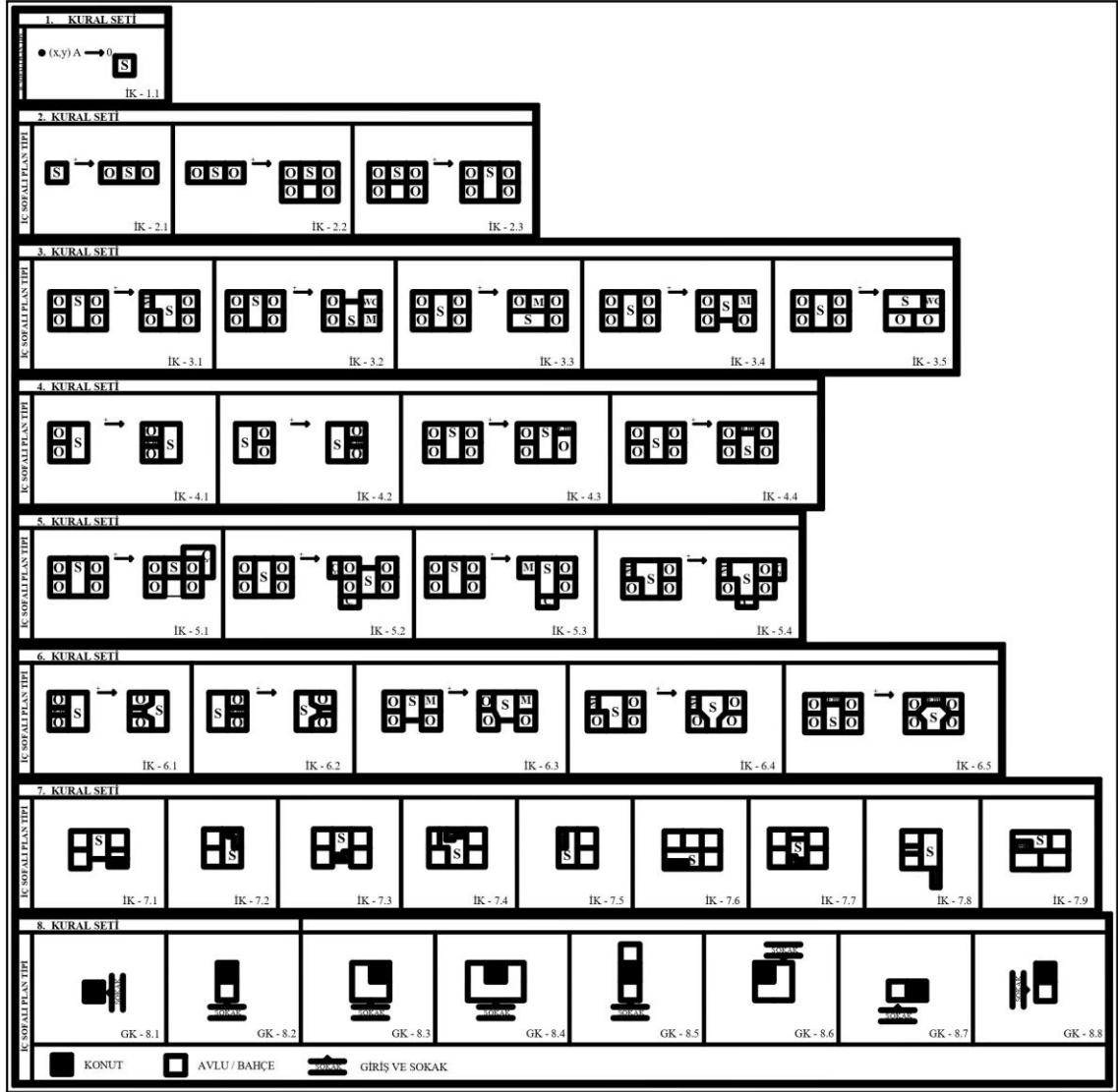

Şekil 5.27: Orta sofalı plan tipinde konut, avlu/bahçe, giriş ve sokak ilişkisi kuralı.

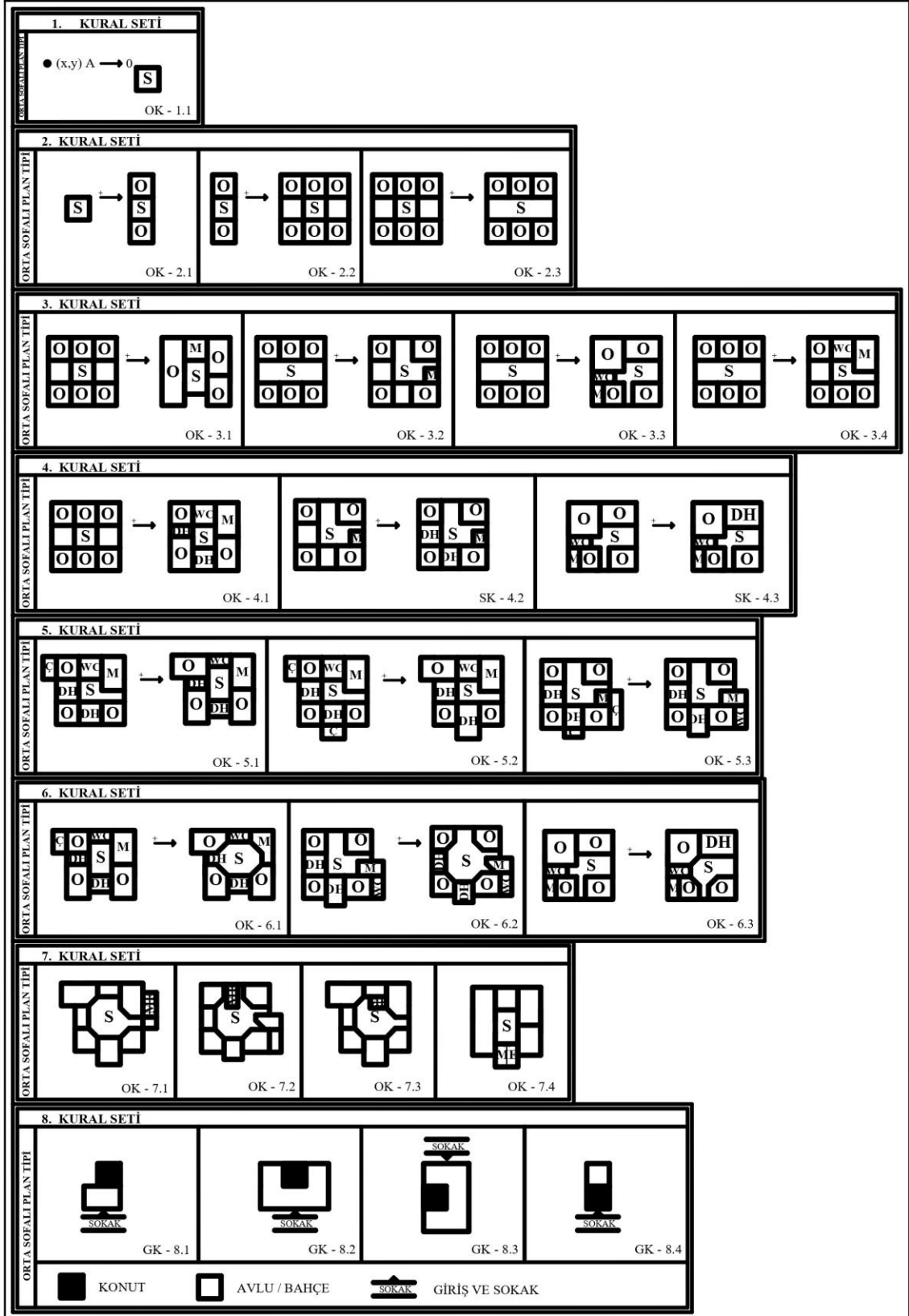
Biçim Grameri yöntemi ile oluşturulan kural setleri; Geleneksel Prizren Evlerinde görülen plan tiplerine göre sınıflandırılması yapılmış ardından plan tiplerine göre kural setleri oluşturulmuştur. Oluşturulan kural setleri sofasız/hol plan tipi için altı kural seti, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri için ise altı kural seti oluşturulmuştur. Biçim grameri yöntemi kullanılarak oluşturulan kural setleri sofasız/hol, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri için geleneksel Prizren evlerinde görülen plan tiplerine yönelik ayrı ayrı kural setlerini yukarıda detaylı olarak belirtilmiştir. Sofasız/hol, iç sofalı ve orta sofalı plan tipi olarak geliştirilen kural setlerinin tek bir tablo haline getirilerek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 5.28: Sofasız/hol plan tipi için geliştirilen kural setleri.

Şekil 5.29: İç sofalı plan tipi için geliştirilen kural setleri.

Şekil 5.30: Orta sofalı plan tipi için geliştirilen kural setleri.

5.5 Konutlar Bazında Kural Setleri İle Oluşturulan Analiz Paftaları

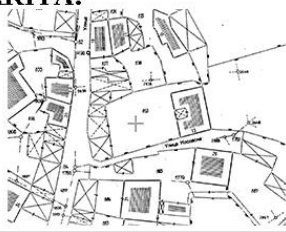
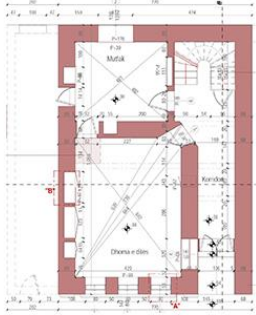
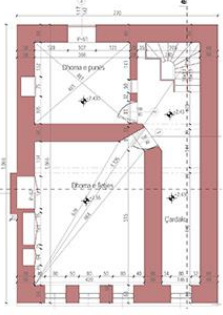
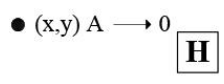
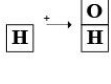
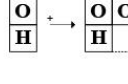
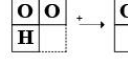
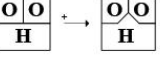

Bu bölümde çalışma kapsamında incelenen 17 adet Geleneksel Prizren Evleri'nin ana yaşam kat planı olan birinci kat planının mimaride önemli hesaplamalı tasarım aracı olan Biçim Grameri yöntemi ile bir önceki bölümde oluşturulan kural setleri yardımıyla Prizren Evleri'ne özgü durumlar için Biçim Grameri yöntemi ile analiz edilmiştir. Analizi yapılan evlerin aşağıda her biri detaylı olarak ayrı paftalar halinde sunulmuştur.

1 NUMARALI SOFASIZ/HOL EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: TORTULLA AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: SOFASIZ	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: SOKAKTAN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
 <p>SHK - 1.1</p>	 <p>SHK - 2.1</p>	 <p>SHK - 5.1</p>	 <p>GK - 6.1</p>
H: HOL	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

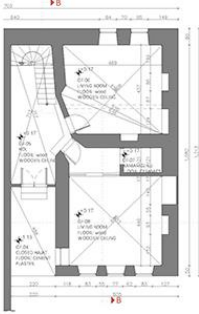
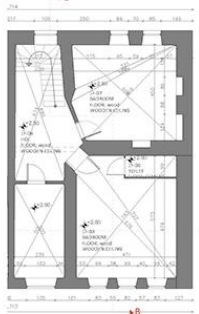

Şekil 5.31: 1 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.

2 NUMARALI SOFASIZ/HOL EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: FİSİHEKQIU AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: SOFASIZ	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAHÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
 <p style="text-align: center;">SHK - 1.1</p>	 <p style="text-align: center;">SHK - 2.1</p>	 <p style="text-align: center;">SHK - 2.2</p>	 <p style="text-align: center;">SHK - 2.3</p>
 <p style="text-align: center;">SHK - 4.1</p>	 <p style="text-align: center;">SHK - 5.2</p>	 <p style="text-align: center;">GK - 6.2</p>	
H: HOL	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

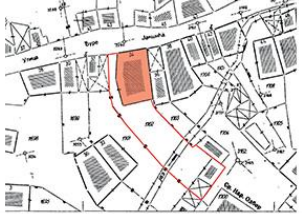
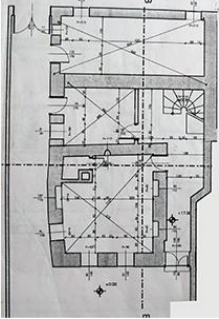
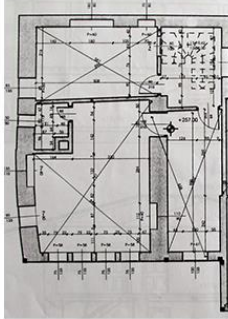

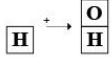
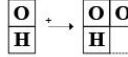
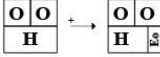
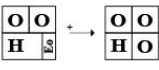

Şekil 5.32: 2 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.

3 NUMARALI SOFASIZ/HOL EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: REKATIATİ AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: SOFASIZ	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 		BİRİNCİ KAT PLANI: 	
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ SHK - 1.1	$\square H \rightarrow \square O$ SHK - 2.1	$\square O \rightarrow \square O \square O$ SHK - 2.2	$\square O \square O \rightarrow \square O \square O$ SHK - 3.1
$\square O \square O \rightarrow \square O \square O$ SHK - 3.2	$\square O \square O \rightarrow \square O \square O$ SHK - 4.2	$\square M \square H$ SHK - 5.3	$\square \square$ GK - 6.3
H: HOL	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

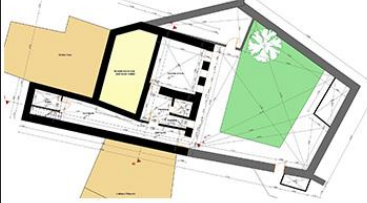
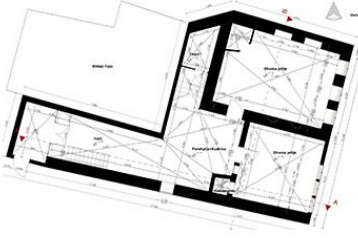
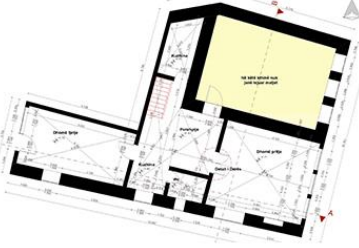

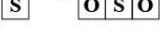

Şekil 5.33: 3 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.

4 NUMARALI SOFASIZ/HOL EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: YMER PRİZRENİT EVİ	SOFA TİPİ: SOFASIZ	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ SHK - 1.1	$\text{H} \rightarrow \begin{matrix} \text{O} \\ \text{H} \end{matrix}$ SHK - 2.1	$\begin{matrix} \text{O} \\ \text{H} \end{matrix} \rightarrow \begin{matrix} \text{O} & \text{O} \\ \text{H} & \text{H} \end{matrix}$ SHK - 2.2	$\begin{matrix} \text{O} & \text{O} \\ \text{H} & \text{H} \end{matrix} \rightarrow \begin{matrix} \text{O} & \text{O} \\ \text{H} & \text{H} \end{matrix}$ SHK - 3.1
$\begin{matrix} \text{O} & \text{O} \\ \text{H} & \text{H} \end{matrix} \rightarrow \begin{matrix} \text{O} & \text{O} \\ \text{H} & \text{O} \end{matrix}$ SHK - 3.2	 SHK - 5.4	 GK - 6.4	
H: HOL	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

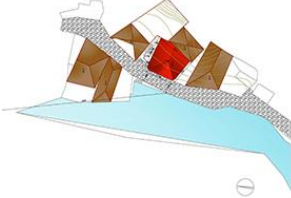
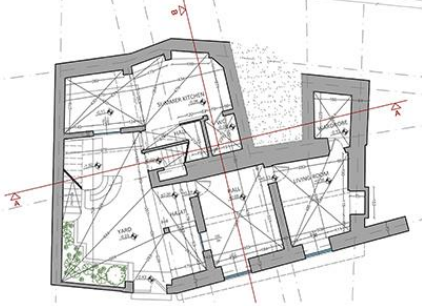
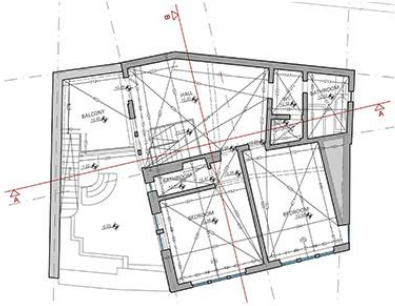
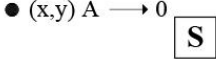
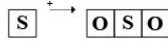
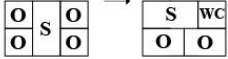

Şekil 5.34: 4 Numaralı sofasız/hol evin analiz paftası.

1 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: MASIİKULLİ AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: ÜÇ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 	İKİNCİ KAT PLANI: 	
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.2	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.3
$OSO \xrightarrow{+} OMO$ İK - 3.3	$ME S$ İK - 7.6	 GK - 8.3	
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

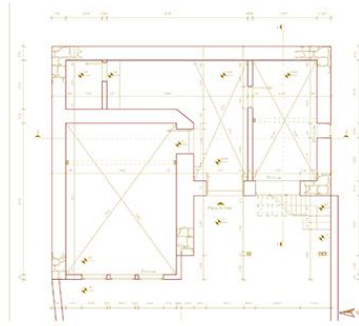
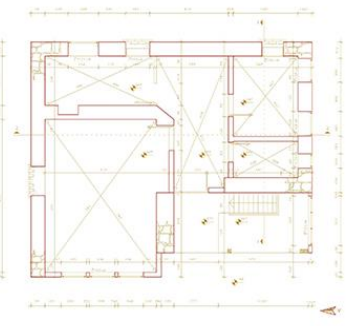

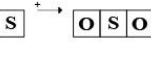
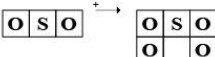
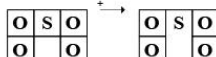

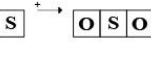
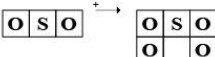
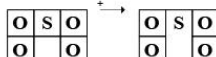

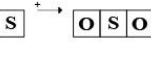
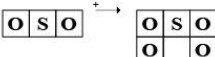
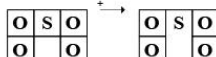

Şekil 5.35: 1 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

2 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: QYSE AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \rightarrow O S O$ İK - 2.1	$\begin{matrix} O & S & O \\ O & S & O \end{matrix} \rightarrow \begin{matrix} S & WC \\ O & O \end{matrix}$ İK - 3.5	
 İK - 7.9	 GK - 8.7		
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

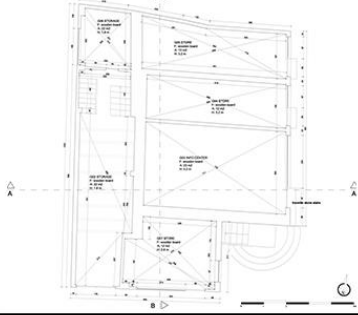
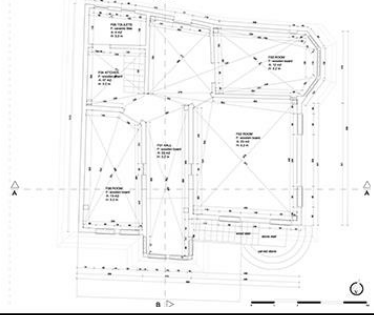
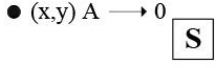
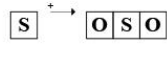
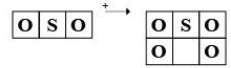
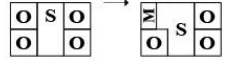
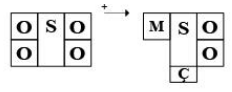
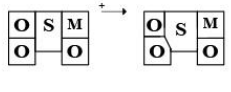

Şekil 5.36: 2 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

3 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: ZİJA BEUT AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI							
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ							
ZEMİN KAT PLANI: 		BİRİNCİ KAT PLANI: 							
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:									
<table border="1"> <tr> <td data-bbox="308 1182 619 1339"> $\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1 </td> <td data-bbox="619 1182 815 1339"> $S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1 </td> <td data-bbox="815 1182 1070 1339"> $OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.2 </td> <td data-bbox="1070 1182 1337 1339"> $OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.3 </td> </tr> <tr> <td data-bbox="308 1417 587 1585"> $OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 3.4 </td> <td data-bbox="587 1417 778 1585"> İK - 7.1 </td> <td data-bbox="778 1417 970 1585"> GK - 8.2 </td> </tr> </table>			$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.2	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.3	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 3.4	 İK - 7.1	 GK - 8.2
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.2	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.3						
$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 3.4	 İK - 7.1	 GK - 8.2							
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA						
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE							

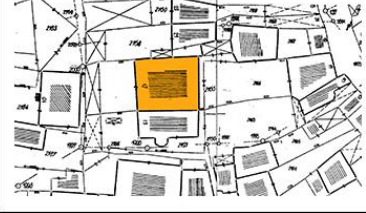
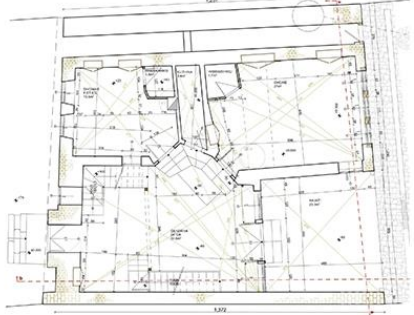
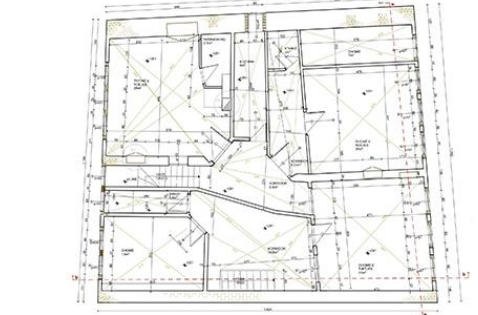

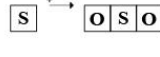
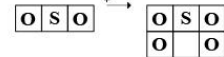
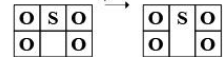
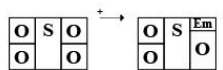
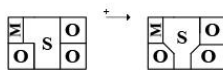

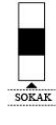
Şekil 5.37: 3 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

4 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: SİİANİ EFENDİ SELAMLİĞI	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: SOKAKTAN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
 <p style="text-align: center;">İK - 1.1</p>	 <p style="text-align: center;">İK - 2.1</p>	 <p style="text-align: center;">İK - 2.2</p>	 <p style="text-align: center;">İK - 3.1</p>
 <p style="text-align: center;">İK - 5.3</p>	 <p style="text-align: center;">İK - 6.3</p>	 <p style="text-align: center;">İK - 7.4</p>	 <p style="text-align: center;">GK - 8.1</p>
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

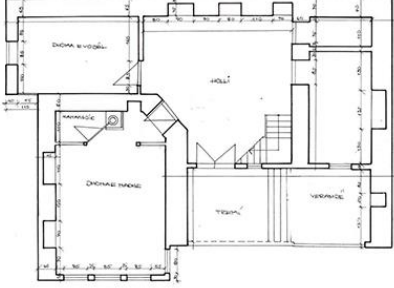
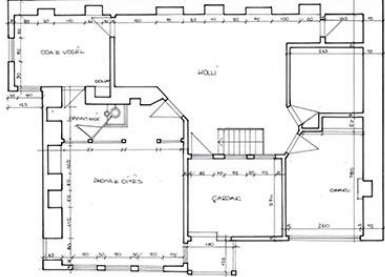

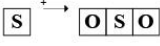
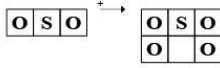
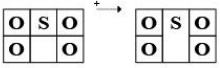

Şekil 5.38: 4 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

5 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: MYFTİU AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.2	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.3
$OSO \xrightarrow{+} OS^{Em}O$ İK - 4.3	$MOSO \xrightarrow{+} MOSO$ İK - 6.4	 İK - 7.7	 GK - 8.5
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

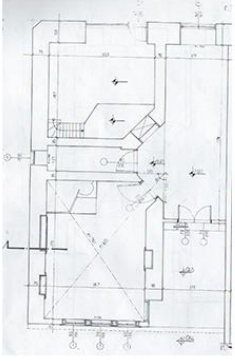
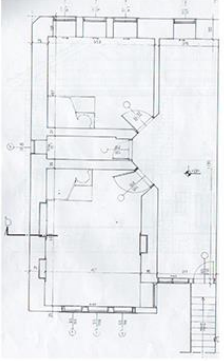

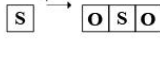

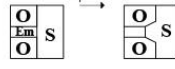

Şekil 5.39: 5 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

6 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: ŞEİİZADE MUSA KONAĞI	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAHÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \rightarrow OSO$ İK - 2.1	$OSO \rightarrow OSO$ İK - 2.2	$OSO \rightarrow OSO$ İK - 2.3
$OSO \rightarrow \begin{matrix} \text{Ç} & \text{O} & \text{O} \\ \text{O} & \text{S} & \text{O} \\ & & \text{Ç} \end{matrix}$ İK - 5.2	$OSM \rightarrow \begin{matrix} \text{O} & \text{S} & \text{M} \\ \text{O} & & \text{O} \end{matrix}$ İK - 6.3	 İK - 7.3	 GK - 8.3
S: SOFA EO: EK ODA	O: ODA ME: MERDİVEN	M: MUTFAK D: DİVANHANE	Ç: ÇIKMA

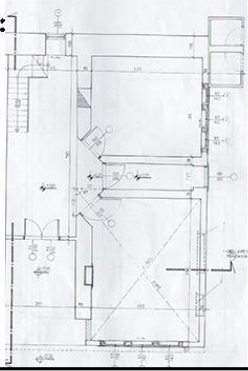
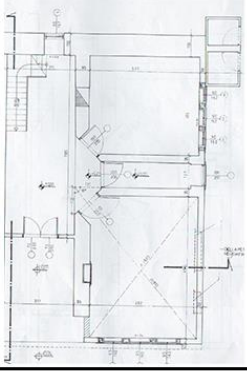

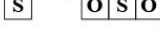

Şekil 5.40: 6 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

7 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: GRAZIIDA AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAHÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.2	$\begin{matrix} O \\ O \end{matrix} S \xrightarrow{+} \begin{matrix} O \\ O \\ Em \\ S \end{matrix}$ İK - 4.1
$\begin{matrix} O \\ Em \\ O \end{matrix} S \xrightarrow{+} \begin{matrix} O \\ O \\ S \end{matrix}$ İK - 6.1	$\begin{matrix} S \\ ME \end{matrix}$ İK - 7.8	$\begin{matrix} \blacksquare \\ \square \end{matrix}$ GK - 8.8	
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

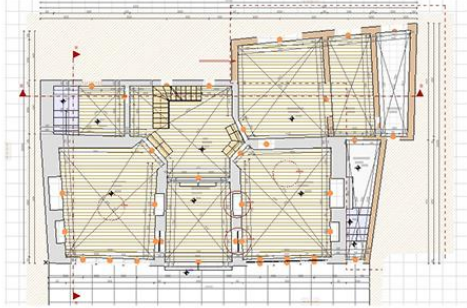
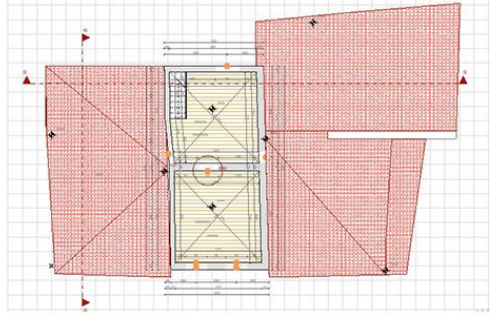

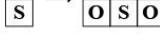

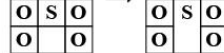
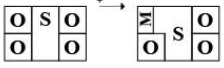
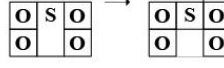

Şekil 5.41: 7 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

8 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: BİLURDAGU AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1	$OSO \xrightarrow{+} \begin{matrix} OSO \\ OSO \end{matrix}$ İK - 2.2	$\begin{matrix} S & O \\ O & Em \end{matrix} \xrightarrow{+} \begin{matrix} S & O \\ O & Em \end{matrix}$ İK - 4.2
$\begin{matrix} S & O \\ O & Em \end{matrix} \xrightarrow{+} \begin{matrix} S & O \\ O & Em \end{matrix}$ İK - 6.2	$\begin{matrix} M & E \\ S & \end{matrix}$ İK - 7.5	$\begin{matrix} \text{SOFRAK} \\ \blacksquare \end{matrix}$ GK - 8.6	
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

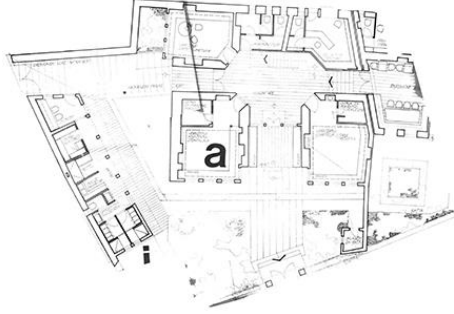
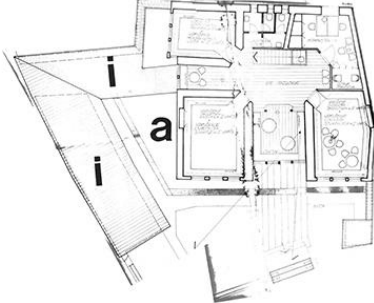
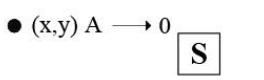
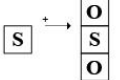
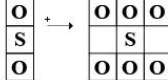
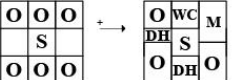
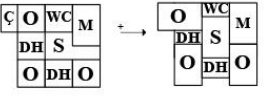
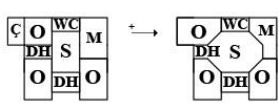
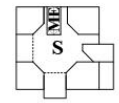

Şekil 5.42: 8 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

9 NUMARALI İÇ SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: KİRAJTANI AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: İÇ SOFALI	KAT ADEDİ: BİR KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ İK - 1.1	$S \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.1	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.2	$OSO \xrightarrow{+} OSO$ İK - 2.3
$OSO \xrightarrow{+} MOSO$ İK - 3.1	$OSO \xrightarrow{+} OSO\checkmark$ İK - 5.1	$OSM \xrightarrow{+} OSM$ İK - 6.3	
 İK - 7.4	 GK - 8.7		
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

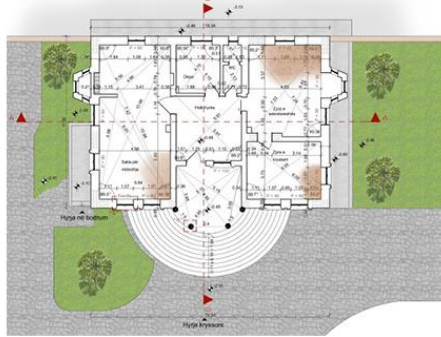

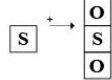
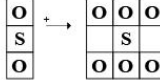
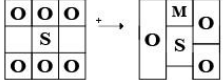

Şekil 5.43: 9 Numaralı iç sofalı evin analiz paftası.

1 NUMARALI ORTA SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: GANİ DUGAGJİNİT EVİ	SOFA TİPİ: ORTA SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
 <p>OK - 1.1</p>	 <p>OK - 2.1</p>	 <p>OK - 2.2</p>	 <p>OK - 4.1</p>
 <p>OK - 5.1</p>	 <p>OK - 6.1</p>	 <p>OK - 7.2</p>	 <p>GK - 8.1</p>
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

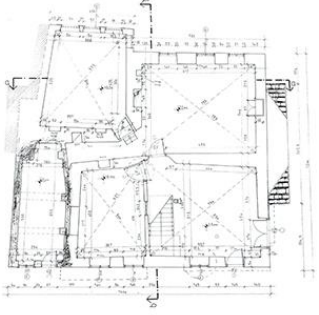
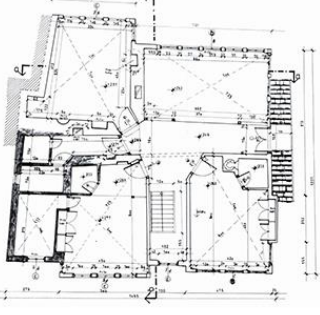
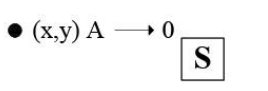
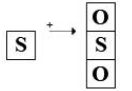
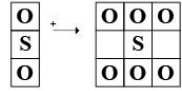
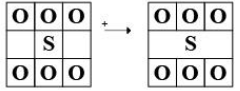
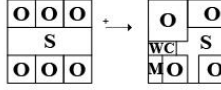
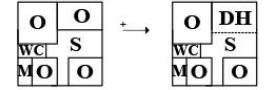
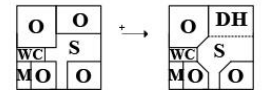
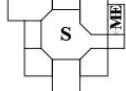
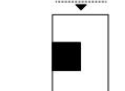
Şekil 5.44: 1 Numaralı orta sofalı evin analiz paftası.

2 NUMARALI ORTA SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: SIIANİ EFENDİ EVİ	SOFA TİPİ: ORTA SOFALI	KAT ADEDİ: BİR KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAYIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 			
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
$\bullet (x,y) A \rightarrow 0$ OK - 1.1	$S \rightarrow$ OK - 2.1	$O \rightarrow$ OK - 2.2	$O \rightarrow$ OK - 3.1
 OK - 7.4	 GK - 8.1		
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

Şekil 5.45: 2 Numaralı orta sofalı evin analiz paftası.

3 NUMARALI ORTA SOFALI EVİN ANALİZ PAFTASI

EVİN ADI: POMAKU AİLESİ EVİ	SOFA TİPİ: ORTA SOFALI	KAT ADEDİ: İKİ KATLI	
FOTOĞRAF: 	HARİTA: 	KONUT GİRİŞİ: BAIÇEDEN GİRİŞLİ	
ZEMİN KAT PLANI: 	BİRİNCİ KAT PLANI: 		
BİÇİM GRAMERİ ANALİZİ:			
 <p>OK - 1.1</p>	 <p>OK - 2.1</p>	 <p>OK - 2.2</p>	 <p>OK - 2.3</p>
 <p>OK - 3.3</p>	 <p>SK - 4.3</p>	 <p>OK - 6.3</p>	
 <p>OK - 7.1</p>	 <p>GK - 8.3</p>		
S: SOFA	O: ODA	M: MUTFAK	Ç: ÇIKMA
EO: EK ODA	ME: MERDİVEN	D: DİVANHANE	

Şekil 5.46: 3 Numaralı orta sofalı evin analiz paftası.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmasını yapmış olduğum Biçim Grameri yöntemiyle belirli bir algoritmik düzene sahip yöresel sivil mimarileri analiz ve incelemek mümkündür. Bu bağlamda, günümüzde ayakta kalan Prizren sivil mimarisi kapsamında ele alınmış ve biçim grameri yöntemi ile incelenmiştir.

İnceleme yapmış olduğum 17 adet Geleneksel Prizren Evleri 'nin yapı malzemesi ve kullanım şekilleri aynı olduğu görülmektedir. Prizren evleri Osmanlı Dönemi 'nde inşa edilmiş ve Anadolu evlerine benzer. Sedat Hakkı Eldem'in çalışma yaptığı Türk Evleri hakkında sofa, oda, hayat, eyvan, merdiven ve benzeri Prizren ev tipolojisinde de görülmektedir. Günümüzde Prizren kentinde mevcut olan sivil mimari XVIII. ve XIX. yüzyılda Osmanlı Dönemi'nde inşa edilmiş konutlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu topraklara gelişi ile imar açısından gelişen kentler Anadolu kültürü ile mimari yapılara da yansımaktadır.

Prizren evleri konusu kapsamında toplamda 17 adet ev incelenmiş ve analizleri detaylı olarak açıklanmıştır. İşlevsel açısından Prizren evlerini üç başlık altında toplanmıştır. Sedat Hakkı Eldem 'in Türk Evleri araştırmasında ortaya koyan plan tipleri; sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı ve olmak üzere detaylı bir şekilde planlar incelenerek gruplaştırılmıştır. Prizen evlerine bakıldığında üç gruba ayırmamın nedenlerinden biri Türk Evi plan tipleri den dış sofalı plan tipi ile ilgili yapılan herhangi bir binaya rastlanmamaktadır.

Araştırılmış olan yapılar günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Fakat günümüz kullanımı sağlamak için yapılan yapının özgününe uymayan, bilinçsizce yapılan ek mekânlar ve yapı içindeki mekânlara farklı fonksiyonlar yükleyip orijinal tipolojinin dışında ve plan şemasının farklılık gösterildiği de görülmektedir. Özgün kalan plan tipolojilerinin grameri basit bir şekilde oluşturulmakta ve okunabilmektedir.

Sonuç olarak, biçim grameri yöntemiyle kolay veya çözümlenmesi zor olan yöresel konut planlarını çözümlemek, var olan konuta sorunları tekrar yaratabilmek mümkün olabileceği durumunda, önceki konutlarda aynı tasarım diline sahip olacak şekilde yeni tasarımlar ortaya çıkartmak mümkün olabilirliği görülmüştür.

Prizren kentinde bulunan geleneksel evlerin tarihsel olaylar, savaşlar, Vandalizm ve terk edilme nedeniyle yok olmaya yüz tutmuş olması yapılan çalışma ile geleneksel evlerin günümüzde yaşatılması ve sürdürülebilirliğinin olması önerilerinde bulunulmuştur. Kültürel mirasın sürdürülebilirliği, geçmişten gelen değerleri geleceğe taşıyarak toplumların kimliklerini korumalarını ve geliştirmelerini sağlar. Bu kapsamda, konut mimarisi de kültürel mirasın önemli bir parçasıdır. Prizren Belediyesi tarafından yapılan çalışmalar kapsamında ortaya konulan kanunun Prizren kenti tarihi merkez bölgesinin Koruma Amaçlı İmar Planı ‘nına yönelik üç farklı alanda öneri olarak sunulabilir:

1. Prizren halkının kendi arazisinde yeni yapacağı evin Mimari Biçim Grameri ile sunulan kurallar çerçevesinde geleneksel Prizren Evlerinin sürdürülebilir olması,
2. Yerel yönetimin ruhsat işlerinde tarihi kent sınırları içerisinde kalan bölgelerin yeni yapılacak olan evler hakkında kanuna dayalı geleneksel Prizren Evleri özelliklerini taşıdığı yönetmelik çıkartılarak yerel yönetim kapsamında projelendirme aşamalarının kontrolünün sağlanması,
3. Prizren Bölge Kültürel Miras Merkezi Anıtlar Kurulunun Prizren belediyesinin hazırlamış olduğu Koruma Amaçlı İmar Planının tarihi kent sınırlarını içerisinde yapılacak olan yeni yapıların geleneksel mimari üslubu şeklinde yapılması yönünde yerinde incelemesi ve kontrolünün sağlanması gerekmektedir.

Hesaplamalı tasarım aracı olarak alıma kapsamında kullanılan mimari Biçim Grameri yöntemi, Prizren kentinin tarihi yapıları sınırları içerisinde yer alan konut mimarisinin sürdürülebilirliği st hedefi ile mimari tasarımda bir dil oluşturmaktadır. Bu dili kullanarak yeni tasarımlar üretmek için biçim grameri yöntemi kullanılarak, geleneksel konutlara ait tipolojilerin belirlenmesi ve tasarım alternatiflerinin oluşturulması amaçlanmıştır.

Günümüzde Prizren Evleri’nin planları üzerinden sentaktik olarak özümlenmesi ve sistematik olarak yeniden yorumlanması ve bu tasarım dilinden türeyen yeni plan şemalarının üretilmesi amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışma ileriye yönelik farklı çalışma alanlarının yaratılması ve aynı zamanda bir veri tabanının oluşturulmasıdır. Prizren ‘de yok olmaya yüz tutmuş konutların geçmişten gelecek kuşaklara aktarılması, mimari kimliğin sürdürülebilirliği, bilimsel yöntemlerle tanımlayabilmek kültür ve mimari dokunun korunması hedeflenmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Aksoy, M. (2001). *Varolan Tasarım Dilleri ve Yeni Tasarım Dilleri Bağlamında Biçim Grameri Analizi* (Doktora Tezi – İstanbul Teknik Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 112216).
- Arapi, N. (2012). *Vernacular Dwellings in Prizren – from Nineteenth-Century Heritage to Twenty-First-Century Challenges*, Leuven, Belgium.
- Aydınlı, S. (1992). *Mimarlıkta Görsel Analiz*. İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Basım Atölyesi, İstanbul, Türkiye.
- Balkan Yarımadası Coğrafya Haritası. wikipedia.org
URL:https://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar_co%C4%9Frafyas%C4%B1#/media/Dosya:Balkan_topo_tr.jpg
Erişim tarihi: 15.08.2022
- Balkan ülkeleri toplam yüzölçümü, nüfus ve başkentler tablosu, wikipedia.org
URL:<https://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar#:~:text=Arnavutluk%2C%20Bosna%20Hersek%2C%20Bulgaristan,topraklar%C4%B1n%C4%B1n%20tamam%C4%B1%20Balkan%20co%C4%9Frafyas%C4%B1%20i%C3%A7indedir>
Erişim tarihi: 15.08.2022
- Çağdaş, G. (1996). *A Shape Grammar: The Language of Traditional Turkish Houses, Environment and Planning B*.
- Çolakoğlu, M. B. (2000). *Design by Grammar: Algorithmic Design in an Architectural Context*, (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 400387).
- Demircan, D. (2018), *Mimarlıkta Hesaplamalı Tasarım Yöntemlerinin Moda Kavarmı Üzerinden İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi – Balıkesir Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 541391).
- Downing, F. and Flemming, U. (1981). *Environment and Planning B*, The bungalows of Buffalo volüme 8, s. 269-293.
- Duarte, J.P. (2001). *Customizing Mass Housing: A Discursive Grammar for Siza's Malagueira Houses*, (Doktora Tezi, MIT).
- Eldem, S.H. (1984). *Türk Evi Plan Tipleri*, yayını İstanbul, Türkiye, 1954, s. 22-24-30-34-103-133.

- Fischer, G. (1991). *Mimarlık ve Dil, Daimon Yayınları*, İstanbul, Türkiye 2015, ilk basım: Karl Krämer Verlag.
- Flemming, U. (1987). More Than The Sum of Parts: The Grammar of Queen Anne Houses, *Environment And Planning B: Planning and Design*, 14; s. 323-350.
- Flemming, U. (1987). *The Role Of Shape Grammars in The Analysis and Creation Of Design, In Computability Of Designs*, New York, ABD, s. 245-272.
- Gurizi, G. (2015). *Prizren'de Şehirselle Gelişme ve Mekânsal Değişim*, (Yüksek Lisans Tezi -İstanbul Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 53706).
- Güçüyener, B. (1998). *Boğaziçi Yalılarında Cephenin Biçim Grameri*, (Yüksek Lisans Tezi – İstanbul Teknik Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 75180).
- Hamza, Y. (2002). Osmanlı Öncesi Balkan Türklüğü, *Medeniyet Araştırma-Bilim Dergisi*, Sayı 1, KTAD Prizren, Kosova, s. 51-68.
- İzgi, U., Aysel, B.B. (2003). *Kapılar ve Hafif Bölmeler*, Yem Yayınları, İstanbul, Türkiye. s. 11-207.
- Kaçmaz, M. (2013). Türk Tarihinde Balkanlar, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt 1, Sayfa 11-37.
URL: https://www.academia.edu/20803695/BALKAN_CO%4%9ERAFYASI
Erişim tarihi: 16.07.2020
- Kaleshi, H. ve Jürgen, H. (1967). “*Vilajeti i Prizrenit I*” Përparimi, No: 2 yayını, Priştina, Kosova, s.12.
- Knight, T. (1981). The forty-one steps: The language of Japanese tea-room designs. *Building and Environment Planning B* 8, s.97–114
- Koffka, K. (1935). *Principles of Gestalt Psychology*, Lund Humphries press, London, İngiltere, s. 14.
- Konning, H. and Eizenberg J. (1981). Thelanguage of theprairie: Frank Lloyd Wright'sprairie Houses, *Environment and Planning B* s. 295-323.
- Kosova haritası. wikipedia.org
URL: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova#/media/Dosya:Kosovo_-_Kosova_topo_tr.png
Erişim tarihi: 16.08.2022

Kosova Cumhuriyeti Kùltür, Gençlik ve Spor Bakanlığı - Prizren Bölge Kùltürel Miras Merkezi Arşivi.

Erişim tarihi: 02.11.2021

K.C. Kùltür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022.

URL:https://www.mkrs-ks.org/repository/docs/Vendim_i_Ministrit_MKRS_per_Mbrojtje_te_Perkohshme_2_22-2023.pdf

Erişim tarihi: 10.12.2022

Kosova Cumhuriyeti, Prizren Belediyesi Kalkınma Planı 2013-2025.

URL: https://kk.rks-gov.net/prizren/wp-content/uploads/sites/26/2020/04/Plani_Zhvillimor_i_Komunes_se_Prizrenit_2013-20251.pdf

Erişim tarihi: 07.03.2022

Kosova Cumhuriyeti, Prizren Belediyesi katalog yayını, 2012.

URL:https://www.ecmandryshe.org/repository/docs/PRIZRENI-VENDTAKIM_I_CIVILIZIMEVE_eng.pdf

Erişim tarihi: 24.01.2021

Kuban, D. (1995). *The Turkish Hayat House*, Eren Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.

Lauer, A. D. and Pentak S. (2002). *Design Basics*, Wadsworth Publishing, Boston, ABD, s. 320.

Liang, H. ve Weng, K. (2017). Quantifying Changes of Villages in the Urbanizing Beijing Metropolitan Region: Integrating Remote Sensing and GIS Analysis.

Lukiç, M. (1975) "Demontiranje, Prenos i Rekonstrukcija Tahir Begove Kuçe u Peçi", Starine Kosova i Metohije Prishtina, Kosova, s. 312-320.

Lynch, K. (1960). *Kent İmgesi, İş Bankası Kùltür Yayınları*, İstanbul, Türkiye, s. 215.

March, L. and Tapia, M. (1997). *White Paper: Shape Computation*, Symposium on Design and Computation, California Uni., Los Angeles ABD.

Nasuhbeyoğlu, T. (2008). *Balkan Tarihine Genel Bir Bakış*, İstanbul, Türkiye, s. 8.

URL: https://pusuladernegi.org/wp-content/uploads/balkan_tarihi.pdf

Erişim tarihi: 17.05.2022

Nikoliç, M. (1984). *Prizren's Titom ka pobedi 1941-1945*, Prizren, Kosova, s. 14.

Nikoliç, S. (1998). *Prizren od Srednjeg Veka do Savremenog Doba – Urbanisticko – Arhitektonski Razvoj*, s. 27-33.

- Özergin, K. Kaleşi, H. Eren, İ. (1968). *Prizren Kitabeleri*, Vakıflar dergisi, sayı VII, İstanbul, Türkiye, s. 76.
URL: <https://acikerisim.fsm.edu.tr/xmlui/handle/11352/1477>
Erişim Tarihi: 20.05.2022
- Özkürkçü, E. (1998). Gazi, “*Balkanların Coğrafi Konumu, Bölgenin Jeopolitik, Jeostratejik ve Jeoekonomik Özelliklerinin, Bölgedeki Güç ve Rekabet Mücadelelerine Olan Etkileri*”, Balkanlar ve Türkiye’nin Bölgeye Yönelik Politikaları Sempozyumu 15-16 Aralık 1998 a.g.e. Türkiye, s. 13-14.
- Öztürk, M. (2003). *Anadolu Ahşap Kapılarından Seramik Sanatına ve Tekniklerine Göndermeler*, Yüksek Lisans Sanat Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Pahumi, N. (2007). *The Consolidation of Albanian Nationalism: The League of Prizren 1878-1888*, s. 7. (Yüksek Lisans Tezi – History Honors Thesis University of Michigan, ABD).
URL: https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/55462/pahumi_history_honors_thesis_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Erişim tarihi: 23.09.2022
- Pajko, S. (2011). *Kosova Geleneksel Konutlarının Osmanlı Sivil Mimarisindeki Yeri ve Prizren Şehzade Musa Konağı Örneğinde Koruma Yaklaşımı*, (Yüksek Lisans Tezi – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 304786).
- Prizren Belediyesi ve CHWB, Prizren Tarihi Bölgesi Koruma Amaçlı İmar Planı, 2008
URL: <https://www.online-transparency.org/repository/docs/Plani-i-konservimit.pdf>
Erişim tarihi: 18.08.2022
- Rizaj, S. (1972). “*Struktura Stanovništva Kosovskog Vilajeta*” Vranjski Glasnik, knj. VIII, Vranje, Sırbija.
- Sayan, Y. (1977). “*Uşak Evleri*” yayını Ankara, Türkiye, s. 107.
- Shukriu, M. (2001). *Prizreni i Lashte, Morfologjia e Ecurive Per Ruajtjen e Kulturës Materiale*, yayını, Prizren, Kosova, s. 54-55.
- Stiny, G. (1977). *İce Ray: a note on the generation of Chineselattice designns, Environment and Planning B: Planning and Design 4*, s. 89-98.
- Stiny, G. (1980). Centre for Configurational Studies, The Open University, Milton Keynes, England.

- Stiny, G. ve Knight, T. (2001). Classical and nonclassical computation, *Architectural Research Quarterly*, 5, 355–372
- Stiny, G. and Mitchell, W. J. (1978). *The Palladian Grammar*, , *Environment and Planning B: Planning and Design* 5, s. 5-18.
- Stiny, G. and Mitchell, W.J. (1980). The grammar of paradise: on the generation of the Mughul gardens, *Environment and Planning B*, pp. 209 – 226.
- Şener, S. M. and Görgül, E. (2008). A shape grammar algorithm and educational software to analyze classic Ottoman mosques, *ITU A/Z Journal Of Faculty Of Architecture*, s.13-30.
- URL:https://www.researchgate.net/publication/334454453_A_shape_grammar_algorithm_and_educational_software_to_analyze_classic_Ottoman_mosques
- Erişim tarihi: 11.05.2022
- Türkçü, H. Ç. (2004). *Yapım İlkeler-Malzemeler-Yöntemler-Çözümler*, Birsen Yayınevi, İstanbul, Türkiye.
- Vırmıça, R. (1999). *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I*, yayını, Ankara, Türkiye s. 4 - 17.
- Vırmıça, R. (2014). *Kosova – Prizren'de Zanaatçılık – Yok Olan Zanaatlar Unutulan Eşyalar*, yayını, Prizren, Kosova.
- Wojtowicz, J. and Fawcett, W. (1986). *Architecture: Formal Approach*, *Academy Editions*, London, England.

EKLER

EKLER

EK A: Kosova Cumhuriyeti, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığının Prizren ili onaylı tescilli yapılar listesi.

4664/2022/02
10/10/2022
[Signature]

Republika e Kosovës
Republika Kosova – Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada – Government
Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit / Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta /
Ministry of Culture, Youth and Sports

Kabineti i Ministrimit
Kabinet Ministra
Minister's Office

Nr. 149/2022
Datë: 07.10.2022

Ministri i Kulturës, Rinisë dhe Sportit, z. Hajrulla Çeku, në mbështetje të nenit 145 (pika 2) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke marrë parasysh nenin 10 dhe 11 të Ligjit Nr. 06/L – 113 për Organizimin dhe Funksionimin e Administratës Shtetërore dhe Agjencive të Pavarura (Gazeta Zyrtare, Nr. 7/01 mars 2019), bazuar në nenin 8 (paragrafi 1.4) nenin 14 (paragrafi 1 nen paragrafi 1,8) si dhe Shtojcën 8 (tetë) të Rregullores Nr. 02/2021 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive, po ashtu duke u mbështetur në neni 3 dhe 4 të Ligjit Nr. 02/L-088 Për Trashëgimi Kulturorë, si dhe duke u bazuar në Rekomandimin me numër të protokollit 4664/2022 të datës 10.10.2022 të Komisionit Profesional Shqyrtues të kërkesave/propozimeve për përfshirje në Listën e Trashëgimisë Kulturorë për Mbrojtje të Përkohshme, nxjerr këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet Lista e Trashëgimisë Kulturorë për Mbrojtje të Përkohshme në përputhje me rekomandimin e Komisionit Profesional Shqyrtues të kërkesave/propozimeve për përfshirje në Listën e Trashëgimisë Kulturorë për Mbrojtje të Përkohshme.
2. Lista e Trashëgimisë Kulturorë për Mbrojtje të Përkohshme si në pikën një të këtij Vendimi përfshinë:

Şekil A.1: Bakanlık kararı (K.C. Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

- 2.1. Propozimet sipas aprovimit në vitin 2021, të propozuara / rekomanduara përsëri nga institucionet kompetente dhe Komisionit Profesional Shqyrtues,
 - 2.2. Propozimet e vitit 2022 të cilat janë shqyrtuar dhe rekomanduar nga Komisioni Profesional Shqyrtues.
3. Lista përfundimtare e asetëve të cilat marrin status të mbrojtjes së përkohshme me këtë Vendim, ka gjithsej 1657 asete dhe konsiderohet shtojcë e këtij Vendimi.
 4. Asetet e përfshira në Listën e Trashëgimisë Kulturore për Mbrojtje të Përkohshme do të jenë nën mbrojtje për një (1) vit, gjegjësisht për periudhën 07.10.2022 deri më 10.10.2023.
 5. Lista e Trashëgimisë Kulturore për Mbrojtje të Përkohshme, katribute të njëjta me Listën e Trashëgimisë Kulturore për Mbrojtje të Përhershme. Asetet e përfshira në këtë Listë, të cilat janë të mbrojtura me ligj të veçantë, i kanë atributet e njëjta mbrojtëse ligjore të përcaktuara me ligjin e veçantë.
 6. Obligohen institucionet kompetente publike të trashëgimisë kulturore nën vartësin e MKRS-së, njësitë organizative përkatës të MKRS-së të gjithë personat tjerë fizik dhe juridik, publik dhe jo publik në çfarëdo cilësie t'i përmbahen kushteve, kritereve, procedurave dhe standardeve profesionale dhe ligjore për zbatimin e regjimit mbrojtës, për asetet që janë përcaktuar në këtë vendim.
 7. Vendimi hyn në fuqi në ditën e nënshkrimit.

ARSYETIM

Propozimet e parashtruara nga institucionet dhe subjektet tjera, për përfshirje të asetëve të caktuara në Listën e Trashëgimisë Kulturore për Mbrojtje të Përkohshme, janë shqyrtuar nga Departamenti për Trashëgimi Kulturore dhe Komisioni Profesional Shqyrtues për kërkesat/propozimet për përfshirje në Listën e Trashëgimisë Kulturore për Mbrojtje të Përkohshme të emëruara nga Ministri i Ministrisë së Kulturës Rinisë dhe Sportit me Vendimet me Vendimin me numër 120/2021 të datës 05.10.2021 me numër protokollit 3604/2021, i ndryshuar/plotësuar me Vendimin me numër 148/2022, të datës 06.10.2022, me numër të protokollit 4620/2022, të datës 07.10.2022, pas vlerësimit të propozimeve, kanë rekomanduar miratimin e Listës së Trashëgimisë Kulturore për Mbrojtje të Përkohshme, për periudhën 07.10.2022 deri me 10.10.2023.

Bazuar në rekomandimin e Komisionit Profesional Shqyrtues, u vendos si në dispozitiv të këtij vendimi.

Şekil A.2: K.C. Mahkeme kararı (K.C. K lt r, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

Vendimi i dërgohet:

- Kabinetit të Ministrit;
- Zyrës së Sekretarit të Përgjithshëm;
- Palëve / pronarëve;
- Inspektoratit për Trashëgimi Kulturorë;
- Ministrisë së Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës;
- Komunave përkatëse;
- Institucione të Trashëgimisë Kulturorë;
- Agjencionit Kadastral të Kosovës;
- Departamentit Ligjor;
- Departamentit të Trashëgimisë Kulturorë;
- Arkivit të MKRS-së;

Şekil A.3: İlgili kurum/kuruluşlara dağıtımli olarak gönderilen yazı (K.C. Kùltür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

PRIZREN					
Nr:	Emërtimi - Başıkh	Periudha - Dönem	Vendi/Komuna - Yer/Belediye	Statusi - Durum	Data Nr.
787	Shtëpia e Musa Shehzades	Shek. XIX	Prizren		559
788	Shtëpia e Shuaip Spahiut	Shek. XIX	Prizren		778
789	Nishani i Suziut	Shek. XVI	Prizren		415
790	Përmendore mbivarrore e Emin Pashës	Shek. XIX	Prizren		425
791	Shtëpia e familjes Grazhdo dhe Bilurdagu	Shek. XIX	Prizren		469
792	Teqja Halveti	Shek. XIX	Prizren		404
793	Xhamia e Mehmed Pashës	Shek. XVI	Prizren		351
794	Kompleksi i Mahallës së Marashit	Shek. XVIII - XIX	Prizren		2910
795	Kulla e Sahatit - Muzeu Arkeologjik	Shek. XIX	Prizren		438
796	Shtëpia e familjes Shehu	Shek. XVIII	Prizren		478
797	Xhamia e Kukli Mehmed Beut	1531	Prizren		356
798	Minarja e Xhamisë Evrenos Jakup Beut	Shek. XVI	Prizren		1395
799	Teqja e Kaderive - Rezaki	Shek. XVI	Prizren		405
800	Kroi i Esmë Hanemit	Shek. XX	Prizren		2922
801	Kroi i Destan Kabashit	Shek. XX	Prizren		2923
802	Kompleksi Monumental i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit	Shek. XIX	Prizren		468
803	Kroi i Beledijes	Shek. XX	Prizren		426
804	Kërëk xhamia – Namazxhah	1455	Prizren		345
805	Xhamia e Emin Pashës	1831	Prizren		353
806	Shkolla e mesme Ryzhdie	Shek. XIX	Prizren		631
807	Xhamia e Sejdi Beut	Shek. XVII	Prizren		369
808	Xhamia e Ilijaz Kukës	Shek. XVI	Prizren		350
809	Xhamia e Çatip Sinanit - Levisha	Shek. XIX	Prizren		370
810	Xhamia e Suziut	1513	Prizren		349
811	Xhamia e Terzi mahallës	Shek. XVIII	Prizren		402
812	Xhamia e Terxhyman Iskenderit	Shek. XIX	Prizren		371
813	Xhamia e Haxhi Ramadanit	Shek. XIX	Prizren		372
814	Xhamia e Ahmed Beut	Shek. XIX	Prizren		373
815	Xhamia e Qohaxhi Mahmudit	Shek. XIX (XX)	Prizren		387
816	Xhamia e Sejdi beut në mahallën e Kurillës	Shek. XVII	Prizren		3398
817	Xhamia e Xhafer Efendiut	Shek. XVI (XXI)	Prizren		393
818	Xhamia - Mezhdid	Shek. XX	Prizren		394
819	Xhamia e Haxhi Kasëmit	Shek. XVII	Prizren		395
820	Kisha e Shën Gjergjit (Sinodale)	Shek. XIX	Prizren		3390
821	Kisha e Shën Pantelemonit	Shek. XIX	Prizren		3391
822	Shkolla ortodokse për priftërinjë "Kirili dhe Metodit të Shenjët"	Shek. XIX - XX	Prizren		3392
823	Kompleksi i rezidencës Episkopike	Shek. XIX - XX	Prizren		3393
824	Kompleksi i Kishës Katolike Zonja Ndhimëtare	Shek. XIX - XX	Prizren		403
825	Teqja e Rufaive	Shek. XIX	Prizren		407
826	Teqja e Kaderive - Zingjirli	Shek. XVII	Prizren		406
827	Kompleksi i Karabashit	Shek. XIX	Prizren		416
828	Tyrbja e Tezqir babës	Shek. XIX	Prizren		411
829	Tyrbja e Dallgën babës	Shek. XIX	Prizren		412
830	Tyrbja e Musa Efendiut	Shek. XVI	Prizren		410
831	Kompleksi i Teqes Sinani	Shek. XVII	Prizren		417
832	Tyrbja e Kalendar babës	Shek. XVI	Prizren		419
833	Medresja e Sinan Pashës	Shek. XIX	Prizren		420
834	Kroi i Shatërvanit	Shek. XIX	Prizren		428

Şekil A.4: Prizren ili tescilli yapılar listesi 1 (K.C. Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

835	Shtëpia e Adem Agë Gjonit	Shek. XIX	Prizren	476
836	Shtëpia e familjes Fisheqçiu	Shek. XIX	Prizren	505
837	Shtëpia e familjes Pomaku	Shek. XIX	Prizren	506
838	Shtëpia e familjes Myftiu	Shek. XIX	Prizren	507
839	Shtëpia e Ymer Prizrenit	Shek. XIX	Prizren	510
840	Shtëpia e Vahid Destan Kabashit	Shek. XIX	Prizren	511
841	Shtëpia e Destan Kabashit	Shek. XIX	Prizren	520
842	Shtëpia i Shani Efendiut	Shek. XIX	Prizren	523
843	Selamlëku i Shani Efendiut	Shek. XIX	Prizren	526
844	Shtëpia e Ismet Sokolit	Shek. XIX	Prizren	3406
845	Shtëpia e familjes Rekathati	Shek. XIX	Prizren	570
846	Shtëpia e famoljes Kirajtanit	Shek. XIX	Prizren	2775
847	Islahana e vjetër	Shek. XIX	Prizren	743
848	Shtëpia e familjes Arapi	Shek. XIX	Prizren	582
849	Shtëpia e Jonuz Agallarit	Shek. XIX	Prizren	535
850	Shtëpia e familjes Okqaboll	Shek. XIX	Prizren	572
851	Shtëpia e Zija Beut	Shek. XIX	Prizren	566
852	Shtëpia e familjes Shpejti	Shek. XIX	Prizren	3407
853	Shtëpia e familjes Mijiq	Shek. XIX	Prizren	3394
854	Shtëpia e familjes Paçarizi	Shek. XIX	Prizren	619
855	Shtëpia e familjes Perolli	Shek. XIX	Prizren	585
856	Ndërtesa e Kuvendit të vjetër - Beledije	Shek. XIX	Prizren	628
857	Xhamia e Myderiz Ali Efendiut	Shek. XVI	Prizren	342
858	Tabakhane	Shek. XVI	Prizren	2924
859	Kompleksi Nënkalaja, Pantelija dhe Potok mahalla	Shek. XIX-XX	Prizren	2983
860	Kino Lumbardhi	Shek. XX	Prizren	4131
861	Kinemaja e Parë e qytetit	Shek. XIX	Prizren	4201
862	Gjimnazi Gjon Buzuku	Shek. XX	Prizren	4202
863	Kazerma e vjetër - Internati	Shek. XIX	Prizren	4204
864	Stacioni i trenit	Shek. XX	Prizren	4205
865	Konsulata Austriake	Shek. XIX	Prizren	4207
866	Ndërtesa e Armatës	Shek. XX	Prizren	4208
867	Hani dhe Nalibani i familjes Kovaç *	Shek. XIX	Prizren	4209
868	Shtëpia e Shemsidin Fisheqçiu	Shek. XIX	Prizren	4210
869	Shtëpia e Familjes Shukriu	Shek. XIX	Prizren	4211
870	Posta e parë e qytetit	Shek. XX	Prizren	775
871	Trafot elektrike në Prizren	Shek. XX	Prizren	1394
872	Kroi i Binbashit	Shek. XIX	Prizren	427
873	Kroi i Qoragës	Shek. XIX	Prizren	3631
874	Mulliri në Tabakhane	Shek. XX	Prizren	431
875	Teqja e Melamive	Shek. XIX	Prizren	3632
876	Shtëpia e familjes Bërlajolli	Shek. XX	Prizren	3630
877	Shtëpia e Xhemajli Ereneit	Shek. XIX	Prizren	4121
878	Shtëpia e Familjës Kabashi(Hapçiu)	Shek. XIX	Prizren	4120
879	Kompleks banimi i familjes Drini	shek XIX	Prizren	4504
880	Kompleks banimi i familjes Xhejshylmedine	Shek XIX	Prizren	4505
881	Kompleks banimi i familjes Hadro	Shek XIX	Prizren	4506
882	Ndërtesa e SHKA Agimi	Shek.XX	Prizren	4513
883	Kompleks banimi i familjes Kajmakçi	Shek. XIX-XX	Prizren	4664
884	Shtëpia e familjes Gjonaj	Shek. XIX	Prizren	4665
885	Shtëpia e familjes Ukallo	Shek. XIX	Prizren	4666
886	Kompleksi i Sarajit të vjetër	Shek. XIX-XX	Prizren	4762
887	Ish Hotel Selaniku - Strehimorja e Grave	Shek. XIX-XX	Prizren	4758
888	Ish Hotel Sumadja - Qendra Kulturore Hebraike	Shek.XX	Prizren	4757
889	Shtëpia e familjes Rada	Shek. XIX	Prizren	4759
890	Kulla e Sahatit e Mahmud Pashës	Shek. XIX	Mamushë, Prizren	1341
891	Mulliri i Rexhep Shatrit	Shek. XIX	Dedaj, Prizren	3395

Şekil A.5: Prizren ili tescilli yapılar listesi 2 (K.C. Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

892	Teqja e Sheh Beqës		Lukinjë, Prizren	3396
893	Teqja e Sheh Rexhës		Lukinjë, Prizren	1389
894	Kulla e Pjetër Prenk Palajt	Shek. XIX	Zym, Prizren	1365
895	Shtëpia e Katarina Josipit	Shek. XX	Zym, Prizren	3426
896	Kulla e Zaptijve	Shek XIX-XX	Zym-Prizren	4507
897	Tyrbja e Baba Hasanit		Krusha e Vogël, Prizren	3397
898	Kulla e Tahir Reshitit	Shek. XIX	Kojushë, Prizren	1078
899	Tyrbja e Ymer babës	Shek. XVI	Lez, Prizren	1393
900	Kapela e At Shtjefën Gjeqovit	Shek. XX	Karashëngjergj, Prizren	1387
901	Frënojat e Manastirit dhe kisha e Shën Pjetrit dhe Pavlit	Mesjetë	Kabash, Prizren	2976
902	Motel Villaznimi	Shek.XX	Landovicë, Prizren	4663
903	Shkolla e vjetër e fshatit	Shek.XX	Mushnikovë, Prizren	4756
904	Shtëpi guri e familjes Hoxha	Shek.XIX	Zhur, Prizren	4752
905	Kompleksi i xhamisë së vjetër të fshatit	Shek.XX	Leskovec, Prizren	4753
906	Kulla e Ismail Hodaj Pogaj *	Shek. XIX	Krajk, Prizren	1381
907	Shkolla filllore - Muzeu	Shek. XX	Suharekë	4213
908	Mulliri i Berishëve	Shek. XIX	Suharekë	1216
909	Xhamia e Bardhë	Shek. XVI	Suharekë	1215
910	Tyrbe Lezi	Shek. XIX	Suharekë	1214
911	Mulliri i familjes Loshi	Shek. XIX	Vraniq, Suharekë	4214
912	Mulliri i familjes Bytyqi	Shek. XIX	Breshac, Suharekë	4215
913	Mulliri i vjetër i familjes Buzhala	Shek. XIX	Buzhalë, Suharekë	1211
914	Mulliri i vjetër i Elez Ramë Buzhalës	Shek. XX	Buzhalë, Suharekë	3411
915	Xhamia e Budakovës	Shek. XIX	Budakovë, Suharekë	1210
916	Kulla e Jonuz Hasan Tafollit	Shek. XIX	Qadraq, Suharekë	1208
917	Shtëpia e Ibrahim Ramë Bllacës	Shek. XIX	Bllacë, Suharekë	1243
918	Xhamia e Gazi Mehmed Pashës	Shek. XVI	Leshan, Suharekë	1233
919	Shtëpia e Xhevdet Gashit	Shek.XX	Dubravë, Suharekë	4668
920	Xhamia e fshatit *	Shek. XIX	Semetishtë, Suharekë	1239
921	Shtëpia Muze e Fadil Vatës	Shek.	Sallagrazhdë, Suharekë	4679
922	Teqja Halveti	Shek. XIX	Rahovec	1774
923	Kulla e Qamil Vuqitërnës	Shek. XX	Rahovec	1789
924	Kulla e Hajrulla Qantës	Shek. XVIII	Rahovec	1791
925	Kroni i vjetër	Shek. XVIII	Rahovec	1792
926	Teqja e Melamive	Shek. XIX	Rahovec	1793
927	Kulla e Sahatit	Shek.XVIII	Rahovec	1768
928	Xhamia e Kasumit	Shek. XIX	Rahovec	1772
929	Xhamia e Sokolit	Shek.XVIII	Rahovec	1773
930	Kulla e Ismet Qemegës	Shek. XIX	Rahovec	3414
931	Kroi i gurit	Shek.XIX	Rahovec	4760
932	Shtëpia e Mustafa Jusuf Kadriut *	Shek. XIX	Rahovec	1775
933	Xhamia e Zatriqit	Shek.XVIII	Zatriq, Rahovec	1798
934	Konaku i Manastirit të Deçanit	Shek.XVIII	Hoqa e Madhe, Rahovec	3412
935	Shtëpia e familjes Spasiq	Shek. XIX	Hoqa e Madhe, Rahovec	3413
936	Minarja e xhamisë së Drenocit	Shek.XVIII	Drenoc, Rahovec	1805
937	Xhamia e Xërxës	Shek.XVIII	Xërxë, Rahovec	1806
938	Ura e gurit	Shek. XIX	Fortesë, Rahovec	3415
939	Frënojat e Xhamisë në Fshatin Brestoc	Shek. XVI	Brestoc, Rahovec	1763
940	Tyrbja e Dervish Avdiut dhe Ahmatit	Shek. XVIII-XIX	Potoçan i Ulët Rahovec	4124
941	Kulla e Mehmet Pashës	Shek. XIX	Opterushë, Rahovec	1767
942	Shtëpia Muze Ukshin Hoti	Shek XX	Krushe e Madhe, Rahovec	4308
943	Kulle	Shek XIX	Kramovik, Rahovec	4508
944	Xhamia e Pastasellës *	Shek. XIX	Pastasellë, Rahovec	1083
945	Tyrbe	Shek.XVII	Dragash	1138
946	Mulliri i vjetër	Shek. XIX	Dragash	3408
947	Tyrbja e Sari Saltëkut	Mesjetë	Plavë, Dragash	4212

Shënim A.6: Prizren ili tescilli yapilar listesi 3 (K.C. Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

948	Xhamia e Kukli Beut, Bresanë	Shek. XVI	Bresanë, Dragash	2056
949	Gërmadhat e Namazxahut	Shek. XVI	Buzez, Dragash	2945
950	Tyrbja e Selim Dedës	Shek. XVIII	Restelicë, Dragash	1114
951	Berat xhamia	Shek. XX	Zlipotok, Dragash	1115
952	Valavica dhe Mulliri	Shek. XIX	Bellobrad, Dragash	3409
953	Xhamia e Mlikës	Shek. XIII	Mlikë, Dragash	1250
954	Xhamia e Kaprit	Shek. XX	Kapre, Dragash	1093
955	Varri i madh – Sallatash	Shek. XVIII	Kapre, Dragash	3410
956	Mulliri i vjeter	Shek. XIX	Zgratar, Dragash	4511
957	Rrënojat e Mullirit të Bublrit	Shek. XVIII	Bubël, Malishevë	3417
958	Ura e Bublrit	Shek. XVIII	Bubël, Malishevë	1270
959	Hambari i Fazli Osman Reshitajt *	Shek. XIX	Bubël, Malishevë	3416
960	Mulliri i Islam Zenelit	Shek. XIX	Pagarushë, Malishevë	1283
961	Mulliri i Banjës	Shek. XIX	Banjë, Malishevë	3629
962	Spitali i Partizaneve	1944	Novosellë, Malishevë	3115
963	Mulliri dhe koshi i familjes Jonuzaj	Shek. XIX-XX	Senik, Malisheve	4509
964	Shtëpi guri e Ruzhdî Ramadan Bytyqit	Shek. XIX	Shkozë, Malishevë	4667
965	Rrënojat e xhamisë së vjetër	Shek. XX	Shkozë, Malishevë	4761
966	Shtëpia e familjes Luboteni	Shek. XIX	Prizren	4825
967	Shkolla filllore Emin Duraku	Shek. XX	Prizren	4824
968	Mulliri i familjes Isaku Vuçitërna	Shek. XX	Rahovec	4827
969	Shtëpia e Kulturës "Xhemajli Berisha"	1960-65	Prizren	4846
970	Hani i familjes Zaimi	Shek. XIX	Prizren	4851
971	Bodrumi i Vjetër	1963	Suharekë	4859
972	Kompleksi i Familjes Kodra	Shek. XIX	Çadraq , Suharekë	4860

Şekil A.7: Prizren ili tescilli yapılar listesi 4 (K.C. Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2022).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Cenker VRŞEVÇİ
Doğum tarihi ve yeri : 10.09.1992 / Prizren-KOSOVA
e-posta : cenkerpz@hotmail.com

Öğrenim Bilgileri

Derece	Okul/Program	Yıl
Y. Lisans	Balıkesir Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü / Mimarlık Anabilim Dalı, Balıkesir-TÜRKİYE	2023
Lisans	Balıkesir Üniversitesi/Mühendislik - Mimarlık Fakültesi / Mimarlık Bölümü, Balıkesir-TÜRKİYE	2018
Lise	Gjon Buzuku Fen Lisesi, Prizren-KOSOVA	2011